

Minna Hakkarainen

TERVEISIÄ PERHEESTÄ

Kasvatus- ja perhenäkemykset Kotiliedessä 1923

sekä Meidän Perhe-lehdessä 2004

ITÄ – SUOMEN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma

Tammikuu 2011

ABSTRACT

The purpose of this study was to find out, how do two different magazines from different decades handle child rearing and family. The other magazine is from year 1923 (Kotiliesi) and the other is from year 2004 (Meidän Perhe). All texts and articles of the first six magazines from both annual volumes were read in full. The utterances were reduced and categorized. The categories were: a family in a society, roles of mothers and fathers, concepts of a child, child rearing practises, child rearing instructions and duties or tasks of parents. This study is qualitative and theory directed, but not theory based. The main focus was on data, which was gathered from magazines.

The magazine published earlier, Kotiliesi 1923, makes clear connections between mothers and child rearing. Mothers were the ones to take care of children and of the whole household. The aim of child rearing was to socialize children to the community, so that they could defend the new-born Finland and work hard for a better society. In 1923, Kotiliesi was worried about the lack of proper living circumstances and of high death rates of children. The concept of the magazine was to promote mothers' acknowledgment of better housekeeping. A family was seen as a little society and by improving families' lives, the whole society could turn out to be a better place for living.

The other magazine, Meidän Perhe (2004) was born in a totally different time and even in a different culture. The concept of family has changed since 1920s. Most mothers are working full-time and the role of father is seen very important for a child. A very significant finding was that in 2004, everybody is very busy. The rush and stress have an impact on living and many child rearing practises may give way under pressure. The main line of the magazine could be called familism. Meidän Perhe wants to gather family members together. It appeals to parents so that they could slow down and give time to their beloved ones. Meidän Perhe (2004) presents many instructions on how to rear children. Parents should show their love and caring to children and they also should set limits to children's behaviour. The way how to do that is discussion and negotiation. Children's opinions should be taken into account. Children are seen as individuals and they should be encouraged to show their emotions, also anger and rage. It is not allowed to force children to do anything without their will. Many of child rearing instructions consist of happy and positive methods. Parents could surprise their children by saying or doing something unexpected. Also creative methods such as drawing or playing with hand puppets should be used in child rearing, according to Meidän Perhe (2004).

Key words: family, child rearing, mother, father, familism.

TIIVISTELMÄ

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA AIEMMAT TUTKIMUKSET	3
2.1 Aikakauslehdet tutkimusaineistona	3
2.2 Kotiliesi naistenlehtien uranuurtajana	5
2.3 Meidän Perhe – ”ihana lehti avuksi vanhemmuuteen”	7
2.4 Näkökulmia kasvatuksen määrittelyyn	10
2.4.1 Kasvatus osana sosialisatiota	12
2.4.2 Kasvatus kohti täyttä ihmisyyttä – ihmisen identiteetin ja sivistyksen kehittäminen	14
2.4.3 Kasvatustietoisuus	15
2.4.4. Kasvatustyyli	17
2.5 Muotoaan muuttava perhe	19
2.6 Aikaisempi tutkimus ja tarkasteltavien aikakauslehtien konteksti	23
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄT, -METODI JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
3.1 Tutkimustehtävät	27
3.2 Tutkimusmetodi ja tutkimuksen kulku	27
4 PERHE TURVAAMASSA KANSAKUNNAN HYVINVOINTIA – KOTILIEDEN PERHE- JA KASVATUSKÄSITYKSET	33
4.1 Perhe osana kansakuntaa	33
4.2 Ihanneäiti on kätevä emäntä	36
4.3 Isän piiloinen rooli	41
4.4 Terve lapsi kasvatuksen ihanteena	42
4.5 Huoli sivistyksestä ja moraalista	43
4.6 Kasvatustavoitteet	45
5 MEIDÄN PERHE- LEHDEN KASVATUS- JA PERHEKÄSITYKSIÄ VUONNA 2004	46
5.1 Perheen puolesta – Meidän Perhe-lehden johtoajatus	47
5.2 Erilaisia perheitä – Meidän Perhe-lehden perhenäkemyksiä	55
5.3 Ihania naisia rannalla – äidin rooli Meidän Perhe-lehdessä	60
5.4 Etäisistä isistä etä-isiin – isyys murroksessa	67
5.5 Parisuhde perheen kivijalkana	70
5.6 Psykologinen näkemys lapsesta	71
5.7 Kasvatuskäytännöt: luovaa toimintaa arjen puristuksessa	78
5.8 Kasvatustavoitteena henkisesti tasapainoinen ja sosiaalinen ihminen	80
5.9 Vanhempien vaikea kasvatustehtävä ja kasvatusohjeet	81
6 TULOSTEN YHTEENVETO JA TULKINTAA	93
6.1 Perhe osana muuttuvaa yhteiskuntaa ennen ja nyt	93
6.2 Perhe ja kasvatus työelämän ikeessä	98
6.3 Hiljaisesta kasvatuksesta kasvatusguruihin	
6.4. Isänmaan toivoista yksilöllisiin känkkäränkkiin	
7 POHDINTA	
7.1 Tutkimustulosten pohdintaa	
7.2 Luotettavuuden arviointia	

7.3 Lopuksi

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

1 JOHDANTO

Kasvatuskäsitysten ja kasvatuskäytäntöjen ilmeneminen aikakauslehtien palstoilla oli aihepiiri, joka alkoi kiehtoa minua pohtiessani aihetta pro -gradutyöksi. Myös se, miten perhe nähdään näissä lehdissä, alkoi tuntua yhä kiinnostavammalta perehtymisen kohteelta. Kasvatus ja vanhemmuus vaikuttavat olevan aiheita, joihin jatkuvasti etsitään yhtä suurta totuutta. Samoin vanhempien kasvatustyö altistuu usein julkisen kritisoinnin kohteeksi. Kasvatetaan joko liian vapaasti tai liian ankarasti. Ollaan yleisesti huolestuneita siitä, ettei ”nykyajan lapsilla ole mitään kuria” tai että lapsia valvotaan liikaa; lapset eivät saa enää olla lapsia. Aloinkin pohtia, millä lailla aikakauslehdet kirjoittavat kasvatuksesta, vanhemmuudesta ja perheestä.

Jouduin sukeltamaan syvälle suomalaisen kansakunnan historiaan. Sain avata ovia, joita en olisi muuten koskaan tullut avanneeksi, sain lukea lehtiä, joita en muuten koskaan olisi tullut lukeneeksi. Tutkielman teosta muotoutui monivaiheinen ja kiehtova oppimisprosessi yhteiskunnan rakenteisiin, aikakauslehtien maailmaan, perheiden maailmaan ennen ja nyt. Ennen kaikkea se oli sukellus yhteen tärkeimmistä vuorovaikutussuhteista: vanhemman ja lapsen suhteeseen ja siihen, kuinka se heijastuu lehtien palstoilla. Pidetäänkö sitä arvossa? Miten kasvatuskäytännöistä puhutaan? Onko aikakauslehdistä löydettävissä jotakin kasvatustyyliä, jonka puolelle lehti asettuu? Minkälaisena lapsuus kuvataan? Entä vanhemmuus? Minkälaisena hahmotelmana perhe nähdään?

Tutkimusaineistona oli Kotilieden ensimmäinen vuosikerta vuodelta 1923 sekä Meidän Perhe-lehden ensimmäinen vuosikerta vuodelta 2004. Kotiliesi oli perheenemännille suunnattu ammattilehti, jossa varsinaisia kasvatukseen suoraan liittyviä artikkeleita oli melko niukasti. Meidän Perhe – lehti taas on vanhemmille suunnattu kasvatustieteellinen lehti, joka pursusi kasvatukseen liittyviä teemoja. Halusin kuitenkin tutkinnan kohteeksi nämä kaksi lehteä siksi, että periaatteessa molemmat lehdet ovat etupäässä suunnattuja naiselle (vaikka Meidän Perhe – lehteä kuulemma lukevat nykyään monet isätkin) ja noin 80 vuotta lehtien ilmestymisajankohtien välillä antavat herkullisen vertailuasetelman kasvatuksen maailman tutkimiseen. Yksi keskeinen valintaperuste oli se, että molemmat lehdet ovat ensimmäisiä vuosikertoja; voidaan ajatella, että ne ovat syntyneet tiettyyn tarpeeseen ja ajavat jotain

tiettyä asiaa, ovat ikään kuin oman asiansa airueita. Molemmat lehdet ovat myös vakiinnuttaneet asemansa paitsi suomalaisen lehdistön joukossa myös kansalaisten sydämissä.

Tutkimusprosessin edetessä yllätyin siitä, miten voimakkaasti lehdistä välittyi sen hetkisen maailman kuva ja arvomaailma. Vakuutuin myös siitä, että kasvatusta on aina vahvassa kontekstissa ympäröivään yhteiskuntaan ja sen reunaehtoihin. Kun vuonna 1923 oltiin huolissaan siitä, lukevatko lapset hyvää, ”kunnon” kirjallisuutta, vuonna 2004 on enemmän valittavana asenne, että, vaikkakin lukeminen on edelleen tärkeää, on melko sama, mitä luetaan, kunhan luetaan. Vinkkejä voi toki kysyä aina asiantuntijalta, tässä tapauksessa kirjastonhoitajalta. Tai kun vuonna 1923 Kotiliedessä tarjottiin emännille ruokaohjeita, jotka oli mahdollista toteuttaa mahdollisimman huokeasti, vuonna 2004 Meidän Perhe – lehti tarjosi ”oikopolkuja ja pikkuvinkkejä” kiireisen kotikokin ruuanlaittoon.

Kasvatusta on muuttunut hyvin asiantuntijakeskeiseksi, mikä syö vanhempien itseluottamusta. Meidän Perhe – lehdessäkin kehoitetaan vanhempia luottamaan itseensä, mutta kuitenkin samalla tarjotaan runsaasti ohjeita ja neuvoja, kuinka asiat kannattaa hoitaa. Yhtenä kasvatuksen lähtökohtana vaikuttaisi olevan ajatus hyvien lapsuusmuistojen syntymisestä. Tähän seikkaan vedoten vanhempia kehoitetaan keskittymään enemmän perheeseen ja rauhoittumaan yhdessäoloon lastensa kanssa. Monet perheet tuovatkin ilmi kiireisen elämänrytmin vaikutusta kasvatukseen; asiat haluttaisiin ehkä tehdä toisin, mutta hektinen arki pakottaa tekemään asiat tietyllä tavalla. Kasvatusta myös edellyttää vanhemmilta aiempaa enemmän paitsi neuvottelutaitojen myös luovuuden ja mielikuvituksen käyttöä. Kasvatuksellinen ilmapiiri halutaan pitää myönteisenä ja lapsen ohjaamisessa kehoitetaan käyttämään hauskoja ja mielikuvituksellisia menetelmiä.

2 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA AIEMMAT TUTKIMUKSET

2.1 Aikakauslehdet tutkimusaineistona

Aikakauslehdet, kuten muutkin median eri muodot, ovat melko usein tutkimuksen kohteena. Erityisesti tiedotusopin tai viestinnän tutkielmissa lehtiaineisto on melko tyypillinen aineistomuoto. Saarenmaa (2010, 18) on väitöskirjassaan pohtinut aikakauslehden määrittelyä. Hän toteaa, että aikakauslehdet voidaan ryhmitellä yleisölehtiin, ammatti- ja järjestölehtiin, mielipidelehtiin ja asiakas- ja yrityslehtiin. Saarenmaa (mts. 18) toteaa, että arkikielessä aikakauslehdillä tarkoitetaan etupäässä yleisölehtiä, jotka jakautuvat edelleen yleisai-kakauslehtiin (naistenlehdet, perhelehdet, nuortenlehdet, miestenlehdet) sekä aihepiireil-tään rajatuimpiin erikoisaikakauslehtiin (Kivikuru 1996; Töyry 2005, 24). Töyryn mukaan vakiintuneita luokitteluja aikakauslehtien määrittelmästä on vaikea löytää. Toisinaan luokit-telujen perusteella käytetään julkaisun taloudellista perustaa; tällöin puhutaan esimerkiksi järjestölehdistä, kuluttajalehdistä tai asiakaslehdistä. Toisinaan luokittelun perusteena taas on julkaisun yleisö, esimerkiksi naisten- tai lastenlehdet. Joskus taas luokittelun määrittelee lehden sisältö, esimerkiksi tietokone- tai käsityölehdet. (Töyry 2005, 25.) Töyry käytti omassa tutkimuksessaan aineistona naistenlehtiä. Hän määrittelee naistenlehden ytimek-käästi: ”Naistenlehtien määrittelyn lähtökohtana on niiden yleisö: naistenlehdet ovat naisil-le suunnattuja lehtiä.” (Mts. 26.) Hän huomauttaa, että myös naistenlehdet voidaan jakaa naisten yleisölehtiin ja naisten erikoislehtiin (mts. 24). Töyryn mukaan tutkijat, jotka ovat erilaisia naistenlehtimäärittelmiä tehneet, perustavat määrittelmänsä naistenlehtien luki-jasuhteeseen sekä lehden aihepiiriin. Hänen mukaansa naistenlehtitutkimuksessa ei kuiten-kaan ole pohdittu usein käsitettä ”nainen”. (Mts. 26)

Saarenmaa pohtii väitöskirjassaan mediahistoriallista ulottuvuutta lehtiaineiston käyttämi-nessä. Hänen mukaansa viestinnän tutkija Malmberg tekee eron viestinnän historiallisen tutkimuksen ja historian tutkimuksen välille (Saarenmaa 2010, 26). Viestinnän historialli-nessa tutkimuksessa on kyse siitä, että myös nykyisyys ymmärretään historian kautta, kun taas historian tutkimuksessa kyse on nykyisyyden menneisyydestä. Tällöin viestinnän his-toriallisessa tutkimuksessa historia on kaiken tutkimuksen yksi puoli ja historian tutkimus taas oma, aivan erityinen tutkimuskohteensa. (Mts. 26).

Saarenmaa (2010, 27) puhuu myös feministisestä mediatutkimuksen perinteestä. Saarenmaa toteaa, että usein viitataan Butlerin teoriaan sukupuolten rakentumisesta historiallisen toiston kautta. Saarenmaa pyrkii omassa väitöskirjassaan vastaamaan haasteeseen ja esittämään toisenlaista historiankuvausta; ei tarinaa naisen emansipaatiosta vaan kuvausta historiallisten olosuhteiden relationaalisuudesta ja ristiriitaisten äänten päällekkäisyydestä ja kerroksellisuudesta. (Mts. 27.) Näiden asioiden pohtiminen voi olla tarpeellista tutkimuksellisen viitekehyksen muodostamisen kannalta.

Kivikuru (1996) ja Töyry (2005) ovat kehittäneet aikakauslehtitutkimuksen metodologiaa kaupallisesta tutkimuksesta johdetun konseptin käsitteen avulla (Saarenmaa 2010, 28). Kivikuru pohtii konseptin käsitettä ja määrittelee sen suhteessa aikakauslehteen: ”Siinä missä aikakauslehti on hallinnollis-tekniinen väline, aikakauslehden konsepti on kulttuurinen muoto, joka suosii tiettyä ajankohtana rajallista muotokielen ja lajityyppien kirjoa” (Kivikuru 1996, 51). Töyry (2005, 62 - 63) määrittelee konseptin käsitteen vielä yksityiskohtaisemmin. hänen mukaansa konseptissa voidaan erottaa eri tasoja. Konseptin ensimmäisen tason muodostavat journalistinen sisältö tekstin aihepiirien osalta, visuaalinen ulkoasu, julkaisun materiaalsen muodon tuottaminen ja jakelu sekä lehden taloudellisen perustan luominen ja toteuttaminen ja esimerkiksi ilmoitusten ja tekstin suhteen sääätely lehtien sivuilla. Toinen taso pitää sisällään ”kokonaisuuden arkkitehtuurin” eli periaatteen, jolla tuotteen piirteet tai osatekijät on liitetty toimivaksi kokonaisuudeksi. Töyryn mukaan konseptiin kuuluu vielä kolmas taso, joka pitää sisällään ne arvot ja tavoitteet, ja niiden väliset painotukset, joita konseptilla pyritään toteuttamaan. Töyry perustaa konseptiajattelunsa Jaakko Virkkusen liiketoimintaan pohjautuvaan konseptikäsitteeseen. Virkkusen mukaan konseptilla pyritään ratkaisemaan kuluttajan elämässä vallitsevia ristiriitoja. Esimerkiksi käy leipäkoneen syntyminen. Japanilaiset lähettivät Yhdysvaltoihin kriisiytyneen kodinkonevalmistajan suunnittelijaryhmän. Ryhmä totesi, että amerikkalaisten perheenäitien lisääntyneen työssäkäynnin vuoksi Yhdysvalloissa syötiin yhä enemmän epäterveellistä pikaruokaa. Tähän epäkohtaan suunnittelijat kehittivät iskulauseen ”helposti rikasta”. Seuraavaksi heidän piti siirtyä konseptin seuraavaan vaiheeseen eli keksiä ratkaisu tuohon epäkohtaan. Syntyi leipäkone. Kuluttaja uskoo siis ratkaisevan elämässään olevan ristiriidan ostamalla leipäkoneen, jonka avulla hän voi itse helposti valmistaa ”terveellistä ja ravitsevaa” leipää. (Töyry 2005, 64.)

Konsepti tarjoaa yhden tarttumistavan aineistoon. Sen avulla voidaan paremmin ottaa aineisto haltuun ja tarkastella sen eri tasoja. Tässä tutkielmassa sitä ei kuitenkaan hyödynnetä sellaisenaan, vaan sen tarjoamia näkökulmia voidaan käyttää hyväksi, silloin kun se on aineiston analysoinnin kannalta tarpeellista. Konseptinäkökulma on hyvä huomioida, kun pohditaan aikakauslehden markkinoita ja sitä kuluttajaryhmää, kenelle se on suunnattu. Tällöin aineisto voidaan ottaa haltuun paremmin; lehti nähdään tuotteena, joka on syntynyt vastaamaan tiettyyn tarpeeseen. Esimerkiksi Kotiliesi-lehti syntyi erilaiseen tilanteeseen ja tarpeeseen kuin Meidän Perhe-lehti. Molemmilla lehdillä on omat tavoitteensa ja teemansa, joiden kannalle ne haluavat asettua.

2.2 Kotiliesi naistenlehtien uranuurtajana

Kotilieden ensimmäinen numero ilmestyi jouluna 1922. Se oli Suomen ensimmäinen varsinainen naisille suunnattu lehti. Karlson (1996, 58) toteaa, että Suomessa oli 1900-luvun alkupuoliskolla suuri sosiaalinen tilaus naistenlehdelle ja Kotiliesi syntyi vastaamaan juuri tähän tarpeeseen. Lehti ilmestyi kahdesti kuukaudessa ja saavutti suuren suosion jo heti alusta alkaen. Karlsonin mukaan Kotilieden painos ylitti jo ensimmäisenä vuonna 10000 kappaletta ja seuraavana vuonna se peräti kolminkertaistui. Vuonna 1925 Kotilieden painos oli 53000 kappaletta ja vuosikymmenen lopussa lehdellä oli peräti 79000 vakituista tilaajaa. (Mts. 58.)

Kotilieden toimitukseen kuului kolme toimeliasta naiskansanedustajaa, jotka käyttivät tarmonsa ja osaamisensa Kotilieden toimittamiseen. Nämä naiset olivat Mandi Hannula, Hedvig Gebhard ja Eva Somersalo, jonka tilalle pian astui Mary Olki. Yksi Hedvig Gebhardin johtoajatuksista oli naisten kotitalousopetus saaminen Suomeen. Kotitaloutta opettamalla voitaisiin parantaa suomalaisten kotien ravitsemuksen tasoa ja vaikuttaa kansanterveyteen. Hän valjasti Kotilieden ajamaan tätä tärkeää asiaa. (Karlson 1996, 60.) Mandi Hannula puolestaan oli ”sielultaan naisasianainen”, kuten Karlson toteaa. Hannula työskenteli voimakkaasti vuonna 1929 voimaan astuneen avioliittolain puolesta. (Mts. 60.) Muita keskeisiä hahmoja Kotilieden toimituksessa olivat päätoimittaja Alli Wiherheimo sekä taloudellisten aiheiden asiantuntija sekä pakinoitsija Laura Harmaja. Karlson toteaa Kotilieden tuolloisen toimituksen omanneen ihmeellistä naisvoimaa. Toimituksen naiset oivalsivat, että perheenemäntä tarvitsee toimissaan nimenomaan käytännön tietoa, eikä hän

ollut mikään miehen elätti. Asuminen, puhtaus, ruoka, vaatteet, terveyden- ja sairaudenhoito sekä lastenkasvatus olivat aloja, joilla lukijoita opastivat Suomen parhaat asiantuntijat. Karlsonin mukaan Kotiliesi oli todellinen pioneeri alallaan. Mainittakoon vielä, että vuonna 1934 Kotilieden palvelukseen siirtyi sittemmin kansan rakastama kansikuvien kuvittaja Martta Wendelin, joka ennätti piirtää Kotilieteen peräti 300 kansikuvaa (Mts. 60 - 62.) Karlsonin mukaan Wendelinin kuvissa perhe ja äiti ovat keskeisessä osassa, mikä vastasi-kin täydellisesti Kotilieden filosofiaa. Ylipäänsä nainen ja työ olivat Kotiliedessä korkealle arvostettuja ja Kotilieden ensimmäisinä ilmestymisvuosina lehdessä julkaistiin paljon tähän tematiikkaan liittyviä maalauksia, esimerkiksi Eero Järnefeltin ”Pyykkirannassa” tai Uno Alangon ”Äiti lapsineen”. (Mts. 65.)

Ensimmäinen Kotiliesi ilmestyi loppuvuonna 1922 ja se liitettiin vuoden 1923 vuosiker- taan. Kotilieden ensimmäisessä numerossa lehden tavoitetta kuvataan seuraavasti:

”Se uusi tulokas, jonka ensimmäisenä sanansaattajana esillä oleva vihko tah- too olla, kääntyy Suomen perheenemäntien ja koko kotitalousväen puoleen. Ensi sijassa on tämän lehden tarkoitus olla heidän ammattilehtensä.” (Kotiliesi 1/1922, 3.)

Kotilieden tavoitteena oli olla:

”-- suoranaiseksi käytännölliseksi hyödyksi, opastaen ja tukien naisia kaiken- laisissa kodin tehtävissä ja toimissa, ruokatalouden, asunnon ja sen hoidon, puhtaustöiden, kodin sisustuksen, kotiompelun ja käsitöiden, terveydenhoi- don, lasten kasvatuksen yms. aloilla, samalla kun pannaan huomiota eri kei- noihin kotielämän viihtyisyyden ja kotikulttuurin kohottamiseksi. Tällöin on pidettävä silmällä sekä kaupunkilais- että maalaiskotien tarpeita.” (Kotiliesi 1/1922, 3.)

Muita Kotilieden ensimmäisessä numerossa kuvattuja lehden tavoitteita olivat esimerkiksi lukijapiirin tutustuttaminen kotitaloustehtävien ja yleisten taloudellisten ja yhteiskunnallisten kysymysten välisiin yhteyksiin ja sen yhteydessä *”viitoittaa tietä kotien etuja valvovalle kotitalouspolitiikalle.”* (Kotiliesi 1/1922, 3.) Kotiliesi toivoi voivansa muodostua yhdyssi- teeksi perheenemäntien välille, jotka yleensä toimivat eristettyinä toisistaan, vaikka heillä on *”sama työala, samat harrastukset, joiden perusajatus voidaan pusertaa sanoihin kodin onni.”* (Mts.3.)

Lehden ensimmäisessä numerossa kuvataan hyvin Kotilieden keskeiset tavoitteet: toimia yhdyssteenä perheenemäntien välillä ja nostaa tietoisuutta paitsi kodin piiriin liittyvistä töistä, myös yhteiskunnallisista asioista, kuten kotitalousopetuksen järjestämisestä. Tavoitteena oli myös kohottaa naisen tekemän kotityön arvoa. Kotiliedessä oli muun muassa ruoka- ja käsityöohjeita. Ruokaohjeissa saatettiin painottaa esimerkiksi ruuan valmistamista mahdollisimman huokeasti. Ahkerien tyttöjen malliosasto tarjosi tytöille käsityöohjeita esimerkiksi oman esiliinan valmistamiseen. Kotiliedessä esiteltiin myös ”uusia” keksintöjä, kuten varsiluuta (joka jo Ruotsissa oli, mutta meiltä suomalaisilta puuttui) tai ”sähköisiä kojeita”, jotka helpottaisivat perheenemännän työtä. Kotiliedessä oli myös ponnekkaita puheenvuoroja kotitalousopetuksen saamisesta Suomeen; tämä koettiin erityisen tärkeäksi asiaksi. Muutenkin perheenemäntien tietotaidon lisääntymiseen panostettiin, esimerkiksi kerrottiin raittiin ilman ja hygienian merkityksestä lasten selviytymiselle. Perheenemännille annettiin myös taloudellisia neuvoja, koska kotitalous nähtiin olennaisena osana kansantaloutta. Joskus lehdissä esiteltiin taitavia kotitalousopettajia, yleensä tahtonaisia, jotka olivat työllään saavuttaneet merkittäviä uudistuksia tai parannuksia. Myös muotia esiteltiin lehdissä jonkin verran. Yleensä korostettiin, että muodin noudattamisessa tulee ottaa huomioon kansalliset olosuhteet eikä lähteä harkitsematta mukaan muun maailman muotioikkuihin. Rouva X – nimimerkin takaa kirjoitettiin Helsingin kirjettä, jossa ruodittiin usein kynniseenkin sävyyn maamme olosuhteita. Silloin tällöin Kotiliedessä oli myös Kysymyksiä ja vastauksia – palsta, joissa vastattiin lukijoiden esittämiin kysymyksiin. Usein kodista puhuttiin ihannoivaan sävyyn ja naisista luotiin kuvaa ”kodin valtiattarina”, kodin viihtyisyyden takaajina. Jokaisen Kotilieden ensimmäisellä sivulla luki lause ”Koti on yhteiskunnan sydän”.

Kotiliesi ilmestyi kaksi kertaa kuukaudessa. Lehtien sivunumerointi jatkui aina seuraavassa lehdessä juoksevasti. Kaikkiaan ensimmäisessä vuosikerrassa, mukaan lukien vuoden 1922 puolella ilmestynyt numero, oli yli 1000 sivua.

2.3 Meidän Perhe – ”ihana lehti avuksi vanhemmuuteen”

Meidän Perheen ensimmäinen numero ilmestyi huhtikuussa vuonna 2004. Suomessa elettiin nousukautta: Suomen tuotanto oli kasvanut 38 prosentilla vuodesta 1995 (tilastokeskuksen tiedote 11.11.2005). Vaikka kansantaloudella vaikutti menevän hyvin, ilmassa lei-

jui huoli kasvatuksen tilasta. 2000-luvun alkuvuosina ilmestyi lukuisia kirjoja, joissa pohdittiin vanhemmuuden nykytilaa. Esimerkiksi ”Vanhemmuus, vastuullista vallankäyttöä” (Hellsten), ”Anna mun olla lapsi” (Kinnunen), ”Lapsen puolesta” (Sinkkonen) ja ”Kotipesän lämpöä etsimässä - Kirja vanhemmuudesta, rakkaudesta ja rajoista” (Tahkokallio). Yleinen diskurssi kiinnitti huomiota lasten kasvatukseen. Saavatko lapset kasvaa liian vapaasti? Voivatko vanhemmat olla lapsen kavereita? Ovatko vanhemmat aivan hukassa kasvatustehtävän suhteen?

Meidän Perhe – lehti alkoi ilmestyä huhtikuussa vuonna 2004. Ensimmäisen lehden kannessa luki: ”Vihdoinkin! Ihana lehti avuksi vanhemmuuteen”. Tuo lause ”ihana lehti avuksi vanhemmuuteen” säilyi muutenkin lehden kannessa lehden ensimmäisen ilmestymisvuoden ajan.

Lehden ensimmäisen numeron pääkirjoituksessa päätoimittaja Kristiina Dragon kirjoittaa: ”Hyvä lukija, tuntuu ihanalta tehdä historiaa” Dragon kuvailee Meidän Perhe – lehden funktiota siten, että lehti on ensimmäinen vanhemmuuden haasteisiin ja perhe-elämän iloihin erikoistunut lehti. Hän jatkaa, että kyseinen lehti on ”kaikkea muuta kuin kuiva kasvatustapasopas tai vaikeuksissa vellova neuvokki”. Dragonin mukaan lehti tulee tarjoamaan tietoa ja hyötyä unohtamatta vertaistukea. ”Meille arki ei ole kirosana vaan mahdollisuus. Se kerma, joka tästä elämästä tosipaikan tullen nousee pintaan – ja jää mieleen.” Pääkirjoituksessa Dragon purkaa auki lehden sisältöä ja toteaa lopuksi: ”Me emme pyri täydellisyyteen – ainakaan vanhemmuudessa. Meidän Perheelle kelpaa myös hieman risa isyys ja äitiys.” Näin olivat lehden syntysanat luodut.

Meidän Perhe – lehden sisältö jakautuu kuuteen keskeiseen kategoriaan: 1) Kasvatus ja kehitys, 2) Elämäntapa, 3) Suhteita, 4) Kaunis ja terve, 5) Matkalla, 6) Ruoka ja 7) Kotona. Kasvatus ja kehitys – teeman alla lehdessä puhutaan erilaisista kasvatukseen liittyvistä asioista. Jokaisessa lehdessä on ”Kasvun kynnykset” - palsta, jossa pureudutaan eri ikäkausien mukaisiin haasteisiin. Usein Kasvun kynnykset - palstalla asiantuntijat kertovat näkemysensä kyseiseen ongelmaan. Joskus mukana on myös perheiden omaa kertomaa. Elämäntapa-osiossa on vaihtelevia teemoja, esimerkiksi ”Näin meidän perhe shoppailee” tai ”Näin meidän perhe siivoaa”. Näillä sivuilla kuvataan, ”kuinka erilaiset perheet ottavat arjen haltuun”. Usein elämäntapaosiossa kuvataan lisäksi jonkin perheen tai esimerkiksi äidin ja lapsen elämää tarkemmin. Muun muassa Kirsi Piha, Helena Karihtala, Utössä elä-

vä saaristolaisperhe, lentoemännän ja lentokapteenin perhe, taiteilijaperhe, urheileva perhe sekä yhdeksänlapsinen perhe kertovat elämäntavastaan.

Lisäksi lehdessä esitellään yleensä jokin julkisuuden henkilö, jonka kuva on myös lehden kannessa, otsikolla ”äiti kannessa”. Suhteita – osiossa esittäytyy ”Meidän perheen guru”, joka puhuu jostakin kasvatukseen tai vanhemmuuteen liittyvästä teemasta. Guruina ovat mm. filosofian tohtori Seija Sihvola, kasvatustieteen tohtori Jouko Huttunen, psykologian professori Markku Ojanen, psykologi Hanna Svennevig sekä perheneuvoja Helena Ewalds. Suhteita – osiossa käsitellään usein myös parisuhteeseen tai perheen kriiseihin liittyviä asioita. Kaunis ja terve – otsikon alla on erilaisia muotiin, vaatteisiin, kauneuteen ja terveyteen liittyviä sisältöjä. Matkalla – palstalla esitellään erilaisia yleensä koko perheelle sopivia matkakohteita. Ruoka – osio sisältää ruokaohjeita. Joskus ruokateeman alla saatetaan myös kertoa vaikka kokkiperheen elämästä. Kotona – otsikko pitää sisällään erilaisia teemoja muun muassa sisustukseen liittyen.

Vakiopalstoina Meidän Perhe – lehdessä on pääkirjoituksen lisäksi seuraavat palstat: Kerro meille (lukijoiden äänitorvi), Maailmanpyörä (ilmiöitä, uutisia ja hullutuksia), Karuselli (kulttuurin monitoimisivut), jonkin asiantuntijan kolumni (mm. Tommy Hellsten, Tanja Karpela), Tukiasema (kysymyspalsta), Pelit ja vehkeet (erilaisten tuotteiden, tavaroiden esittelyä) ja Horoskooppi. Lehdessä on paljon sekä tavallisten vanhempien kertomia asioita että erilaisten asiantuntijoiden mielipiteitä ja neuvoja. Usein asiantuntijat esimerkiksi kertovat jostakin teemasta ja sitten perheen äiti kertoo, kuinka heidän perheessään asia näyttäytyy. Asiantuntijoina on muun muassa psykologeja, psykiatreja, tohtoreita, hiusalan opettajia, hammashoitajia ym. Lisäksi lehdessä on käytetty jonkin verran erilaisia tutkimustuloksia ikään kuin artikkeleiden lisäpöntimeksi. Esimerkiksi siivouksesta kertovan jutun yhteydessä oli sivun reunassa teksti: ”Perheenäidit siivoavat 40 minuuttia vuorokaudessa ja perheenisät taas 20 minuuttia, kun molemmat vanhemmat ovat kokoaikatyössä.” Lähteeksi on mainittu Tilastokeskus. Lehdessä mainostetaan ja esitellään muun muassa vaatteita, kenkiä, sisustustavaroita, leluja, kirjoja, kauneuden- ja terveydenhoitotuotteita. Usein mainokset on sijoitettu juttujen ja artikkeleiden yhteyteen, esimerkiksi jutussa ”12 kikkaa pitkälle automatkalle” on vinkkien yhteyteen sijoitettu mainoksia mm. dvd -laitteista, kirjoista ja lasten turvaistuimista (Meidän Perhe nro 3/2004). Myös kosmetiikkaa, hiustuotteita, urheiluvälineitä ja vaatteita mainostetaan usein perheistä kertovien juttujen yhteydessä.

Meidän Perhe-lehden levikki vuonna 2004 oli 34406 kpl. Seuraavana vuonna se oli 40258 kappaletta ja vuonna 2006 se oli jo 45240 lehteä. Vuonna 2009 lehden levikki on 49994, joten lehdellä on vuosi vuodelta ollut enemmän lukijoita. Se ei kuitenkaan yllä samaan lukijamäärään kuten esimerkiksi Kotiliesi, jonka levikki vuonna 2009 oli 140297 kappaletta. (Levikintarkastus Oy.) Meidän Perhe-lehdessä on yleensä reilut sata sivua.

2.4 Näkökulmia kasvatuksen määrittelyyn

Tämän tutkielman tavoitteena on kahden edellisissä luvuissa mainitun aikakauslehden avulla tarkastella kasvatusta ja perhekäsityksiä, joten on aiheellista avata näitä käsitteitä. Kasvatusta vaikuttaa arkikielessä tutulta käsitteeltä; puhutaan kukkien, koirien tai lasten kasvatuksesta. Ei ole kuitenkaan itsestään selvää, mitä käsitteellä kulloinkin tarkoitetaan ja minkälaisia sisältöjä kasvatukseen liitetään. Kasvatusta syvintä olemusta on pyritty tutkimaan ja selvittämään lukuisten tutkijoiden taholta ja eri näkökulmista käsin. Kaiken kattavaa, selkeää ja yksiselitteistä määritelmää on vaikea löytää. Onko kasvatusta olemassa? Mistä oikein puhutaan, kun puhutaan kasvatuksesta? Toinen tuttu ja samalla mutkikas käsite on perhe. Vuosien myötä käsitykset perheestä ovat myös muuttaneet muotoaan ja laajentuneet. Enää perhe ei välttämättä ole kahden vanhemman ja lasten muodostama yksikkö vaan perheeksi voidaan mieltää monenlaiset eri-ikäisten ihmisten muodostamat ryhmittymät.

Kasvatusta on pyritty lukuisten eri kirjoittajien toimesta pyritty määrittelemään kattavasti. Ikonen toteaa artikkelissaan ”Mitä se on se kasvatusta”, että eri aikana eri kirjoittajien esittämät käsitykset eivät kohtaa toisiaan (Ikonen 2000, 118). Hän kuitenkin täsmentää, että kasvatusta kuvaus voi olla täsmällinen vaikka käsitykset eivät olekaan sellaisenaan yhteismitallisia (mts.118). Jokainen käsitys voi siis kertoa tosiasioita kasvatuksesta, mutta ei välttämättä riitä sellaisenaan kuvaamaan koko kasvatusta kenttää. Meille suomalaisille kenties tunnetuin kasvatusta määritelmä on Hollon määritelmä: ”Kasvatusta on kasvamaan saattamista”. Ikonen on kuitenkin sitä mieltä, että kyseinen määritelmä on liian yleispätevä, sen lisäksi tarvitaan tarkempia määritelmiä. Kasvatusta on määritelty myös muun muassa seuraavanlaisten piirteiden avulla (Leino & Leino): kasvatusta on inhimillistä käytännön toimintaa, kasvatusta esiintyy kaikissa yhteisöissä, kasvatusta tarkoituksena on sekä auttaa yksilöä sopeutumaan yhteisöön että auttaa yhteiskuntaa säilymään ja kehittymään.

(Ikonen 2000, 119.) Listaa voi täydentää myös seuraavilla ominaisuuksilla: kasvatus tapahtuu vuorovaikutuksessa, kasvatuksella on aina arvokkaana pidetty tavoite tai tarkoitus ja kasvatukseen kuuluu vaikuttamis- tai muutospyrkimys (mts.120). Voidaan pohtia, kenen päämääriä kasvatuksella sitten tavoitellaan tai kenen ihannoimia arvoja kohti kasvatuksella yritetään päästä. Ikonen tarjoaa kasvatukselle seuraavanlaista määritelmää: ”Termillä ´kasvatus´ tarkoitetaan toimintaa ja järjestelyjä, (a) jotka muokkaavat kasvatettavan käsityksiä, toimintaa ja/tai asenteita hyvänä ja/tai hyödyllisenä pidettyyn suuntaan ja (b) josta käytetään nimitystä kasvatus. (Mts.126.) Vaikka Ikonen itse suhtautuu määritelmäänsä ironisesti (suullinen tiedonanto 14.1.2011), mielestäni siinä kiteytyy kasvatuksen keskeiset teemat: suunta, jota kohti pyritään ja toiminta, jota sen edistämiseksi tehdään. Hyvänä pidetty suunta voi pitää sisällään arvomaailmaa joko vain kasvattajan omasta näkökulmasta tai laajemmin yhteiskunnan arvot ja normit huomioiden. Vanhemmat eivät tosin aina tiedosta kasvattavansa – eivätkä siis käytä toiminnastaan nimitystä ”kasvatus” - vaikka tosiasiassa kasvattavatkin, tekivät tai jättivät asioita tekemättä. Tähän palataan myöhemmin kasvatustietoisuutta käsittelevässä luvussa.

Kasvatusta on siis vaikea määritellä täsmällisesti. Kasvatuksen eri ulottuvuuksia voi selkiyttää Hirsjärven päätös jakaa kasvatus kolmeen eri osioon eri viitekehysten perusteella:

- 1.) Kasvatussosiologian näkemys kasvatuksesta on, että kasvatus on sosiaalistamista yhteisöön ja erilaisiin ryhmiin. Tässä näkemyksessä korostuu siis kasvatuksen yhteiskunnallinen puoli. Kasvatuksen tavoitteena on saada yksilö tulemaan toimeen siinä yhteisössä, jossa hän elää.
- 2.) Filosofisen antropologian näkemys kasvatuksesta on kaikista laajin. Näkemyksen mukaan kasvatus on ihmislajin kehittämistä ”täyttä ihmisyyttä” kohti. Tämä näkemys herättää kysymyksen kasvatuksen päämääristä ja ihmisyyden ihanteesta, jota kohti kasvatuksella pyritään.
- 3.) Kasvatuspsykologinen näkemys taas näkee kasvatuksen olevan persoonallisuuden kehittämistä kasvattajan ja kasvatettavan välisessä vuorovaikutuksessa. Kasvatus koostuu arkisista teoista, havainnoista ja ajattelusta. Kasvatuksellinen vuorovaikutus perustuu suurelta osin kommunikaatioon, kielelliseen viestintään. Kasvatus toimintana on tavoitteellista. Kasvattajalla on mielessään jokin aikomus tai pyrkimys, johon hän kasvatuksen avulla pyrkii.(Hirsjärvi & Huttunen 1993, 20.)

Siljander (2005) määrittelee kasvatusta hieman toisin. Hänen mukaansa kasvatuksen kolme perustehtävää ovat sivistys, socialisaatio, sekä identiteetin kehittäminen. Siljanderin mukaan kasvatukseen liittyy intentionaalisuus, interaktiivisuus, interaktion epäsymmetrisyys sekä pakon ja vapauden ristiriita. Tällä ristiriidalla Siljander tarkoittaa kasvattajan toimintaa, joka ohjaa ja jopa pakottaa kasvatettavaa toimimaan tietyllä tavalla ja kuitenkin kasvatuksen tavoitteena on vaatimus kasvatettavan itsenäiseen toimintaan. (Mts. 25.)

Kasvatus voidaan myös ymmärtää ”ryväskäsitteenä”, joka liittyy moniin lähikäsitteisiin, kuten opetukseen, koulutukseen, harjoittamiseen, soziaalistamiseen niin tiiviisti, ettei sitä voida erottaa niistä. (Puolimatka 1995, 78.) Puolimatka (mts.78) tähdentää kasvatuksen sidonnaisuutta arvo- ja normikäsitteisiin; erilaiset arvomaailmat ja todellisuusnäkemykset heijastuvat eroina kasvatuskäsitteen määrittelyssä.

Kasvatus koetaan tärkeäksi aihepiiriksi, koska sen määrittelemisestä ollaan niin kiinnostuneita. Siihen liittyvä arvo- ja normilataus tekevät käsitteestä ikään kuin kuuman perunan, jota pitää osata käsitellä oikein, ettei se polta sormia. Siljander nostaa esille vielä yhden näkökulman kasvatukseen liittyen: yhteiskunta pedagogisoituu koko ajan. Hänen mukaansa kasvatuksen kenttä on laajentunut ja muuttunut hyvin moniulotteiseksi ja samalla käsitykset pedagogisten instituutioiden tehtävistä ovat muuttuneet. Siljanderin mukaan pedagogisoiva ajattelutapa läpäisee koko kulttuuria ja ihmisten arkea (viihdeteollisuus, muoti, mainonta, uutisointi jne.). Tämän prosessin myötä kasvatuksesta on tullut kaikkien asia – eikä kenenkään erityisesti. Giesecke on kuvannut tätä ilmiötä teoksessaan *Das Ende der Erziehung*, Kasvatuksen loppu. Giesecke toteaa, ettei koulu ole enää koulu, eikä perhe ole enää perhe; kasvatuksen suuri kertomus, joka alkoi valistuksesta, on päättynyt. (Siljander 2005, 9.)

2.4.1 Kasvatus osana socialisaatiota

Siljander (2005, 42) määrittelee socialisaation prosessiksi, jonka kuluessa yksilöstä tulee yhteiskunnallisesti toimintakykyinen. Ihminen omaksuu socialisaation myötä ne tiedot, taidot, tavat, toimintasäännöt, arvot ja asenteet, jotka mahdollistavat toimimisen yhteiskunnan jäsenenä (mts.42.) Siljander on aiemmin todennut, että näin ymmärrettynä socialisaation käsite syrjäyttäisi kasvatus- käsitteen, koska socialisaatio kattaisi kaiken, mitä on

perinteisesti tarkoitettu kasvatuksella. (Siljander, 1997, 9.) Tällöin kasvatuksen voidaan ajatella olevan se osa sosialisatiota, johon osallistuvat erityisesti kasvatusinstituutiot ja perheet (mts. 9). Tuoreemmassa kirjassaan Siljander ottaa sen kannan, että kasvatus ja sosialisatio eivät ole toistensa ylä- tai alakäsitteitä vaan kaksi eri asiaa. Hän tähdentää, että kasvatuksen tehtävä on saattaa kasvatettava yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi ja samalla siis edistää kasvatettavan sosialisatioprosessia. (Siljander 2005, 45.)

Sosialisatioprosessi voidaan jakaa primaari- ja sekundaarisosialisaatioon. Primaarisosialisaatio alkaa syntymästä ja toteutuu varhaisissa perheen ja muun lähipiirin vuorovaikutussuhteissa. Sekundaarisosialisaatio taas rakentuu primaarisosialisaation varhaisiin kokemuksiin ja jatkuu koko ihmisen elämän ajan. Siljander toteaa, että kasvatuksen sosialisatiotehtävä siirtyy lapsen kasvun myötä yhä enemmän ja enemmän pedagogisille instituutioille kuten päiväkodille ja koululle. (Siljander 2005, 47.) Siljander nostaa esiin mielenkiintoisen näkemyksen sosialisatian ja kasvatuksen erottamisesta sen perusteella, onko toiminta tietoista vai tiedostamatonta. Hänen mukaansa sosialisatio voitaisiin nähdä sellaisena kokonaisvaltaisena yhteiskunnallisena prosessina, jonka seurauksena yksilöstä muovataan yhteiskuntakelpoista yksilöä. Tällainen toiminta voi usein olla tiedostamatontakin. Siljanderin mukaan kasvatuksella sitä vastoin tarkoitetaan tietoista, intentionaalista ja normatiivisesti orientoitunutta toimintaa. Hän kuitenkin itse kritisoi tätä erottelua, koska kasvattajan toiminta on usein vaistonvaraista, tahatonta ja välitöntä. (Siljander 1997, 11.) Enkulturaatiolla puolestaan tarkoitetaan elämäntavan kautta välittyvää kulttuurin välittämistä vanhemmalta sukupolvelta nuoremmalle. Varhaislapsuudessa tapahtuva enkulturaatio muodostaa erittäin tärkeän perustan yksilön myöhemmälle kehitykselle (Fulcher & Scott teoksessa Aukia 2009, 17).

Usein kasvatus ja sosialisatio nähdään samanlaisiksi toiminnaksi. Mm. kasvatussociologiaa edustava Antikainen toteaa, että kasvatussociologian näkökulmasta kasvatus on lähinnä sosiaalistumista tai sosialisatiota (Siljander 1997, 15). Osa tieteilijöistä laittaisi sosialisatian yläkäsitteeksi ja kasvatuksen alakäsitteeksi (Siljander 1997, 16; Siljander 2005, 45). Näiden näkemysten mukaan kasvatus on ”osa sosialisatiota ja erityisesti se osa kasvatusta, joka on suunnattu päämäärän saavuttamiseen”. (Siljander 1997, 16.)

Ranskalaisen sosiologin, antropologin ja nykyaikaisen kasvatustutkimuksen uranuurtajan Emilé Durkheimin määritelmässä kasvatus nähdään kasvattajien toimenpiteinä:

”Lastenkasvatus on aikuissukupolven vaikutusvallan harjoittamista niihin, jotka eivät vielä ole valmiita yhteiskuntaelämään. Sen tarkoituksena on synnyttää ja kehittää lapsessa tietyt fyysiset ja moraaliset tilat, joita edellyttää sekä yhteiskunta että se miljö, johon hänet on määrätty.” (Aukia 2009, 18).

Siljander toteaa Durkheimin sosialisatio- ja kasvatusnäkemysten liittyvän vahvasti toisiinsa. Durkheimin näkemyksen mukaan kasvatus on sosialisatian muoto, jonka avulla yhteiskunta uusintaa itseään. (Siljander 2005, 42.)

Sosialisaatio ja kasvatus nivoutuvat siis tiiviisti yhteen. Kasvatus voidaan nähdä osaksi sosialisatiota tai toisinpäin. Joka tapauksessa sosialisatiota tapahtuu kaiken aikaa ja se on yhteiskunnan säilymisen edellytys. Siljander (2005, 46) tosin huomauttaa, että siinä vaiheessa, kun yksilö on tarpeeksi pitkälle sosiaalistunut yhteiskuntaan, hän ei enää kapinoi yhteiskunnan sääntöjä tai normeja vastaan. Myös Puolimatka (1995, 113) toteaa, että sosialisatiolla voidaan tarkoittaa lähestymistapaa, jossa kasvatettavaan pyritään vaikuttamaan niin, ettei hän koskaan kyseenalaista kerran sisäistämäänsä asioita. Puolimatkan mukaan sosialisatianäkökulmassa yksilö suorastaan pakotetaan yhteiskunnan tarjoamien arvokäsitysten rajoihin. Yksilöllä ei ajatella olevan valmiuksia saada itse tietoa arvoista, joiden pohjalta hän voisi kyseenalaistaa yhteiskunnan hänelle tarjoaman arvomaailman. (Mts.117.) Sosialisatian onnistuminen voi siis johtaa myös näköalattomuuteen tai yksipuoliseen ajattelutapaan mutta toisaalta ilman sitä yhteiskunta ei voi toimia. Jotkin normit, arvot ja toimintaperiaatteet on kaikkien sisäistettävä, että voimme elää toinen toistemme kanssa.

2.4.2 Kasvatus kohti täyttä ihmisyyttä – ihmisen identiteetin ja sivistyksen kehittäminen

Paitsi pyrkimyksenä sopeuttaa yksilö osaksi yhteiskuntaa kasvatusta voidaan tarkastella myös ihmisen henkilökohtaisen kasvuprosessin kautta. Kasvatuksella voidaan siis ajatella olevan yhteiskunnallisen ulottuvuuden lisäksi myös yksilöllinen ulottuvuus. Edellä mainitun Hollon määritelmä kuvastaa juuri tätä ajattelua. Puolimatkan mukaan kasvatuksen ominaisluonne perustuu kasvattajan ja kasvatettavan väliseen pedagogiseen suhteeseen. Tuohon suhteeseen kuuluu muun muassa seuraavia asioita: 1) kasvatustoiminnan perustana on pyrkimys edistää kasvatettavan henkistä elämää, yksilöllistä sivistämistä, 2) kasvattaja

ja kasvatettava ovat kasvatussuhteen vastakkaiset osapuolet, joiden välillä vallitsee keskinäinen vuorovaikutussuhde. (Puolimatka 1995, 80.) Siljander (2005, 32) nostaa myös esiin kasvatuksen sivistyksellisen puolen. Hänen mukaansa Comeniuksen vuonna 1638 esittämä periaate ”omnes, omnia, omnino” - eli kaikille kaikkea monipuolisesti – tarkoittaa nimenomaan sivistyksen kuulumista kaikille ihmisille. Comeniuksen tarkoittama sivistys on juuri ”ihmisen ihmiseksi tulemista”. Ihmisen tulee saada kasvatusta; vain kasvatusta tekee ihmisestä ihmisen. (Siljander 2005, 32.) Siljander toteaa, että ihminen on periaatteessa vapaa olento, mutta kasvuprosessinsa keskeneräisyyden ja puutteellisten taitojensa ja valmiuksiensa takia kasvatettava ei pysty itsenäisesti toteuttamaan sivistysprosessiaan. Tällöin sivistyksestä tulee pedagoginen tehtävä, joka edellyttää tarkoituksellista huolehtimista eli pedagogista ohjantaa. Siljander toteaa, että ilman kasvatusta *homo barbarus* ottaa vallan *homo humanuksesta*. (Mts. 36.) Kuitenkin kasvatuksen päämääränä on kasvatettavan kyky itsemääräämisoikeuteen ja itsenäiseen toimintaan. Siljanderin sanoin ”kasvatuksen tehtävä on tehdä itsensä tarpeettomaksi”. (Mts.36.) Näin ajateltuna kasvatusta on ikään kuin välivaihe, prosessi, jonka tavoitteena on kasvatettavan itsenäistyminen ja kyky huolehtia itsestään tarpeellisella sivistyksellä varustettuna.

2.4.3 Kasvatustietoisuus

Hirsjärvi (1993, 43) on pohtinut kasvatustietoisuuden käsitettä. Hänen mukaansa kasvatustietoisuus on karkeasti jaettavissa tietoisuuteen kasvatuksen keinoista, tavoitteista ja tuloksista.

Hirsjärven näkemyksen mukaan kasvatustietoisuus voidaan jäsentää kolmeen osaan seuraavasti: 1.) Käsitteet kasvatuksen tavoitteista ja arvopäämääristä, 2.) käsitteet kasvatuksellisen vuorovaikutuksen merkityksestä inhimilliselle kasvulle. Tämä osio voidaan edelleen jakaa kahteen osa-alueeseen eli a) käsitteet kasvatuksellisen vuorovaikutuksen laadun merkityksestä (kontrollitekniikat, rajoitukset ym.) sekä b) käsitteet ympäristön kasvuvirikkeiden laadusta ja merkityksestä. Tämä alue sisältää Hirsjärven mukaan kaikki kasvattajan käsitteet siitä, miten erilaiset teot, tilanteet ja sisällöt sekä materiaalit vaikuttavat lapsen kasvuvirikkeinä. (Mts.93.)

Kasvatustietoisuuden kolmas osio pitää sisällään käsitykset kasvu- ja kehitystapahtuman yleisistä lainalaisuuksista ja ihmisen olemuksesta eli ihmiskäsityksen. Tämä alue tarkoittaa käytännössä sitä, minkälaisen ihmiskäsityksen vanhemmat omaavat, ts. minkälaisina ihmisinä he näkevät omat lapsensa, millaisin keinoin he ajattelevat olevan mahdollista vaikuttaa kasvun ja kehityksen kulkuun ja millaisina he kokevat lapsen perustavanlaatuiset, inhimilliset piirteet. (Mts. 93.)

Veli-Matti Värri korostaa kasvatustiedon kaksitasoisuutta. Ensinnäkin se ilmenee kasvattajan merkityssuhteina niistä tiedoista, taidoista, esteettisistä arvoista ja moraalikäsitteistä, joita kasvattaja haluaa välittää kasvatettavalle. Toisaalta kasvattajan tulee olla todella tietoinen kasvatettavansa maailmankuvasta ja todellisuudesta, jotta hänen välittämänsä kasvatuksellinen tieto voisi olla kasvatettavalle samalla sekä sopivasti tuttua että sopivasti uutta. (Värri 1997,101.)

Aukia puolestaan toteaa, että vaikka yleisesti ajatellaan, että kasvatuksen tulee olla tietoista ja tehokasta ollakseen kasvatusta, usein kotikasvatus tapahtuu hyvinkin tiedostamatta vaihdellen hoitavasta suhtautumisesta yleisistä periaatteista ohjautuvaan kasvatukseen. Aukia nostaa esille myös termin, *hiljainen kasvatus*, jolla tarkoitetaan elämäntavan hiljaista välittämistä kasvatustietoisuuden tasosta riippumatta. (Aukia, 2009, 19.)

Wenigerin mukaan kasvatuksen taustalla on aina teoria. Hänen mukaansa teoria voi usein olla latentti eli ikään kuin piilossa. Ts. luulemme toimivamme ilman teoriaa vaikkakin tuo teoria ohjaa toimintaamme. Weniger puhuu latentista teoriasta. Siitä voidaan käyttää myös käsitteitä ”hiljainen tieto”, implisiittinen teoria” ja ehkä myös piilo-opetus suunnitelma. Karjalaisen ja Siljanderin mukaan latentti teoria on pedagogisen toiminnan sisäistä rationaalisuutta. Lisäksi se on toimijalle itselleen tiedostamatonta ja näkymätöntä. Weniger nimittää latenttia teoriaa teoria 1:ksi. Teoria 2 on pedagogista toimintaa ohjaavien ”kokeumuslauseiden”, käsitysten ja todellisuusoletusten joukko. Teoria 2:een kuuluu esim. kasvatussoppi, joka taas sisältää mm. kasvattajan näkemykset oppimisesta, normatiiviset ohjeet ja arvopäämäärät. Teoria 3 taas pyrkii olemaan koeteltu ja tieteellisen perustelun vaatimukset täyttävä. Karjalaisen ja Siljanderin mielestä teorian 1 ja 3 suhde on mielenkiintoinen, koska tieteellisen tiedonmuodostuksen tavoitteena on tehdä teoria 1 näkyväksi. Tällöin teoria 3 on teorian 1 rekonstruktio. (Karjalainen & Siljander, 1997, 67.)

Karjalainen ja Siljander jatkavat, että teoria 2 on jatkuvassa teorian 1 ja teorian 3 välisessä jännitteessä: kun teoria 3 nostaa näkyviin toiminnan piilorakenteita ja periaatteita, mahdollistaa se niiden vertaamisen ja suhteuttamisen julkilausuttuun eli teoria 2:een. Tähän liittyy mielenkiintoinen pedagogisen tietoisuuden paradoksi. Se tarkoittaa sitä, että usein ajattemme toimivamme tiettyjen julkilausuttujen periaatteiden (teoria 2) ohjaamina, mutta toimimme oikeasti latentin periaatteen mukaan (teoria 1), joka äärimmilleen vietyinä tekee tyhjäksi tavoittelemamme kasvatustuloksen. Tällöin teorian 1 normatiivinen voima on vahvempi kuin teorian 2. (Karjalainen ja Siljander 1997, 69.)

Kasvatustietoisuuden tason määrittelemisen on äärimmäisen hankalaa. Tiedostamattomat ajatukset, muistumat ja tunteet ohjaavat usein kasvatusta, vaikka tietoisesti tavoittelemme ”oikeampaa” kasvatusta. Ammattikasvattajien kohdalla kasvatustietoisuuden sisäistäminen on yksi ammatillisuuden tae, mutta kotikasvatuksessa vanhemmuus kokoaikaisena olotilana tunnekuohuineen ja muun elämän tuomine paineineen ja odotuksineen vievät usein terän napakalta kasvatustietoisuudelta. Vaikka siis vanhemmat usein ajattelevat toimivansa tietoisesti ja tiettyjen kasvatusperiaatteiden mukaan, käytännössä he toimivat jopa päinvastaisesti kumoten aiotun vaikutuksen. Samoin vanhemmat eivät kenties aina tiedosta kasvatavansa koko ajan, heidän puuttumisensa tai puuttumatta jättämisensä lapsen elämään ja tekoihin on sekin kasvatusta. Se on viesti, jonka lapsi tulkitsee oman kykynsä mukaisesti. Erääksi kasvatustiedon ulottuvuudeksi voidaan nähdä myös esimerkillisyys. Oman roolinsa kasvatuksessa tiedostava vanhempi pyrkii todennäköisesti osoittamaan myös omalla toiminnallaan suositeltavaa käyttäytymistä. ”Älä tee niin kuin minä teen, vaan tee, niin kuin sanon ”- sanonta kuvastaa vanhemman oman esimerkin näyttämisen voimaa, joka usein varmaan on vahvempi kuin pelkät vanhemman antamat ohjeet.

2.4.4. Kasvatustyyli

Leinonen (2004) toteaa, että vanhemmuus on asia, joka muodostaa olennaisen osan lapsen kasvuympäristöstä. Keskeisesti kasvatukseen vaikuttava asia on vanhempien kasvatustyyli. Amerikkalaisen tutkija Baumrindin mukaan vanhempien keskeinen tehtävä on sosiaalistaa lapsi mukautumaan toisten ihmisten odotuksiin ja samalla ylläpitää lapsen yksilöllisyyttä (Pulkkinen 1994, 34) Baumrind jakoi kasvatuksen autoritaariseen, auktoritatiiviseen (myös ohjaava kasvatustyyli) ja sallivaan kasvatustyyliin. Myöhemmin salliva kasvatustyyli on jaettu

vielä laiminlyövään kasvatukseen (Maccoby & Martin). Autoritaarinen vanhemmuus on aikuisjohtoista vanhemmuutta, jossa lapsen tarpeita ei juuri huomioida. Autoritaarinen vanhempi arvostaa tottelevaisuutta hyveenä ja suosii rankaisevia kasvatusten menetelmiä hillitäkseen lapsen tahdon silloin, kun se on ristiriidassa vanhemman tahdon kanssa. Pulkkinen toteaa, että autoritaarinen vanhempi ei koe lapsen kanssa keskustelua tarpeellisenä vaan on sitä mieltä, että lapsen on hyväksyttävä aina vanhemman sana totuutena. Autoritaaristen vanhempien lapsilla on havaittu epäystävällisyyttä, pelokkuutta, ärtyvyyttä ja stressaantuneisuutta. (Mts. 34.)

Auktoritatiivinen vanhempi pyrkii vaikuttamaan lapsen toimintaan rationaalisella tavalla. Pulkkinen mukaan tällainen vanhempi keskustelee lapsen kanssa ja perustelee ohjeensa ja odotuksensa. Auktoritatiivinen vanhempi käyttää myös rajoja ja lujaa kontrollia silloin, kun lapsen toiminta on ristiriidassa, mutta vanhempi ei kuitenkaan ympäröi lasta rajoituksin. Keskeistä auktoritatiiviselle vanhemmuudelle on myös se, että vanhempi voi tunnustaa lapselle erehdyksensä tarvittaessa; hän ei pidä itseään erehtymättömänä. Pulkkinen mukaan auktoritatiivisessa ilmapiirissä lapsista kehittyy itseensä luottavia, yhteiseen toimintaan kykeneviä, itsensä hallitsevia sekä tavoitteellisesti suoritushalukkaita (Pulkkinen 1994, 35.)

Sallivat vanhemmat eivät Pulkkinen mukaan pyri karsimaan lastensa epäkypsiä reaktioita eivätkä rohkaise itseluottamusta. Sallivat vanhemmat asettavat vain vähän sääntöjä ja vaatimuksia lapsille. Salliva vanhempi ei ota vastuuta lapsen käyttäytymisen muokkaamisesta. Pulkkinen toteaa, että tällainen vanhempi ikään kuin antaa itsensä lapsen käyttöön ja asettuu lapsen mielihalujen toteuttajaksi. Sallivassa ilmapiirissä lapsen itsehallinta, itseluottamus ja suoriutumispyrkimys eivät kehity niin hyvin kuin auktoritatiivisessa ilmapiirissä. Sallivasta kasvatuksesta voidaan käyttää myös nimitystä hemmotteleva kasvatustyyli. Juuri tämä hemmotteleva kasvatustyyli nähdään nykypäivän ongelmaiseksi kasvatuksen kentällä. (Pulkkinen 1994, 35.) Laiminlyövät kasvattajat eroavat hemmottelevista vanhemmista siten, että he eivät reagoi lapsen tarpeisiin eivätkä ole vaativia (mts. 36). Laiminlyöville vanhemmille vaikuttaa olevan aivan sama, mitä lapsi tekee tai kuinka hän käyttäytyy. Pulkkinen kuitenkin korostaa, etteivät tällaiset vanhemmat ole laiminlyöviä äärimmäisessä mielessä. Pikemminkin laiminlyövät vanhemmat ovat keskittyneitä omiin asioihinsa eivätkä paneudu lapsen asioihin. Tällaiset vanhemmat eivät tiedä, kenen kanssa lapsi viettää aikaansa tai kuinka lapsella menee koulussa. He keskustelevat vain vähän lastensa kanssa, toteaa Pulkkinen. Hänen mukaansa lapsen toimintojen valvonnan laiminlyönti on yksi kes-

keisistä epäsosiaalisuuteen johtavista tekijöistä. (Mts. 37.) Vaikka auktoritatiivista kasvatustyyliä pidetään suotavimpana kasvatustyylinä lapselle, pelkästään sen toteutuminen ei takaa lapsen onnistunutta kehitystä. Leinosen (2004, 192) mukaan lapsen hyvinvointiin vaikuttavat myös yleiset elinolosuhteet, vanhempien parisuhde sekä vanhempien saama sosiaalinen ja emotionaalinen tuki. Kasvatustyylien vaikuttavuudella on eroa myös eri kulttuurien kesken.

Pulkkisen (2002, 17) mukaan yli 30 vuotta jatkuneen Lapsesta aikuiseksi – tutkimuksen perusteella voidaan väittää, että lapsilähtöinen kasvatustyyli edistää lapsen kasvamista yhteiskuntaan sopeutuvaksi. Pulkkinen toteaa, että lapsilähtöisen kasvatuksen perustana on lapsen hyvä suhde isään ja äidin huolehtivainen suhde lapseen. (Mts. 17.) Alasuutari puolestaan nostaa esille strukturalistisen kasvatustyylin, jonka mukaan perheessä tulee olla selkeästi määritellyt sukupolvirajat. Myös perheen sisäisten vuorovaikutuksellisten järjestelmien eli alarakenteiden, kuten puolisojen välisten rajojen, tulee olla selkeät. Vanhemmat muodostavat selkeän valtaa pitävän ryhmittymän, mikä on hyödyllistä lapsen kasvatukselle ja rajojen asettamiselle. Tärkeissä kysymyksissä vanhempien tulisi olla samoilla linjoilla tämän näkemyksen mukaan. (Alasuutari 2003, 23.)

2.5 Muotoaan muuttava perhe

Kun ajatellaan käsitettä ”perhe”, ensimmäiseksi tulee mieleen äiti, isä ja heidän yhteinen lapsensa. Perheen käsitettä voidaan määritellä eri tavoin ja perhe voi tarkoittaa hyvin monenlaisia erilaisia yksiköjä tai kokoonpanoja.

Tolkki-Nikkonen (1990, 12) nostaa esiin muutaman näkökohdan liittyen perheen määrittelyyn. Ensinnäkin hän toteaa, että on esitetty perheen käsitteen laajentamista niin, että se sisältää muutakin kuin ydinperheen. Perhe-määritelmän tulisi sisältää yhden vanhemman perheet; minkä tahansa yksikön, jossa ainakin yksi aikuinen ja lapsi asuvat yhdessä. Kyseessä voisi olla mikä tahansa sukulaisuusryhmä. Tolkki-Nikkosen mukaan toinen mahdollisuus olisi luopua koko perheen käsitteestä, koska se on harhaanjohtava. Kolmanneksi hän nostaa esille ehdotuksen, että perhe määritellään aina tilanteen mukaan riippuen siitä, puhutaanko esimerkiksi tieteellisestä vai perhepoliittisesta näkökulmasta. Myös Kai Häggman puhuu ”määritelmiä pakenevasta perheestä”, jolla hän tarkoittaa sitä, että perheellä on

eri aikoina, eri paikoissa ja eri yhteiskuntaluokissa ymmärretty hyvin eri asioita (Häggman 1996, 15.)

Tällä hetkellä (2010) Tolkki-Nikkosen vielä 1990-luvulla modernit perhemääritelmät tuntuvat kovin puutteellisilta. Forsberg (2003, 2) esittääkin perhekäsitteen laajentamista, hajottamista ja tarkentamista. Hän kuvailee miesten ja naisten muodostamia ydinperheitä, naisten ja miesten vetämiä yksinhuoltajaperheitä, avioerojen jälkeisiä uusperheitä, samaa sukupuolta olevien kumppaneiden ja lapsen perheitä, lapsuuden perheitä ja eläkeläisperheitä. Nykyisin perheen määrittelyminen on siis vielä moniulotteisempaa kuin 1990-luvulla. Forsbergin mukaan yksilöllisyyttä korostava kulttuurimme myötä perheen käsitteen väitettiin tarkastelevan ennen muuta jotakin hyvin henkilökohtaisia lapsi-, nais-, vanhus- tai miesyksilöiden nimeämää intiimisuhteita, ei niinkään kaikkien jakamaa muodollista avio- ja verisiteisiin pohjautuvaa instituutiota. (Mts. 2003, 10.)

Tolkki-Nikkonen ehdottaa avuksi perheen määrittelyyn biologisten ja legaalisten suhteiden rinnalle sosiaalisia suhteita ja perhettä prosessina. Tällöin perhe voi olla ajallisesti vaihteleva, kotitalouden ulkopuolelle ulottuvien suhteiden systeemi. (Tolkki-Nikkonen, 1990, 12.) Jallinojan mukaan perhettä voidaan määrittellä ainakin rakenteellisesti ja funktionaalisesti. Määrittelyssä on otettava huomioon myös objektiivisuus ja subjektiivisuus. Rakenteellisen määritelmän mukaan perheeseen kuuluu ihmisiä, jotka ovat tietynlaisessa suhteessa keskenään. Jallinojan mukaan tälle määritelmälle on oleellista myös yhteinen asunto. Jos perheenjäsenet asuvat siis erillään, heitä ei mielletä perheeksi. (Jallinoja, 1985, 6.) Jallinoja kuitenkin muistuttaa, ettei perhe ole pelkästään ulkoisesti määriteltävissä oleva vaan myös sisäisesti, subjektiivisesti, mielletty yhteisö (myös Häggman 1996, 15). Jallinojan mukaan ihmiset tuntevat perheen itsessään. Hän jatkaa, että tämä tunne synnyttää usein myönteisiä mielikuvia, mutta se voi olla myös ahdistavaa ja tukahduttavaa. Nämä tunteet ymmärretään yleensä jonkinlaisena perhesidoksena. (Mts.7.) Myös Tolkki-Nikkonen puhuu sosiaalipsykologisesta näkökulmasta; hänen mukaansa on tärkeää, kokeeko yksilö olevansa ryhmän jäsen. Esimerkiksi suvun ”musta lammas” voi kokea olevansa suvun jäsen, vaikkeivät muut laskisikaan hänen kuuluvan enää sukuun. (Tolkki-Nikkonen, 1990, 13.)

Jallinoja kuvailee perheen funktionaalista määrittelyä perheen tehtävillä. Funktionaalisen selityksen mukaan ihmiset muodostavat perheitä, jotta he voisivat paremmin huolehtia

nimenomaan perheelle luontuvista tehtävistä (funktioista). Jallinojan mukaan perheen tehtäviä ovat mm. sukupuolielämä, jälkikasvun hoivaaminen ja kasvattaminen sekä taloudellinen yhteistyö. Jallinoja tosin toteaa, että on olemassa perheitä, jotka eivät noudata läheskään kaikkia näitä tehtäviä, esimerkiksi puolisojen sukupuolisuhde on voinut lakata olemasta, mutta siitä huolimatta he elävät lastensa kanssa kuin perhe. (Jallinoja, 1985, 6-7.) Perheen käsitettä voidaan myös pilkkoa ideologiaksi ja eletyiksi käytännöiksi. Tällöin perheen käsitteen alle kuuluisivat: sukupuolisuhteet (rakkaus-, valta- ja seksuaalisuhteet), sukupolvisuhteet (hoiva, huolenpito ja kasvatust) sekä osapuolten välinen asumisen järjestyminen (aineellinen tuotanto ja työnjako) (Forsberg, 2003, 11).

Tilastokeskuksen (2010) määritelmän mukaan:

”perheet muodostetaan vuoden vaihteessa Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän mukaan samassa asunnossa asuvista henkilöistä. Tilastossa on perheet ja lapsiperheet ja heidän väestötietonsa. Perheet luokitellaan lapsettomiin tai lasten kanssa asuviin avio- ja avopareihin, rekisteröityihin mies- ja naispareihin sekä yhden vanhemman perheisiin. Avoparit päätellään yhdessä asumisen perusteella. – Lapsiperheiksi luokitellaan perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia.”. (Tilastokeskus: perheet.)

Tilastokeskuksen tilastojen mukaan perheiden määrä on Suomessa kasvanut 2000–luvulla. Kun Suomessa vuoden 2004 lopussa oli 1421000 perhettä, niin vuoden 2009 lopussa Suomessa oli 1450000 perhettä. Avioparin muodostama perhe on yhä yleisin perhemuoto (63 % kaikista perheistä vuonna 2009). Uusperheiden määrä on hitaasti kasvanut vuosi vuodelta. Vuonna 2004 uusperheitä oli 51000 ja vuonna 2009 niitä oli 53000. Saman sukupuolen rekisteröityjä perheitä oli 682 vuonna 2004 ja 1396 vuonna 2009. Yksinhuoltajaisä vaikuttaa olevan harvinaisuus 2000–luvullakin. Alle 3 % perheistä on sellaisia, joissa on vain isä ja lapset, sekä vuonna 2004 että vuonna 2009. (Tilastokeskus: perheet: tilastotiedot eri vuosilta.)

Tolkki-Nikkosen mukaan perheen elämänkaaresta voidaan sanoa, että yleensä kaikki perheet muodostetaan, ne muuttuvat ja kehittyvät ja lopulta hajoavat. Kun puhutaan yksittäisen perheen kehityksestä, voidaan puhua perheen elämänkaaresta. (Tolkki–Nikkonen, 1990, 17.) Tolkki-Nikkosen mukaan useimmiten voidaan erotella viisi vaihetta perheen elämänkaareissa: 1) Lapseton aviopari, 2) nuori lapsiperhe, 3) aikuistuvia lapsia sisältävä perhe, 4) perhe, josta lapset ovat irtautumassa ja 5) perhe, josta lapset ovat jo irtautuneet. Tolkki-Nikkonen tosin toteaa, että tätä vaiheajattelua on kritisoitu, koska se sisältää ajatuk-

sen ”normaalista”, hyväksyttävästä ydinperheestä, joka etenee järjestyksessä vaiheesta toiseen. Toisenlaisiakin kuvaustapoja on esitetty. On ehdotettu esimerkiksi 12 erilaista perheen elämäntavan mallia, joissa on huomioitu sekä lasten lukumäärä että se, onko kyseessä ensimmäinen avioliitto, uudelleen avioituminen vai yhden vanhemman perhe. Huomioon otettava on myös Sevónin ja Notkon (2008, 13) näkemys siitä, että ihmiset elävät monia perhesuhteita samanaikaisesti, esimerkiksi äitinä, tyttärenä, ex-puolisona ja puolisona. Sevón ja Notko (mts.13) toteavat, että 2000-luvun suomalainen elää perhesuhteiden verkostoissa, jotka ovat ylisukupolvisia ja monikerroksisia.

Dencik (teoksessa Rönkä ja Sallinen 2008, 61) on laatinut modernia perhettä kuvaavan nelikentän, jossa yhdistyvät kaksi tälle ajalle tyypillistä peruspyrkimystä: yksilöllisyys ja yhteisöllisyys. Neljä erilaista perhetyyppiä ovat: 1) Tiimiperhe, jossa perheenjäsenet hakevat perheeltä yhteisöllisyyttä, mutta jossa perheenjäsenten yksilöllisyyden toteutumista pidetään myös tärkeänä, 2) patriarkaalinen perhe on isäjohtoinen perhe, joka pyrkii yhteisöllisyyden turvaamiseen yksilöllisten tarpeiden kustannuksella, 3) ”pyöröoviperhe” (revolving doors family), jossa yksilölliset tarpeet, kuten ura, harrastukset ja oma elämä, korostuvat yhteisöllisyyden kustannuksella. Tällöin perheenjäsenet toimivat pääasiassa omilla ”sektoreillaan” ja kohtaavat toisiaan vain hetkittäin. Neljäs (4.) perhetyyppi on ”perhe sosiaalisena akvaariona” (family as social aquarium), jossa perheeltä puuttuu sekä pyrkimys yhteisöllisyyteen että yksilöllisten tarpeiden tyydyttämiseen. Tällöin perhe elää yhdessä ja saattaa viettää paljon aikaakin yhdessä, mutta perheeltä puuttuu pyrkimys yhteisöllisyyden tunteen ja kumppanuuden ylläpitämiseen. (Mts. 61 – 62.)

Paitsi, että perheen sisällä heilahdellaan yksilön ja perheyhteisön tarpeiden tyydyttämisen välillä, myös perheen asema yhteiskunnassa on sekä yksityinen että julkinen. Perheen yksityisyyttä kuvastaa se, että perheet muodostetaan ihmisten vapaasta tahdosta ja perheen toiminta on julkiselle vallalle ennakoimatonta (Marin teoksessa Virkki 1994, 18).

Marin toteaa, että perheen yksityisyys on ”julkistunut” erilaisten hallinnollisten toimenpiteiden takia ja esimerkiksi perheen sisäiseen dynamiikkaan voidaan puuttua eri tavoin. Marinin mukaan tähän on johtanut muun muassa kasvatuksen institutionalisoiminen eli perheen sisäisiä tehtäviä on siirretty sen ulkopuolelle. Perhe on samalla yksityinen ja julkinen. (Marin, 1994, 18.) Tavallaan perhe muokkautuu koko ajan molempiin suuntiin; avioliittolain muutoksen myötä 1960 – lopulta alkaen katsottiin, ettei perheen tehtävien muututtua

ole perusteltua puuttua perheen elämään säännöksiin (Pylkkänen 2008, 72). Pylkkäsen mukaan modernisaation myötä perheen tarkoitusta, olemusta ja perheenjäsenten luontaisiksi katsottuja rooleja on häivytetty oikeudesta. Tilalle ovat Pylkkäsen mukaan tulleet muodollinen tasa-arvo, yksilöityminen ja puuttumattomuus sekä sopimisvapaus. Kuitenkin 1990-luvulta lähtien moraalisiin ja arvoihin liittyvät keskustelut ovat tulleet takaisin perhesuhteista puhuttaessa. (Mts. 72 – 73.) Vaikka siis perheenjäsenet nähdään yksilöiksi eikä perhe ole enää yhteiskunnallista asemaa määrittävä instituutio, perheen elämää säätelevät moninaiset lait ja normit, joiden toteuttamista valvotaan. Esimerkiksi eronneilla vanhemmilla on lain mukaan oikeus tavata lapsiaan eron jälkeen.

Perheen ”julkistumisen” myötä myös vanhemmuus on muuttunut julkisemmaksi ja katseiden altistamaksi. Sevón ja Notko (2008, 16) toteavat, että se, miten media puhuu vanhempien vastuusta ja huolenpidosta, on osa sitä heijastuspintaa, jota vasten isät ja äidit rakentavat omaa vanhemmuuttaan. Etenkin äidit vaikuttavat joutuvan herkästi moraalisen paheksunnan kohteeksi pyrkiessään huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista.

2.6 Aikaisempi tutkimus ja tarkasteltavien aikakauslehtien konteksti

Kotiliesi-aikakauslehteä on käytetty tutkimuksen kohteena lukuisia kertoja johtuen varmasti sen juurten ulottumisesta 1920-luvulle. Maija Töyry selvitti varhaisten naistenlehtien lukija- ja sukupuolisopimuksia teoksessaan ”Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän riskit” (2005). Tutkimus kartoitti feministiseen mediatutkimukseen perustuen suomalaista naistenlehtien historiaa. Töyry tutki varhaisia naistenlehtiä keskittyen pääasiassa lehdissä ilmeneviin sukupuolisopimuksiin. Töyryn mukaan vuonna 1923 Kotiliedessä rakennettiin kaksijakoista kansalaisuutta, jossa naisilla ja miehillä oli toisiaan täydentävät tehtävät. Mies kuului julkiselle alueelle tuotannon puolelle ja nainen kotiäitiyden ja yhteiskunnallisen äidillisyyden feminiiniseen elämänpiiriin. Sukupuolisopimuksen ehdot on varhaisessa Kotiliedessä kirjoitettu niin, että nainen hoitaa joko itse tai apulaisensa avulla kotia. Lasten tulisi auttaa äitiä. Poikia voi kannustaa kotitöihin, mutta miestä ei Kotiliedessä nähdä arjesta huolehtijana. Töyryn mukaan amerikkalaisessa naistenlehdissä 1800- ja 1900-luvun vaihte korostaa naista itsenäisenä, omia päätöksiä tekevänä ihmisenä. Tavaroiden ostamisesta tuli se kenttä, jolla naiset pääsivät toteuttamaan uutta itsenäisyyttään ja oikeuttaan tehdä päätöksiä. Kun naisen tehtävä oli huolehtia perheen tunneilmastosta, kuluttamisen

kautta tuo tehtävä sai uuden sävyn. Naiset ostivat rakkailleen hyödykkeitä myös osoitukse-
na huolenpidostaan, toteaa Töyry (2005, 299). Hänen mukaansa ne aikakauslehdet säilyi-
vät ja menestyivät, jotka osasivat huomioida sekä lukijoiden että ilmoittajien tarpeet. (Mts.
299.) Naisten työssäkäynti oli vuoden 1923 Kotilieden ristiriitaisimpia teemoja. Nainen oli
ennen kaikkea perheen emäntä, mutta hän saattoi myös käydä työssä. Naisten työssä käy-
mistä ei lehdessä suorastaan suositeltu, mutta lehti torjui voimakkaasti naisten yhdis-
tyselämää ja työhön menemistä kritisoivat julkaisut. (Mts. 275.)

Töyry tekee mielenkiintoisen havainnon Kotilieden ensimmäisen vuosikerran diskursiivi-
sesta tyylistä. Hänen mukaansa lehden jutuissa puhutaan usein suostuttelevaan tai jopa
määräilevään sävyyn ja käytetään ”me”- muotoa teksteissä. Esimerkkinä lasten lukemista
käsittelevässä artikkelissa Tyne Haapanen-Tallgren kirjoittaa: ”--Olemme kai kaikki sitä
mieltä, että lasten ei tulisi lukea kovin paljon.--Emme tahdo heistä kitukasvuisia todellisel-
le elämälle vieraita kirjatoukkia.-- ” (Kotiliesi 1/1922, 15) (Töyry 2005, 281.) Töyry tote-
aa, että lasten kasvatusta ja suhde äitiin oli tärkeä kysymys Kotilieden synnyinvuonna. 1900-
luvun alkuvuosikymmenten mentaalihygienikkojen ajatusten mukaan lapsiin vaikuttamal-
la uskottiin vaikutettavan koko yhteiskuntaan (Töyry 2005, 282). Töyry löysi varhaisen
Kotilieden kasvatustieteellisten jutuista voimakkaan kristinuskon korostuksen. Myös isän-
maallisuuden arvostaminen tuli lehden artikkeleissa esille. (Mts. 295.) Töyryn mukaan
naisilla oli kodin piirissä useita tärkeäksi määriteltyjä tehtäviä. Muun muassa siisteyttä,
ahkeruutta, säästäväisyyttä ja lasten kasvatusta koskevat tekstit kirjoitettiin lehdessä usein
yhteiskunnan yhteisiksi päämääriksi. Ne olivat ”meidän kaikkien” tavoitteita. (Mts. 282.)
Tosin ”me” – ilmaisu kohdistuu todennäköisemmin samanhenkisten ryhmään, kuin koko
yhteiskuntaan. Kotilieden toimitus tavallaan pyrki luomaan tilaajakuntaan ”me-hengen”,
jonka puitteissa asioista oltiin ainakin näennäisesti yhtä mieltä.

Töyryn (2005, 253) mukaan täsmällisesti ei voida selvittää, ketkä todellisuudessa lukivat
Kotiliettä vuonna 1923. Hänen mukaansa lukijaa voidaan tarkastella sisäislukijan näkö-
kulmasta; eli kenelle lehti näyttää olevan suunnattu. Töyry toteaa, että Kotilieden lukijaksi
on oletettu pikemminkin rouva kuin piika, mieluummin köyhäinhoitokunnan jäsen kuin
avustuksen kohde. Lukija on voinut olla kaupunkilais- tai maalaisnainen. Lehden lukijan
oletettiin omaavan tietty elintaso, esimerkiksi ompelukone oletettiin kuuluvan joka talou-
teen. samoin perusoletuksena oli, että ”me kaikki” muistamme lapsuudestamme maalatut
pääsisäismunat. (Mts. 253.)

Satu Koivisto puolestaan on tehnyt journalistiikan pro gradu-työn Jyväskylän yliopistoon vuonna 2003 käyttäen aineistonaan Kotiliesi-lehtiä ajalta 1923 -1934. Hän pyrki selvittämään Kotilieden avio- ja perheihanteita. Koivisto vertasi lehden esittämää todellisuutta suomalaisten elämään oikeaan todellisuuteen. Tässä vertailussa lehti näyttäytyi keskiluokkaisia ihanteita kaikille kansanosille välittävänä tiedotusvälineenä. Koiviston mukaan Kotiliesi pyrki antamaan kuvan puolueettomuudesta ja sitoutumattomuudesta, mutta se ajoi kuitenkin vahvasti porvarillisen luokan ihanteita. Esimerkiksi kansalaissodasta puhuttiin vapaussotana ja hyvin ihannoivaan sävyyn. (Koivisto 2003, 26.) Koivisto (mts.76) toteaa, että Kotilieden yhteiskunnan vaikuttajista koostunut toimituskunta kohdisti ajatuksensa työläis- ja maalaisperheisiin, joiden elinolosuhteissa uskottiin olevan paljon parantamisen varaa. Koiviston mukaan Kotilieden ihanteena oli ydinperhe, jossa äiti on kotona ja isä käy muualla töissä. Äidin työssä käyminen oli ristiriitainen tema Kotiliedessä. Keskustelu naisten työssä käynnistä lisääntyi lehdessä vuosien myötä. Lehden ensimmäisenä ilmestymisvuonna siitä ei paljon puhuttu. Myös isän osallistumisesta kotitöihin ei ensimmäisessä vuosikerrassa ole mainintoja, mutta lehden myöhemmissä vaiheissa tämäkin tema oli noussut puheen aiheeksi, käy Koiviston (2003) pro gradu-työstä ilmi.

Myös Meidän Perhe – lehteä on nuoresta iästään huolimatta ehditty hyödyntää ainakin muutamassa pro gradu -työssä. Päivi Mäkelän kasvatustieteen pro gradu-tutkielma Lapsen kehollisuuden esittäminen aikakauslehtien mainoskuviissa (2006) käyttää yhtenä aineistonaan Meidän Perhe – lehteä vuodelta 2004. Mäkelä tutki Meidän Perhe-lehden mainoskuvia ja tuli muun muassa siihen tulokseen, että lapsen kasvuympäristö tavaroituu. Myös esimerkiksi lapsen sukupuolisuuden maskuliiniset ja femiiniset piirteet nousivat hänen analyysisaan esille. Jaana Jussilan maantieteen laitokselle tehty pro gradu – työ Äitiyden vapaa-aika (2006) käyttää yhtenä aineistonaan niin ikään Meidän Perhe- lehteä. Jussila pyrki työnsä avulla kuvaamaan äidin vapaa- aikaa sekä lehtien ilmentämänä että äitien tema- haastattelujen avulla. Jussilan keskeinen havainto oli, että äideillä on valtava tarve saada hetki omaa aikaa ja toisaalta oman ajan viettämisestä ilman lapsia koetaan syyllisyyttä.

Tutkittaessa kahden eri aikakauden lehtiä, on aiheellista myös pohtia, minkälaisessa kontekstissa lehdet aikanaan ilmestyivät. Jokinen ja Saaristo (2002) ovat selvittäneet suomalaisen yhteiskunnan vaiheita eri vuosikymmenillä. Heidän mukaansa Suomessa elettiin melko fennomaanisessa tilassa 1920 – luvun alkupuolella ja kansalliset aatteet ja isänmaallisuus olivat tärkeitä asioita. Kotien työnjako noudatteli perinteistä kaavaa: koti oli naisen ja ko-

din ulkopuolinen työ miehen aluetta. Tällaisella aikakaudella syntyi Kotiliesi-lehti. 2000-luvulle tultaessa suomalainen yhteiskunta on aivan toisenlainen, kuten tiedämme. Naiset ja miehet käyvät tasavertaisesti töissä. Kunnallinen päivähoitojärjestelmä tarjoaa subjektiivisen päivähoito-oikeuden kaikille alle kouluikäisille lapsille. Isien oletetaan osallistuvan enemmän lasten kasvatukseen. Yhteiskunnassa puhutaan esimerkiksi monikulttuurisuudesta, globalisaatiosta, jaetusta vanhemmuudesta ja etä-isistä (eronneiden perheiden muualla asuvat isät). Maailma muuttuu ja aikakauslehdet heijastavat aina jollakin tavoin aikaansa. Tulosten tulkinnan yhteydessä tarkastellaan tarkemmin yhteiskunnan tilaa Kotiliesi- ja Meidän Perhe-lehtien syntyvuosien aikaan.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄT, -METODI JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävät

Tämän tutkielman kiinnostuksen kohteena ovat kahden hyvin erilaisen – mutta kuitenkin jotain samaa omaavan – naistenlehden kuvaukset kasvatuksesta ja perheestä. Kasvatuksen arvot, päämäärät, kasvatuskäsitykset, kasvatuskäytännöt, vanhemman ja lapsen suhdetta kuvaavat ilmaisut olivat aluksi mielenkiinnon kohteina. Meidän Perhe-lehti keskittyy voimakkaasti perheideologiaan ja erilaisten perheiden elämästä kertomiseen, mistä seurasi se, että päätin ottaa mukaan tarkasteluun vuosikymmenten aikana murroksen kokoneen perheinstituution. Laadullinen tutkimusote aiheutti sen, ettei tutkimusongelmia voinut rajata aluksi kovin tarkasti, koska en tarkkaan tiennyt, mitä sisältöjä naistenlehdissä mahdollisesti olisi.

Tutkimusongelmiksi muotoutuivat:

1. Miten perhe näyttäytyy Kotiliesi- (1923) ja Meidän Perhe-lehdissä (2004)? Mitkä tehtävät koettiin perheen ja vanhempien tehtäviksi ennen ja mitä nähdään perheen tehtäviksi nyt? Miten sukupuoliroolit heijastuvat Kotilieden ja Meidän Perhe-lehden sivuilla? Miltä äitiyden ja isyyden roolit kyseisissä lehdissä kuvataan?

2. Mitä Kotiliesi- (1923) ja Meidän Perhe (2004)- lehdet kirjoittavat kasvatuksesta ja vanhemmuudesta? Esimerkiksi: Minkälaisena kasvatus näyttäytyy lehtien palstoilla: minkälaista kasvatusta tai vanhemmuutta pidetään kenties hyvänä? Onko havaittavissa kasvatus-tavoitteita, joita kohti pyritään? Mitkä kasvatuskäytännöt nostetaan näissä lehdissä esille? Mitä kasvatustyyliä kenties pidetään hyvänä? Laajemmin ilmaistuna pyrin selvittämään näiden naistenlehdissä ilmeneviä kasvatuskäsityksiä.

3.2 Tutkimusmetodi ja tutkimuksen kulku

Tuomi ja Sarajärvi (2004, 70) kiteyttävät laadullisen tutkimuksen ydinkysymyksen: ”Miten minä voin ymmärtää toista?” Tuomi ja Sarajärvi kuvailevat, että laadullisessa tutkimukses-

sa mahdollisuus ymmärtää on kaksisuuntainen. Toisaalta on kysymys siitä, kuinka tutkija voi ymmärtää tiedonantajaa ja toisaalta kysymys on siitä, miten joku toinen ymmärtää tutkijan laatimaa tutkimusraporttia. (Mts. 71.) Myös tässä pro gradu – työssä tuli esille kysymys mahdollisuudesta ymmärtää, etenkin vanhaa 1920 -luvulta peräisin olevaa aineistoa.

Tässä tutkielmassa käytetään tutkimusmenetelmänä sisällönanalyysia, koska se sopii hyvin myös strukturoimattomalle aineistolle (Tuomi & Sarajärvi 2004, 105). Tuomi ja Sarajärvi (mts. 93) toteavat, että sisällön analyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Heidän mukaansa sisällön analyysin avulla aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Tavoitteena on luoda sisällön analyysilla selkeyttä aineistoon, jotta sen perusteella voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä (mts.110).

Laadullista sisällön analyysia voidaan toteuttaa induktiivisesti tai deduktiivisesti. Elon ja Kyngäksen (2008, 109) mukaan molemmissa on kolme samaa vaihetta: valmistelu, toteutus (organisation) ja raportointi. Deduktiivisessa sisällön analyysissa keskitytään jonkin teorian testaamiseen, hypoteesien koetteluun ja edetään ikään kuin aiemman tiedon pohjalta. Tämä lähestymistapa on lähellä teorialähtöistä analyysia. Elo ja Kyngäs (mts. 109) toteavat, ettei sisällön analyysiin ole varsinaisia tarkkoja sääntöjä, mutta keskeistä on, että tekstin sanat luokitellaan pienempiin kategorioihin. Analyysiyksikkö voi olla sana, lause tai teema. Lause voi myös sisältää useita merkityksiä, mikä tekee analyysista haastavan. Induktiivisessa sisällön analyysissa aineisto järjestellään avoimella koodauksella, muodostetaan sitten ala- ja yläluokat. Lopuksi sitten löydetään ylempi abstrakti käsite kuvaamaan kyseistä teemaa. (Mts. 109.) Induktiivinen lähestymistapa on lähellä aineistolähtöistä lähestymistapaa. Myös Mayring (2000) hahmottelee artikkelissaan induktiivisen ja deduktiivisen sisällön analyysin eroja. Hänen mukaansa induktiivinen analyysi etenee vaiheittain, askel askeleelta ja materiaalin ehdoilla, kun taas deduktiivisessa analyysissa jo alkuvaiheessa tutkimuskysymys ja aiempi teorian tieto sanelevat kategorioinnin etenemisen ja ylä- ja alaluokkien muodostamisen. Mayringin mukaan on tärkeää palata välillä ikään kuin alkuun ja tarkistaa kategorioinnin paikkansa pitävyys tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi. Keskeistä analyysissa on, että tutkija etenee tutkimuskysymykset ja aineiston luonne huomioon ottaen ja tekee päätökset sopivimmista menetelmistä niiden ehdoilla. (Mayring 2000.)

Lähtökohta tämän tutkielman toteuttamiselle on teoriaohjaava. Teoria siis osittain ohjaa analyysin etenemistä, mutta ei sanele tutkielman kulkua. Peruskäsitteet kasvatukseen ja perheeseen liittyen johdetaan teoriasta, mutta lähtökohta lehdistä nouseville aihealueille pyritään pitämään avoimena. Lehdethän voivat tuoda kasvatukseen myös jotain uudenlaista näkökulmaa, mikä voisi jäädä huomaamatta liian tiukasti teoriaan pidättäytyessä. Tuomen ja Sarajärven (2004, 98) mukaan teoriaohjaavasta analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta aikaisemman tiedon merkitys ei ole niinkään teoriaa testaava kuin paremminkin uusia ajatusuria aukova.

Laadullinen sisällön analyysi on menetelmä, joka sopii myös strukturoimattomaan aineistoon. Se on varsinkin hoitotieteellisessä tutkimuksessa varsin usein käytetty menetelmä. Tämä asia tuli ilmi etsiessäni kansainvälisempää tietoa menetelmän käytöstä.

Esimerkiksi Barrera, Mammone D'Agostino, Schneiderman, Tallett, Spencer ja Jovcevska (2007) ovat tehneet tutkimuksen, jossa he selvittivät vanhempien surua lapsen kuoleman jälkeen. He haastattelivat vanhempia ja analysoivat vastaukset sisällön analyysia käyttäen luokittelemalla vastaukset muun muassa vanhempien reaktioihin, kokemuksiin ja läheisten ihmisten merkitykseen surutyössä. Sisällön analyysia on käytetty myös samantyyppisten tutkimusten tekemiseen, kuin tässä pro gradussa on kysymys. Esimerkiksi Rutherford (2009) on selvittänyt Parents-lehdessä olevia näkemyksiä lasten itsenäisyydestä. Hän poimi lehdistä 300 kasvatustutkimusta ja keräsi niistä ilmauksia, jotka liittyivät lasten itsenäistymiseen. Rutherford kuvailee poimineensa ilmaukset ns. grounded theory – menetelmällä eli aineistolähtöisesti. Linda Quirke (2004) on myös selvittänyt vanhemmuuden ja kasvatuksen muuttumista kasvatustutkimuksessa. Hän käytti tutkimusmenetelmänä sisällön analyysia; koodaamisen ja kategorioinnin avulla hän löysi erilaisia kasvatusta kuvaavia luokkia, kuten terveys ja turvallisuus, lapsen kehittäminen tai ”treenaaminen”, hauskuus, moraali ym.

Usein sisällön analyysia käytetään esimerkiksi teemahaastattelujen analysoinnissa. Tällöin kategorioiminen on selkeämpää, koska tutkijalla on jo valmiit teemat, joiden yhteyteen hän voi sijoittaa vastauksia. Tässä pro gradu työssä sisällön analyysi aiheutti vaivaa juuri aineiston strukturoimattomuuden takia. Aineiston analyysi on toteutettu niin, että syvennyin aluksi vuoden 1923 Kotiliesi- ja vuoden 2004 Meidän Perhe- lehtiin. Luin lehdistä analyysia varten kuusi ensimmäistä numeroa. Myöhemmin selasin kursivoivasti lehtien vuosikerat loppuun selvittääkseni, löytyykö lehdistä vielä jokin uusi ilmiö. Uusia, aiemmasta ai-

neistosta poikkeavia löydöksiä ei tullut esille. Luin lehtiä moneen otteeseen ja pyrin hahmottamaan, mitä ne sisälsivät. Lukemisen yhteydessä aloin poimia kasvatukseen, vanhemmuuteen ja perhe-elämään liittyviä tekstejä lehdistä. Halusin pitää näkökulman avoimena tekstimateriaalin poimimisvaiheessa, koska kyseessä oli kaksi kovin erilaista lehteä ja sekä ajankuva että maailmankuva poikkeavat toisistaan melkoisesti. Asioista voitaisiin esimerkiksi puhua aivan eri nimillä. Meidän Perhe-lehdestä poimin sekä asiantuntijoiden neuvoja että perheiden kuvaamia käytänteitä. En siis etukäteen valinnut tiettyjä ”kasvatuksellisia” artikkeleita, vaan luin lehdet kannesta kanteen, koska kasvatuksellisia näkemyksiä saattoi sisältyä myös esimerkiksi ruokaohjeita tai maailman ilmiöitä kuvaaviin artikkeleihin.

Toisinaan lehdistä oli vaikea selvittää, oliko tekstissä kyse asiantuntijan vai lehden toimituksen näkökulmasta, mutta päätin olla välittämättä tästä seikasta, koska lehti tuskin julkaisi materiaalia, joka olisi sen linjauksen vastainen. Kuvia ja mainoksia ei otettu analyysiin mukaan. Kuvatekstejä on mukana siltä osin, kun ne liittyvät vanhemmuuden tai kasvatuksen kuvaamiseen. Analyysissa on mukana niin sanotut kasvatukselliset ohjeet, joissa annetaan ohjeita vanhempien käyttäytymiselle. Myös ruoka- ja toimenpideohjeiden tekstejä on otettu analyysiin, jos ne liittyivät jollain lailla kasvatukseen. Kotilieden kohdalla materiaalin koostumus oli hieman toisenlainen. Koska Kotiliesi on perheenemännille suunnattu ammattilehti, on selvää, että perheenemännän elämää koskettavia tekstejä oli paljon. Sitä vastoin suoranaisesti kasvatukseen liittyviä tekstejä oli aika vähän. Perheenemäntä kuitenkin on yleensä äiti ja näin ollen äidin elämään liittyvät asiat koskettavat myös lasten kasvatusta. Lisäksi sekä Kotilieden että Meidän Perheen sivuilta poimin teemoja, jotka kuvasivat perheen elämää vallitsevassa yhteiskunnassa.

Tuomen ja Sarajärven (2004, 110) mukaan ennen aineiston analyysia tulee määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. Tähän analyysiin poimittiin lähinnä ajatuskokonaisuuksia tavoitteena poimia mahdollisimman kattavasti *kasvatuksen maailmaa* kuvaavia teemoja. *Kasvatuksen maailma* on termi, jota Ikonen (1997) käytti selvittäessään kasvatuksen ilmenemistä kustavilaisen kauden turkulaislehdessä ja mielestäni termi kuvaa hyvin sitä, mitä itsekin pyrin aineistostani havainnoimaan. Tällaisia poimittuja kasvatukseen, vanhemmuuteen sekä perheeseen liittyviä ilmauksia kertyi Meidän Perhe-lehdestä noin 100 sivua (962 ilmausta), Kotiliedestä noin 20 sivua (178 ilmausta). Tästä johtuen päätin keskittää varsinaisen analyysin Meidän Per-

he-lehden materiaaliin ja käyttää Kotiliesi-lehteä ikään kuin vertailukohteena ja heijastepintana Meidän Perhe-lehden kasvatuksen maailmalle.

Kun olin kirjannut aineiston tekstinkäsittelyohjelmaan, aloin redusoida eli pelkistää sitä. Toisin sanoen pyrin kuvaamaan poimitun asiasisällön tai tekstikatkelman tiivistetyssä muodossa. Redusoinnin jälkeen aloin muodostaa luokkia pelkistetyistä ilmauksista. Tässä vaiheessa huomasin, että poimimani ilmaisut olivat luokiteltavissa teemoihin. Aineistosta löytyi 1) perheen elämää kuvaavia tekstejä, jotka pitävät sisällään sekä a) yleiset perheeseen liittyvät – voisi jopa sanoa, että - puolustuspuheenvuorot (etenkin Meidän Perhe-lehdessä) sekä b) erilaisten perheiden omaa kuvausta arjesta ja kasvatuskäytänteistä (Meidän Perhe – lehdessä) 2) lapsinäkemyskuvaavia tekstejä, 3) vanhempien rooliin liittyviä tekstejä, joihin kuuluvat: a) äidin ja isän roolia kuvailevat tekstit, b) vanhempien kasvatustehtävää kuvailevia tekstejä sekä c) ohjeita vanhempien toiminnalle (Meidän Perhe) sekä 4) kasvatustavoitteita käsitteleviä tekstejä. Tähän saakka etenin aineiston ehdoilla eli pyrin tuomaan esille sen, miten aineistossa kyseisiä asioita kuvataan.

Muodostin aineistosta taulukon, johon aloin luokitella poimimaani aineistoa ja etsiä siitä samankaltaisuutta tai erilaisuutta. Tätä vaihetta sanotaan klusteroinniksi (Tuomi ja Sarajärvi, 2004, 110) Koska aineisto koostui hyvin erilaisista teksteistä; ohjeista, näkemyksistä, vinkeistä, kritiikistä, kerronnasta, oli aineiston koodaaminen haasteellista. Jotkin teemat olivat melko helposti luokiteltavissa, esim. kasvatustavoitteita esittelevät tekstit olivat selkeitä ja tiivistettävissä. Haasteellisempaa oli luokitella esimerkiksi perheiden elämästä kertovia tekstejä, jotka pitivät sisällään paljon tietoa vanhemmuudesta, äidin ja isän rooleista ja perhe-elämän kuvioista yleensä. Nämä perhe-elämän kuvausten tekstit pyrin luokittelemaan sen mukaan, missä viitekehyksessä ne ilmenivät. Jos aiheena oli esimerkiksi nimenomaan äidin näkökulmasta asioiden kerronta, poimin tekstin hahmottamaan äidin roolia. Jos taas äiti kertoi tekstissä heidän perheensä arjen kulusta, poimin tekstin kuvaamaan perheen arkea. On selvää, että perhe on dynaaminen yksikkö, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen eikä äiti pääse äidin roolistaan irti vaikka puhuisikin muusta kuin äitiydestä. Yritin kuitenkin pitää mielessäni kaiken aikaa moniulotteisen tutkimusasetelman ja huomioimaan kasvatuskäsitteen eri ulottuvuuksia.

Tavoitteenani oli analyysissa pikemminkin etsiä lehdistä erilaisia kasvatuksen sävyjä, kuin tiukkaa faktatietoa. Tämä on mielestäni myös tutkinnallisesti perusteltua, koska muodos-

tanhan tulkinnan tulkintaa: pyrin tulkitsemaan jo kertaalleen tulkittua sisältöä. Perheiden omat kuvaukset arjesta ovat kulkeneet toimittajan kynän kautta lehteen ja siten ne ovat jo kertaalleen tulkittuja asioita. Tutkijana omat asenteeni ja näkemykseni eivät varmasti voi olla vaikuttamatta luokittelurungon muodostamiseen jossain määrin. Joku toinen olisi saattanut tehdä luokittelun hieman eri tavoin ja nimetä luokat eri lailla. Siinä mielessä laadullinen tutkimus voidaan nähdä yksilölliseksi, luovaksi prosessiksi. Aineiston analysointimenetelminä käytettiin sisällön erittelyä ja aiempaan tutkimustietoon vertaamista. Alla olevassa taulukossa on havainnollistettu aineiston luokittelua.

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston luokittelusta, teemana vanhemman rooli

TEEMA	TEKSTI	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
Vanhemman rooli	vanhempien asettamat rajat pätevät myös ystävyssuhteisiin	rajat ystävyssuhteille	rajat	vastuullisen vanhemmuuden puolesta
Vanhemman rooli	Aikuisen on aina tiedettävä missä lapsi liikkuu	aikuisen vastuu lapsen liikkumisesta	vastuu	vastuullisen vanhemmuuden puolesta
Vanhemman rooli	nykyvanhemmat ovatkin kiitettävän kiinnostuneita lastensa tekemisistä, jos heillä vain on siihen aikaa	vanhemmat kiinnostuneita lapsista mutta kiireisiä	vanhemmuus kiireen kulttuurissa	hyvät pahat vanhemmat

4 PERHE TURVAAMASSA KANSAKUNNAN HYVINVOINTIA - KOTILIEDEN PERHE- JA KASVATUSKÄSITYKSET

Tässä luvussa tarkastellaan Kotiliedestä (1923) nousseita kasvatusta- ja perhekäsityksiä. Perhe oli keskeisessä osassa Kotilieden sivuilla. Perheellä oli tärkeä tehtävä yhteiskunnassa; se näkyy myös Kotilieden perhe- ja kasvatuskäsityksissä.

4.1 Perhe osana kansakuntaa

Marjatta Marinin mukaan 1800-luvulla keskusteltiin vilkkaasti moraalista, siveydestä ja kunniallisuudesta. Puheet liitettiin ennen kaikkea keskusteluun naisesta tai perheestä. Marin toteaa, että 1800-luvulla naisen seksuaaliteettia pelättiin ja sitä pidettiin uhkana koko yhteiskunnalle. Naisten sitoutuminen äitiyteen sekä perheeseen kytketty seksuaaliteetti oli se pelastusrenkas, jonka varaan yhteiskunnan siveellistäminen haluttiin ripustaa, toteaa Marin. (Marin1994, 10.) Marinin (mts.12) mukaan perhe nähtiin miesten sukupuolisten halujen sääntelijänä sekä instituutiona, jonka kautta nainen toteutti siveellisyyttään. Marin toteaa, että perheen tehtävänä oli tuottaa yhteiskunnalle hyviä ja hyödyllisiä ihmisiä.

1800 ja 1900 – lukujen taitteessa perhe ja avioliitto koettiin kunniallisina ja arvokkaina asioina, toteaa Marin (1994,13). Myös Ritva Nätkin toteaa, että moderni ydinperheen idea syntyi 1800-luvulla porvarillisen elämäntavan ihanteena, mutta vakiintui 1920- 1930-luvuilla koko kansalle tarjotuksi elämäntavan malliksi. Pulkkinen (1998, 17 - 45) korostaa, että suomalaisessa keskustelussa korostettiin samalla nationalistista yhteisöllisyyttä. Nätkinin mukaan kansalaissodasta alkoi kausi, jolloin porvarillista perheihannetta vakiinnutettiin kansallisen yhtenäisyyden nimissä. Koko kansakunta nähtiin perheentapaisena muodostelmana, toteaa Nätkin. Hän jatkaa, että samaan aikaan yksityinen ja julkinen alkoivat erottautua toisistaan: mies suuntautui julkiseen elämään ja nainen liitettiin yksityiseen ja perheeseen koko kansakunnalle tärkeän lastenkasvatustehtävän takia. (Nätkin (2003, 18.) Nätkin (mts. 2003, 24) nostaa esille kiinnostavan ilmiön sodanjälkeisessä kasvatuksessa; pyrkimys rodunjalostukseen oli tuolloin vähän aikaa julkisen keskustelun kohteena. Kansakunnan selviytyminen raskaat verot vaatineesta sodasta vaati jalostettua ja puhdasta peri-

mää, joka takasi ”laadukkaampia” lapsia. Vaikka rodunjalostuspyrkimykset eivät onneksi voimakkaina jatkuneet, terveysneuvonnan ja sikiöseulonnan myötä haluttiin turvata tuleville kansalaisille paremmat elämän edellytykset.

Marin (1994, 14) nostaa esiin mielenkiintoisia näkemyksiä vuosisadan vaihteen siveellisyyskeskustelusta; perhe, joka edusti yksilöllisyyden edustavaa kokonaisuutta, oli myös paikka, johon liitettiin korkea moraali. Perhe ei toistanut inhimillistä raadollisuutta vaan astui ikään kuin yksilön yläpuolelle. Näin perheeseen liitettiin myyttisesti latautuneita positiivisia piirteitä. Tällöin paha tuli perheeseen sen ulkopuolelta, miesten edustamana ja välittämänä, kun taas naiset nousivat edustamaan korkeampaa moraalisuutta. Marin korostaa, että usein voimakkaimmat puheenvuorot siveellisyyteen liittyen tulivat miehiltä. Jos naiset korostivat oikeuttaan koulutukseen tai kodin ulkopuoliseen työhön, tähän vastattiin yleensä hiljaisuudella ja siveellisyysargumenteilla. Marin tähdentää, että moraalista ja siveellisyydestä muodostuikin se näkyväksi tehty ongelma, jonka varjolla äitiyden ja naiseuden ja samalla myös perheen pyhiä piirteitä voitiin korostaa. (Mts.15.) Jallinoja (1985, 107) puhuu ”kotikultista”, jonka avulla vahvistettiin perheen ja kodin merkitystä onnellisen elämän takaajana. Äideistä tuli kodin ”hengen” luoja, jotka pitivät perheet koossa. Jallinoja toteaa, että vallitseva käsitys aina 1950-luvulle asti oli se, että naisen ei ole sopivaa yhdistää perhettä ja ansiotyötä. (Mts. 1985, 108.) Nainen kodin hengettärenä - asenne oli voimakkaasti nähtävissä myös Kotiliedessä vuonna 1923.

Naisten emansipaatio alkoi näkyä naisten osallistumisena politiikkaan, kodin ulkopuoliseen työhön sekä koulutukseen (Marin teoksessa Virkki, 1994, 14; Nätkin, 2003, 18). Marin toteaa, että osa naisliikkeistä kannatti avioliittoa ja äitiyttä osana naisen elämää ja niiden mukaan tämän näkemyksen vahvistaminen vapauttaa naiset. Osalle naisliikkeistä taas avioliitto oli tarpeeton instituutio, koska nainen on luonnostaan siveä ja seksuaalisuus on luonnollinen asia. (Mts. 14.) Nätkin puhuu naisten halusta yksilöllistyä ja erottautua perheestä, oikeudesta olla muutakin kuin äiti. Naiset pyrkivät 1900 – luvun alkukymmeninä tuomaan perhearvoja politiikkaan, ammatillistamaan perheessä tehtävää hoivatyötä sekä luomaan juuret feminiiniselle sosiaalipolitiikalle. (Nätkin, 2003, 18.)

Koska yhteiskunnassa pidettiin perhettä ja avioliittoa suuressa arvossa. ”Vääriä” ja epäkelvoja avioliittoja haluttiin välttää (Marin teoksessa Virkki, 1994, 16). Perhe oli kuitenkin muuttumassa aiempaa yksityisemmäksi, koska se oli jäämässä sääntelyn ulkopuolelle.

Aiemmin se oli pohjautunut velvoitteille, ulkopuolelta osoitetuille vastuille ja oikeuksille. Isät olivat perheen päinä voineet päättää lastensa avioliitoista. Heidän valtaansa perheissä ja miesten valtaa yhteiskunnassa alettiin kyseenalaistaa. Kuitenkin vasta 1929 Suomessa astui voimaan avioliittolaki, johon asti naiset olivat olleet miehensä ”edustusmiehisyyden alaisia”. (Nätkin, 2003, 18.)

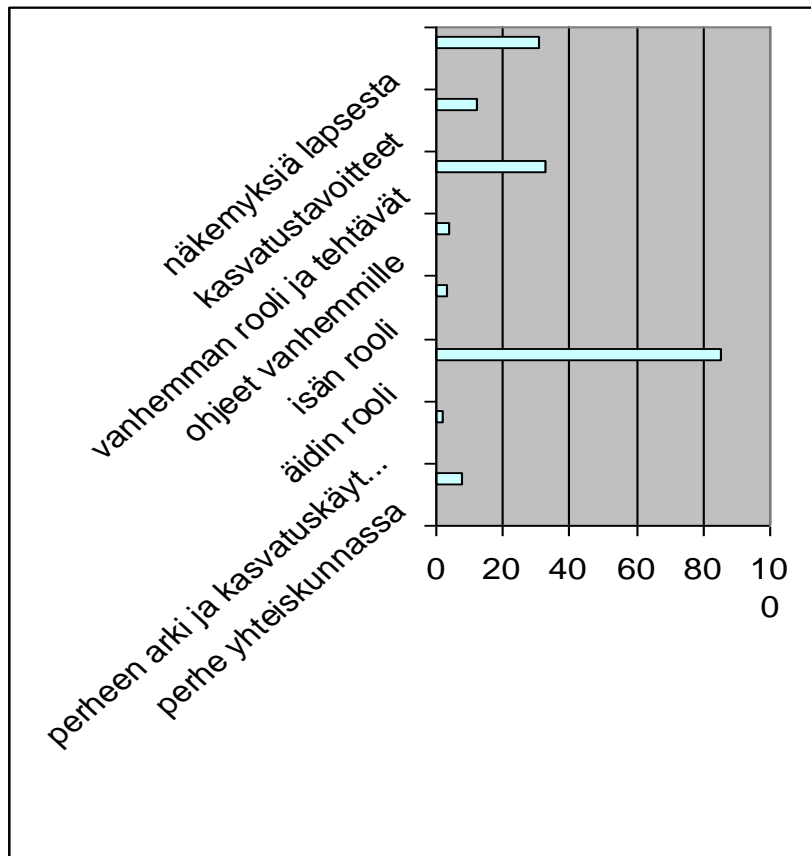
Jallinojan sekä Marinin näkemykset perheestä 1900-luvun alussa vaikuttavat sopivan hyvin Kotilieden eetokseen. Kotiliesi-lehdessä perhettä lähestytään useimmiten naisen roolin kautta, olihan lehti suunnattu perheenemäntien ammattilehdeksi. Naisten tehtäväksi nähtiin perheen hyvinvoinnista huolehtiminen. Perhe ikään kuin edusti yhteiskuntaa pienoiskoossa ja äitien uurastus perheen eteen tuotti hyvinvointia koko yhteiskunnalle. Keskeistä Kotilieden perhettä koskevissa ilmauksissa olikin koko **kansakunnan hyvinvointi**. Perhe oli tärkeä, keskeinen yksikkö ja naisella oli perheensä vaalijana suuri tehtävä. Kansakunnan hyvinvointi – luokkaan kuuluu ilmauksia, joissa puhutaan kansan terveyden sekä taloudellisuuden puolesta.

”Ihmisten ravinnon laatu, lasten vaaliminen oikealla tavalla, kodin hoito – ne jäävät tällaisissa oloissa useimmiten aivan sattuman varaan. Kansamme terveys on sen mukaista, kodit huonossa kunnossa ja pikkulapsia kuolee tavattoman paljon -- .” (Kotiliesi 1/1922, 3-7).

”Vasta sota-ajan kovissa koettelemuksissa alettiin aavistaa kotitaloudellisen valistustyön tarvetta ja merkitystä, alettiin huomata, että kodin hoidossa on kysymyksessä suuret taloudelliset arvot, myös kansakunnan ruumiillisen terveyden ja henkisen kunnan perusedellytykset.” (Kotiliesi 2/1923, 33 - 37.)

Tavoitteena oli ajaa vankempaa kotitalouspolitiikkaa ja myös asiantuntemusta kotitaloudenhoitoon, kuten nykyisin voitaisiin varmaan sanoa. Koska perhe kytkeytyy niin selkeästi äidin rooliin Kotiliedessä (1923), äidin roolin tarkempi tarkastelu avaa myös perhenäkemystä.

Kuten alla olevasta kuviosta voidaan havaita, valtaosa Kotiliesi – lehdestä poimituista viitauksista koski äidin roolia (85 ilmausta), kasvatuskäytänteistä ja vanhemman roolia koskevia ilmauksia oli 35 kpl, näkemyksiä lapsesta oli 31 kpl, kasvatustavoitteita koskevia ilmauksia 12 kpl. Perheiden arjesta ja kasvatuskäytänteistä ei juuri puhuttu. Myös isän tai miehen rooliin perheessä liittyviä ilmauksia oli vain 4 kappaletta.

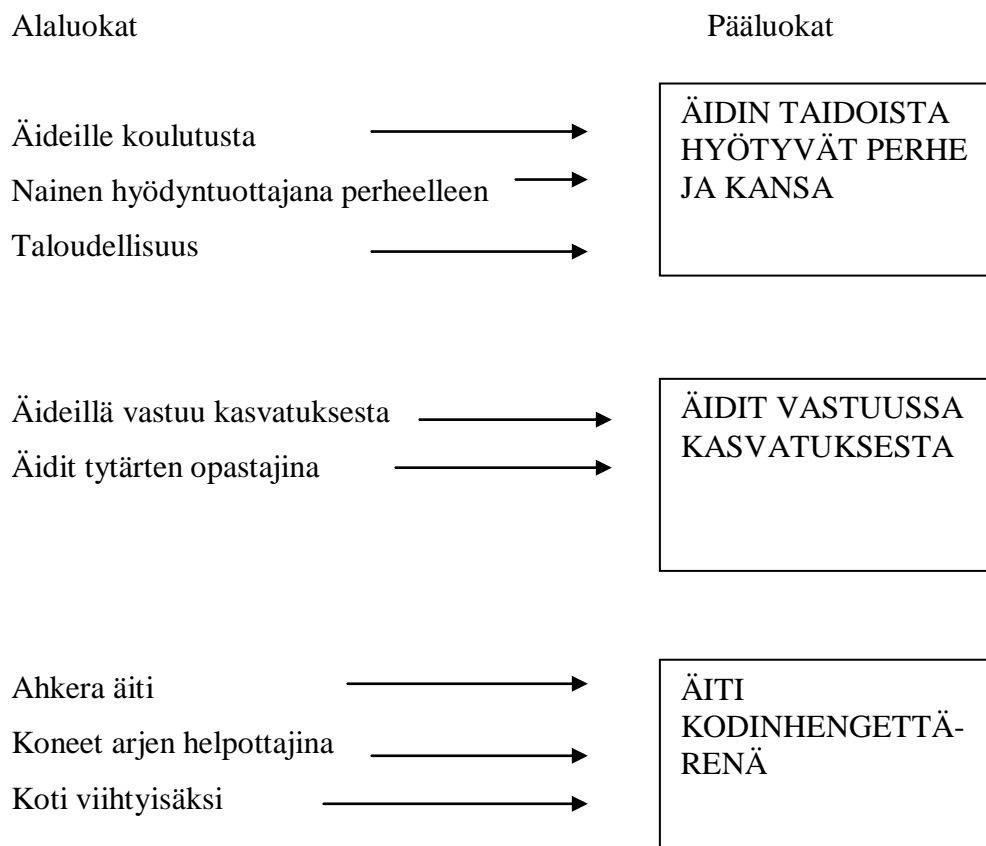

KUVIO 1. Kotilieden kasvatukseen ja perheeseen liittyvien ilmausten sisällöt ja määrät

4.2 Ihanneäiti on kätevä emäntä

Kuten edellisestä luvusta sekä siinä esitetyistä taulukosta käy ilmi, perhe kytkeytyi 1900-luvun alkupuolella voimakkaasti äitiin. Jos isä oli perheenpää, äiti oli perheen sydän, jonka tehtävä oli huolehtia perheen hyvinvoinnista. Lähes kaikki perheeseen liittyvät asiat olivat sidoksissa perheenemäntään: lasten kasvatusta, kodinhoito, vaatehuolto, ruuanvalmistaminen jne. Myös Kotiliesi-lehdessä (1923) perheenemäntä on keskushenkilö, jonka tehtävänä on huolehtia lähes kaikista perheen sisäisistä asioista. Äidin ja naisen roolin selvittäminen on sen vuoksi tärkeää, että Kotiliedessä oli verrattain vähän kasvatustavotteita, mutta usein kasvatusta sivuttiin esimerkiksi ruoka- ja käsityöohjeissa, joissa äitejä kehoitettiin opettamaan lapsilleen esimerkiksi esiliinan koristelua. Tästä kertoo myös se, että Kotiliedestä poimitusta 178 ilmauksesta 85 koski äidin roolia (47,8 % kaikista Kotiliedestä poimituista ilmauksista).

Kotiliedessä ilmenevän äidin roolin voi jakaa kolmeen pääluokkaan: 1) Äidin taidoista hyötyvät perhe ja kansa (40 %), 2) Äiti kodinhengettärenä (37,6 %) sekä 3) Äidit vastuussa kasvatuksesta (14,1 %). Muuta – luokkaan (8,2 %) kuului ilmauksia esimerkiksi mainoksissa tai artikkeleissa olleita ilmauksia naisten muodista; muotia tulee noudattaa, jos siihen suinkin on varaa. ”Sikäli kuin muodit soveltuvat meidän oloihimme, säästävät työtämme ja varojamme, sikäli olisi meidän on niitä seurattava.” (Kotiliesi 2/1923, 58 - 59) Tässä kuten muissakin Kotilieden teksteissä, on nähtävissä keskeinen Kotilieden konseptiin kuuluva ajatus: isänmaallisuus. Isänmaallisuus ilmenee myös esimerkiksi puhuttaessa käsitöistä – kauneimpia ryijyjä ovat kansallisia malleja edustavat ryijyt. Suomi oli nuori kansakunta ja Kotilieden yhtenä tehtävänä oli luoda yhteenkuuluvuuden ja kansallisuuden tunnetta väestöön. Yksi keskeisistä Kotiliedessä ilmenevistä äidin tehtävistä oli perheestä huolehtimisen kautta luoda kansakunnalle parempaa tulevaisuutta. Kotiliesi ajoi pontevasti perheenemäntien asiaa. Alla oleva kuvio havainnollistaa Kotiliedessä vuonna 1923 ilmenevää äidin roolia.

KUVIO 2. Äidin roolit Kotiliedessä (1923)

Äidin taidoista hyötyvät perhe ja kansa – pääluokkaan kuuluvat siis kolme alaluokkaa. *Äideille koulutusta* – alaluokan ilmauksissa korostettiin tarvetta saada naisille koulutusta ”perheenemännän vaatimaan ammattiin”. Nähtiinhän kansakunnan tulevaisuuden pitkälti riippuvan äidin taidoista hoitaa kotia ja vaalia lapsia.

”Onko tosiaan Suomen kansan taloudelliselle menestymiselle, ruumiilliselle terveydelle, henkiselle ja siveelliselle kunnolle näin monia kertoja tärkeämpää se, miten hyvin kauppaelinkeinoa meillä harjoitetaan, kuin se millä tavoin kotitaloutta hoidetaan: ihmisiä ravitaan ja vaetetetaan, asuntoja vaalitaan ja nousevaa polvea kasvatetaan?” (Kotiliesi 1/1922, 22.)

Yksi merkittävä tekijä tähän naisten tiedon ja ymmärryksen laajentamisyrittäykseen oli suuri pikkulapsikuolleisuus. Lapsikuolleisuutta pyrittiin pienentämään naisia valistamalla.

Nainen hyödyntuottajana perheelleen – alaluokka koostui pääosin yhden artikkelin kirjoituksista, jossa käsiteltiin perheenemännän työn verottamista. Tässä artikkelissa puhuttiin voimakkaasti emännän työn merkityksestä perheelle.

”Sitä hyötyä, jonka emäntä täten toiminnallaan perheelle tuottaa, ei ole katsottu oikeaksi asettaa verotuksen alaiseksi. -- Mutta katsotaanpas lähemmin, mitä emännän työ perheelle merkitsee. Se näkyy parhaiten, kun ajattelemme, että emäntä sairastuu pitemmäksi ajaksi tai kuolee. Silloin täytyy palkata vieras ihminen hänen töitään hoitamaan-- Monilla muillakin aloilla isäntä pian huomaa, että talous tulee paljon kalliimmaksi kuin emännän aikana—” (Kotiliesi 5/1923, 130 – 131.)

Tästä ajattelutavasta huokuu selvästi paitsi kyseiselle ajalle tyypillinen sukupuolten välinen työnjako myös naisen valjastaminen perheen hyvinvoinnin puskuriksi. Miehen tulisi huomata tämä ilmainen naisen työ ja arvostaa sitä. Jos äiti ei tekisi näitä töitä, hänen tilalleen tulee palkata vieras ihminen, joka ei edes todennäköisesti tee niin paljon töitä kuin äiti. Vaihtoehtona ei edes esitetä sitä, että mies voisi tehdä näitä töitä. Sukupuolten välinen ero työnjaossa on jyrkkä. Naisen ja miehen sukupuoliroolit perheessä olivat vielä 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa hyvin selkeät. Aukian (2009, 38) mukaan vasta 1920-luvulla alkoi näkyä merkkejä sukupuoliroolien työnjaon murroksesta. Tuohon saakka isän työt sijaitsivat pääsääntöisesti kodin ulkopuolella ja äidin työmaa oli kotona kodin- ja lastenhoidon parissa. Maarit Alasuutari täydentää, että 1800-luvulla mies oli perheen pää ja vastuullinen kasvattaja, jota äiti tuki huolehtimalla lasten perushoidosta. 1900-luvun alkupuolella naisen toimintapiiri oli koti ja naisen tuli olla hyvä vaimo ja hyvä emäntä. Naiseuden tulkittiin tuolloin Alasuutarin mukaan toteutuvan erityisesti lastenkasvatuksessa, joka osoi-

tettiin naisten velvollisuudeksi. miehelle ei siis jäänyt muuta sijaa perheen arjessa, kuin toimeentulon hankkiminen. (Alasuutari 2003, 17.)

Taloudellisuus – alaluokka liittyy edellisiin alaluokkiin, mutta sillä erolla, että siinä korostetaan äidin roolia rahan käyttäjänä. Kotiliedessä oli siis huomattu, että naiset ovat merkittävä talousvarojen kuluttajaryhmä ja heidän valistamisensa rahan käyttämisessä katsottiin aiheelliseksi. Kotiliedessä mm. suositeltiin, että jokaisen perheenemännän olisi hyvä opetella tekemään kirjanpitoa. Myös voin vaihtamista margariiniin suositeltiin muun muassa sillä perusteella, että ”–emännät pian huomaavat, miten mielettöntä on heittää hukkaan vaivalla ansaittuja rahoja”. (Kotiliesi 4/1923, 102 – 104.) Äitien toiminnan nähtiin olevan suoraan yhteydessä koko kansantalouteen: ” – *Kuinka kalliiksi tuleekaan sellainen taloudenhoito, ja kuinka suuri kansantaloudellinen tappio siitä koituukaan maalle—*” (Kotiliesi 4/1923, 102 – 104.) Äitien tuli siis toimia vastuullisina kuluttajina ja miettiä tarkkaan, miten rahansa käyttäisivät. Toisinaan kirjoituksissa korostettiin miehen ja naisen eroavaisuutta, esimerkiksi viittaamalla siihen, että mies pahastuu ja moittii naista tämän rahankäytöstä:

” *Kuinka moni emäntä saakaan aina kuulla isännän valituksia rahan menosta – joka tietysti nykyoloissa on välttämätön, jos mieli saada perheen kulutus hoidetuksi – ja kuinka monet uutterat hartiat ovatkaan kumaraan painuneet näiden syytösten ja tämän taakan painon alla!*” (Kotiliesi 5/1923, 130 – 131.)

Äideille langetettiin myös pääasiallinen vastuu lasten kasvatuksesta. **Äidit vastuussa kasvatuksesta** – pääluokkaan kuuluu sellaisia ilmauksia, joissa painotetaan äidin merkitystä lapsen kasvatuksessa ja opastamisessa. Äitien vastuu voidaan nähdä suorastaan musertavaksi, koska äitien harteille langetetaan muun muassa suuri pikkulapsikuolleisuus. ”*Äitien taitavuudesta ja tunnollisuudesta suureksi osaksi riippuu, säilyykö tämä aines ja kehittykö se elinkelpoiseksi kansallensa, vai tuhlautuuko sitä ja meneekö se hukkaan.*” (Kotiliesi 3/1923, 66 – 67) Äitien harteilla oli paljon vastuuta: ”*Perheenemäntien ammattikunta on epäilemättä yhteiskunnan merkittävin tekijä. Paitsi, että he liikuttelevat suuria taloudellisia arvoja, on heidän huostassansa kansan kallein aarre: kasvava polvi.*” (Kotiliesi 3/1923, 66 – 67) Paitsi lastensa elämästä ja samalla kansakunnan tulevaisuudesta äitien tuli Kotilieden mukaan kantaa vastuuta siitä, mitä lapset lukevat. Kotilieteen kirjoitti säännöllisesti Tyyne Haapanen – Tallgren, joka käsitteli kirjoituksissaan muun muassa lasten lukutottumuksia. Hän vetosi äiteihin:

” *Tämänkin ajan äideillä täytyy olla aikaa edes joskus, juhlahetkinä, näyttää lapsilleen suuria, kauniita, aikaihmissen kuvakirjoja ja kertoa ja vastata kysymyksiin. Tällä tavoin he voivat laskea lujan pohjan lastensa yleissivistyk-*

selle – ja se sivistys on aidointa, jonka välittäjänä on äiti ja koti.” (Kotiliesi 1/1922, 15 – 16.)

Äitien tehtävänä oli myös huolehtia lastensa hyvästä kielenkäytöstä. Rouva X, joka kirjoitti ”Helsingin kirjettä” Kotilieteen nimimerkin takaa, vaati, että: *”--äidinkielen puhtautta on myös erityisesti äitien kodeissakin valvottava--.”* (Kotiliesi 6/1923, 185 – 186.)

Toinen keskeinen äitien vastuulla oleva asia, oli tytärten opastaminen perheenemännän töihin. Näihin töihin luettiin muun muassa käsityöt, kankaiden arvosteleminen sekä ylipäänsä kaikki emännän tehtäviin kuuluvien töiden opettaminen tyttärelle. Yksi maininta tosin löytyi poikienkin opettamisesta. Kysymys- ja vastauspalstalle kirjoittanut nimimerkki *”monen pojan äiti”* kyseli neuvoa poikiensa sukkiensa ainaisesta reikiintymisestä, jolloin hän sai vastauksen, että *”monen pojan äidin pitäisi totuttaa poikansa parsimaan itse sukkinsa”*. (Kotiliesi 3/1923, 96.) Eli myös poikien katsottiin voivan tehdä kädentöitä, mutta sitä ei vaadittu niin selkeästi kuin tyttöjen opastamista. Kotiliedessä oli myös palsta, jonka nimi oli *”Ahkerien tyttöjen malliosasto”*. Palstalla annettiin käsityöohjeita tytöille. Usein taustaoletuksena oli, että tyttäret oppivat tekemään nämä työt äitiensä opastuksella.

Äiti kodinhengittärenä – pääluokka sisältää myös kolme alaluokkaa. Ahkera äiti – alaluokkaan kuuluu ilmauksia, joissa painotetaan naisen väsymätöntä uurastusta ja voimainponnistuksia kodin eteen. *”Perheenemännilläkin on omat omituiset tenttikautensa, jolloin heidän on jännitettävä äärimmilleen koko suunnittelu-, järjestely-, keksimis- ja työkykynsä --”* (Kotiliesi 2/1923, 51 – 52.) Utterat äidit ahertavat väsymättä perheidensä puolesta. *”--iltaisin myöhään istutaan ja ommellaan lapsille vaatekappaleita--”* (Kotiliesi 2/1923, 51 – 52.) Koti oli äidin vastuualuetta, johon kuului ruuanlaitto ja leipominen, vaatteiden ompelu ja paikkaaminen sekä muut käsityöt ja lasten ja sairaiden hoitaminen. Kotiliedessä annettiin myös ruoka- ja käsityöohjeita. Elettiin niukkaa aikaa, eikä perheillä yleensä ollut paljon rahaa käytettävissään. Tämä tulee ilmi esimerkiksi seuraavassa ruokaohjeiden yhteyteen laitetussa tekstissä: *”Kotilieden ruokaohjeet on tarkoitettu tavallisten porvarillisten kotien tarpeisiin, joissa on pidettävä silmällä sitä, että mahdollisimman vähillä kustannuksilla tarjotaan mahdollisimman hyvää ruokaa.”* (Kotiliesi 4/1923, 118 – 119.)

Koneet arjen helpottajina – alaluokkaan kuului ilmauksia, joissa vedottiin erilaisten kodin töitä helpottavien koneiden ja laitteiden puolesta. Esimerkiksi sähkö oli uusi tulokas, jota

markkinoitiin myös Kotilieden sivuilla. Samoin esimerkiksi pitkävärtista köysiluutaa kaittettiin Suomeen (Ruotsissa sellainen jo oli). Usein näitä työtä helpottavia koneita ja laitteita puolustettiin naisen työn keventymisellä ja hygienian paranemisella.

”Lattian peseminen: pesijä on polvillaan likaisella lattialla usein villaisessa alushameessa, jota ani harvoin, tuskin koskaan, pestään---pesee sitten käteensä noin vain ohimennen puhdistamatta kynsien alustoja ja jatkaa sitten ruuanvalmistusta tai ehkäpä pikkulapsen hoitamista. Ja sitten vielä ihmetellään, että meillä keuhkotauti on niin levinnyt ja pienten lasten kuolleisuus kauhistuttavan suuri.” (Kotiliesi 2/1923, 60 – 61.)

Viimeinen alaluokka äitiä kodinhengettärenä kuvaavassa pääluokassa on *koti viihtyisäksi*. Tämä tematiikka toistui useissa ilmauksissa. Äitien tehtävä on olla kodin hengetär ja vaalia kodin viihtyisyyttä, jotta miehet ja lapset viihtyisivät kotona paremmin. *”Muista, emäntä, tärkeämpää on saada perhe kokoontumaan ruokapöydän ympärille ja siinä viihtymään arkena kuin juhlahetkinä.”* (Kotiliesi 5/1923, 159 – 160.) Äidistä puhuttiin ”kodin valtiattarena”, joka voi luoda kodista *”onnen tyyssijan, jossa on herttaista ja kodikasta ja lämmintä.”* (Kotiliesi 5/1923, 159 – 160.) Vastuu miehen ja lasten kodissa viihtymisestä oli siis äideillä. Heidän taidoistaan ja ahertamisestaan oli kiinni se, kuinka muut perheenjäsenet kotona viihtyivät.

4.3 Isän piiloinen rooli

Kotiliedessä (1923) isät olivat eräänlaisia jyrkäksi kuvattuja taustahahmoja, jotka murahtivat äideille näiden rahankäytöstä tai suursiivouksen tarpeellisuudesta. Lasten kasvattamiseen heitä ei juuri liitetty. Kasvatus oli pikemminkin äidin vastuulla. Isästä puhuttiin vain vähän ja silloinkin hyvin maskuliinisessa, sukupuolten eroavaisuutta painottavassa sävyssä.

”Isänvaistoon nähden tutkijat eivät ole aivan yksimielisiä. Useimmat ovat kuitenkin sitä mieltä, että miehellä on isänvaisto ja synnynnäinen isänrakkaus. Mutta on tunnustettava, että isänrakkaus on heikompi kuin äidin---” (Kotiliesi 4/1923, 98 - 100.) *”Jos isällä on mekaanisia taipumuksia, voi hän – sähköjuotevasaralla paikata äidin emaljikatilan pohjaan tulleen reiän.”* (Kotiliesi 4/1923, 111 - 115.)

Keskeinen teema Kotilieden isyyttä kuvaavissa tekijöissä on **sukupuoli keskeisenä ihmisen käyttäytymistä määrittävänä tekijänä**. Suutari pysyköön lestissään. Äiti tehkään äidin työt ja isä isän työt. Maailma on selkeämpi, kun äiti keittää ja isä korjaa. Toki poik-

keuksia ihmisten todellisessa arjessa on voinut olla, mutta tällainen maailmankuva heijastuu Kotilieden sivuilta vuonna 1923.

4.4 Terve lapsi kasvatuksen ihanteena

Tähtinen (1992) on tutkinut kasvatuksen ilmenemistä aikakauslehdissä sekä kasvatustapaissa vuosina 1850- 1989. Hän toteaa, että 1920-luvulla lapsi-ihanteeksi tuli terve ja auringossa ruskettunut lapsi. Tuolloin korostettiin lapsen karaisemista ulkoilmassa. Kotiliedessä (1920-luvulla) kirjoitettiin tämän ihanteen mukaisesti. (Tähtinen 1992, 59.)

Tähtisen mukaan lehdistön ilmentämissä kasvatusaiheisissa kirjoituksissa on tapahtunut suuria murroskausia, jolloin kasvatuksesta puhumisen sävy on muuttunut toiseksi. 1850-1890-luvuilla Suomessa vallitsi uskonnollisen kasvatustalteen kausi, jolloin lasta tuli kasvattaa ensisijaisesti iankaikkisuutta varten. Tuolloin lapset piti totuttaa ehdottomaan tottelevaisuuteen, hyviin tapoihin ja ahkeruuteen. (Tähtinen 1992, 59.) 1890-luvulla uskonnollisen kasvatustalteen rinnalle alkoi tulla uutta lääketieteelliseen traditioon perustuvaa kasvatustalteen. Myös psykologisesti orientoitunutta kasvatustalteen esiintyi aiempaa enemmän. (Mts.59.) Tähtisen mukaan varsinaisen lääketieteellisen kasvatustalteen ilmeni vuosina 1920- 1934; tuolloin julkaistiin monia lääkäreiden kirjoittamia kasvatustalteen. Tuolloin ensisijaisesti äitejä kehoitettiin huolehtimaan pienten lastensa hyvinvoinnista. Vuosina 1935- 1955 tapahtui kasvatustalteen toinen murroskausi, jolloin lääketieteellisen kasvatustalteen rinnalle nousi psykologinen kasvatustalteen. (Mts. 59.) Tähtinen on analysoinut myös Kotilieden kasvatustalteen kirjoituksia vuosina 1923-1924 ja toteaa, että valtaosa artikkeleista oli lääketieteellisesti suuntautuneita (5 artikkelia) ja vain kaksi uskonnollisesti suuntautunutta. Hän on analysoinut myös Kotilieden kuvitusta mainituilta vuosilta. Neljästätoista tarkemmin analysoidusta kuvasta vain yksi oli uskonnollinen, 12 oli lääketieteellisesti orientoitunutta kuvaa. Yksi kuvista oli luokittelematon. (Tähtinen 1992, 146.)

Terveystalteen ja lääketieteellisen talteen korostaminen todella tuli ilmi Kotilieden (1923) ilmauksista. Useissa artikkeleissa ja kirjoituksissa korostettiin raittiin ”päivänpaisteisen” ilman terveellisyttä ja tarpeellisuutta. Esimerkiksi: ”[ilmojen yllhallitus on ollut] epäsuopea meidän kasvavalle nuorisollemme, joka sen johdosta aloitti kalpeana ja reipastumat-

tomana pitkän ja raskaan kevättaipaleensa.” (Kotiliesi 6/1923, 185 – 186.) Tähtisen (1992, 59) mukaan 1920-luvulla Suomessa alkoi levitä urheilullinen henki, jonka myötä arvostus fyysisyyteen ja terveyteen lisääntyi. Muun muassa huoli pikkulapsikuolleisuudesta, huonosta ravitsemuksesta ja ahtaista asuinolosuhteista ilmeni lehden kirjoituksista.

Lapsista puhuttiin ”kasvatuksen kohteina”, objekteina, joita oli mahdollista behavioristisin keinoin ohjata haluttuun suuntaan. Tällainen ajattelutapa heijastui etenkin Albert Liliuksen ”kasvatusopillisia vaistoja” käsitelleestä artikkelista, jossa hän esimerkiksi kehotti jo varhain puuttumaan vaistojen kulkuun ja ohjaamaan niitä haluttuun suuntaan. Huolena oli esimerkiksi liian varhainen puberteetti. Vaistoista hän toteaa:

” Useimmat vaistot heräävät harjaantuakseen leikin kautta, ennen kuin niitä tarvitaan tositaroituksiin. Jo varhain ilmenee poikien leikeissä taisteluvaisto, tyttöjen äidinvaisto, molempien esimerkiksi uteliaisuus ja keräämisvaistot. Jokainen leikkiyrkimys on vakavuusvaiston aamuruskoa.” (Kotiliesi 4/1923, 98 – 100.)

Koska elämä oli niukkaa, esimerkiksi lastenvaatteiden käsityöohjeissa kiinnitettiin huomiota vaatteiden kestävyteen ja valmistettavuuteen vanhoista kankaista. *”Useat äidit kuuluvat pitävän sitä [kangaslapuista ommeltua lasten alusliiviä] edellistä parempana, koska siihen voi käyttää vanhoja vaatepalasia ja pääsevät siten hankkimasta uutta kangasta ja uutta lankaa.”* (Kotiliesi 5/1923, 161 - 162.) Lapsia koskevissa kirjoituksissa huomio oli siis pääasiassa terveydessä, vaatteiden valmistamisessa lapsille – tai ohjeita tytöille esimerkiksi oman esiliinan ompelemiseen – tai lapsuudesta puhuttiin sosialisatiotematiikan kautta. Usein käytettyjä ilmauksia olivat esimerkiksi ”nuori polvi” ja ”kansakunnan perilliset”, joista toivottiin työtä tekeviä kansalaisia; ihmisiä, jotka kykenevät täyttämään paikkansa maailmassa.

4.5 Huoli sivistyksestä ja moraalista

Kotiliesi ajoi siis terveen lapsen ihannetta. Oikea ravinto, raitis ilma ja sopiva määrä liikuntaa takaisivat lapsen kasvun yhteiskunnallisesti kelpo kansalaiseksi, joka voisi olla ”kunniaksi isänmaallensa”. Terveyden lisäksi huomiota kiinnitettiin sivistykseen ja moraalisiin näkökohtiin. Etenkin Tyyne Haapanen-Tallgren korosti näitä näkökulmia puhuessaan lasten kirjallisuudesta. Hän oli huolissaan siitä, että lasten kirjallinen maku jää ”aikaihmis-

ten ajanvietekirjojen” tasolle, ”mutta sille se ehdottomasti jää, jos kehitys jatkuu nykyiseen suuntaan.” (Kotiliesi 1/1922, 15 - 16.) Paitsi lasten- ja nuortenkirjallisuuden ala-arvoisesta tasosta, kirjoittajat saattoivat olla huolissaan myös uskontokasvatuksen puuttumisesta. ”Lapsi ja nuori on opastettava tähän evankeliumien maailmaan, koska muuten hänen omantunnon kasvunsa jää herättämättä ja hän parhainta esikuvaansa vaille.” (Kotiliesi 6/1923, 164 - 167.)

Vanhempia haluttiin ohjata suuntaamaan katseensa näihin kasvatuksellisiin teemoihin. Esimerkiksi Albert Liliuksen vaistoja käsittelevässä tekstissä kehoitettiin vanhempia puuttumaan epäsuotuisten vaistojen ilmenemiseen ”huolehtimalla siitä, että harjoituksiin liittyy mielipahaa” (Kotiliesi 4/1923, 98 – 100). Huolta kannettiin myös suomenkielen tulevaisuudesta. Kaksikielisissä kaupungeissa kun lasten suusta saatettiin kuulla ruotsin- ja suomenkielen sekaista puhetta. Nimimerkin takaa säännöllisesti Helsingin kirjettä kirjoittava Rouva X ihmettelee, että ”eikö ole jo suoranaista Kalevalan ja koko äidinkielen häpäisyä kun tällaista tapahtuu Suomen pääkaupungissa?” (Kotiliesi 6/1923, 185 – 186.) Kuten äidin roolia koskevassa luvussa tuli ilmi, kasvatuksesta vastuussa olevana tahona nähtiin äiti ja esimerkiksi puhtaan suomenkielen vaaliminen ja oikeanlaisten lastenkirjojen valitseminen nähtiin ennen kaikkea äidin tehtäväksi.

Kotiliesi – lehdestä löytyi vain vähän mainintoja kasvatuskäytännöistä. Niissä kehoitettiin äitejä ”vetoamaan vanhaan sääntöön” tai tukkimaan lapsen suun ”ankaralla sanalla” tarvittaessa. Kiinnostava oli eräs artikkeli jossa kirjoittaja kuvaili kahden tuntemansa perheen lastenkasvatustapaa. Toisessa perheessä äiti ei raaskinut käyttää vitsaa lapsiinsa vaan yritti kasvattaa heitä ilman. Tässä perheessä lapset eivät totelleet lainkaan äitiään. Toisessa perheessä taas vitsa vieraili ahkerasti, mutta perheessä oli myös iloa, naurua ja laulua. Lapset myös tottelivat äitiään helpommin. Kirjoittaja pohti tottelevaisuuden ja kurin merkitystä ja mietti, kummastako perheestä tulevat paremmat kasvatuksen tulokset. Hän pohti tottelevaisuuden merkitystä. ”Kyllähän kaikissa kodeissa myönnetään, että lasten tulee totella ainakin jossain määrin. Mutta se määrä on niin vaikeasti ratkaistavissa.” (Kotiliesi 9/1923, 270) Kirjoittaja päätyi siihen, että jälkimmäisen perheen menetelmät olivat paremmat, sillä ”—sittenkin on lapsia pieninä kasvatettava tinkimättömän tottelemisen hengessä, jotta heillä suuriksi tultuaan on helpompi alistua Jumalan ja isänmaan lakeja tottelemaan.” (Kotiliesi 9/1923, 270).

4.6 Kasvatustavoitteet

Kotiliedessä esitetyt kasvatustavoitteet voidaan pelkistää yhdeksi pääluokaksi: **tulevaisuuden toivot**. Tämä luokka ilmaisee lehden perusnäkemysten kasvatustavoitteista. Kasvatus nähdään yhteiskunnallisesti hyvin merkityksellisenä sosialisaaion muotona ja sen tarkoituksena on tuottaa kansalaisia, jotka esim. ”*kykenevät täyttämään paikkansa maailmassa*” (Kotiliesi 1/1922, 15 – 16). Vaikka lapsi nähtiin eri valossa kuin 2000- luvulla, tietoisuutta lapsuudesta ja kasvatuksesta alettiin pitää arvossa. Tätä kuvastaa esimerkiksi seuraava tekstikatkkelma:

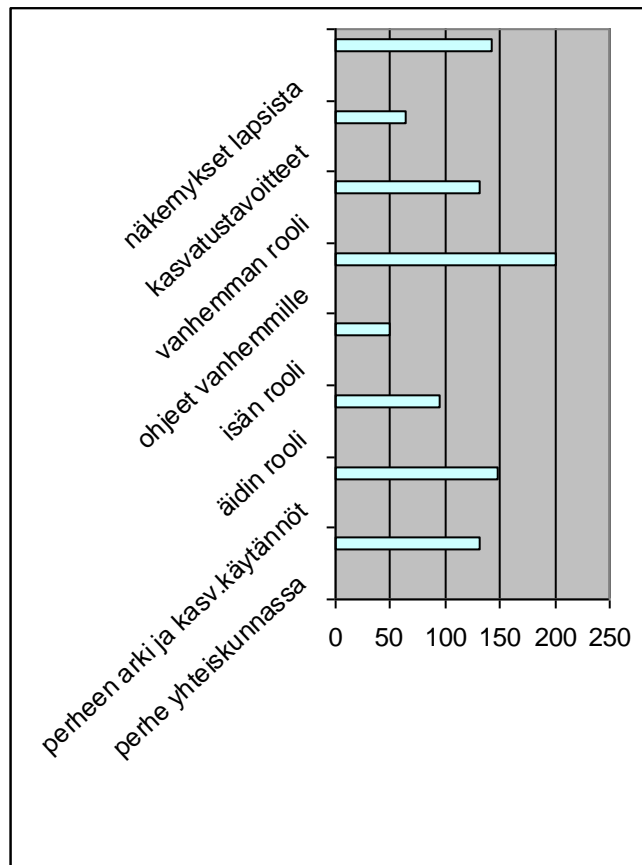
” Sillä vain sitä mukaa kuin käsitys lapsesta syventyy ja jalostuu kansalaisten tietoisuudessa, sitä mukaa nuori polvi ylenee terveenä ja voimakkaana kalliin vapautemme vartijoiksi ja kansakunnan henkisten ja aineellisten arvojen talentajaksi ja täydentäjäksi.” (Kotiliesi 3/ 923, 66 – 67.)

Kasvatusajattelun taustalla oli voimakas yhteiskunnallinen painotus, lapsista yksilöinä ei juuri puhuttu. Lapsi tuli kasvattaa yhteiskunnan jäseneksi hoitamaan velvollisuutensa ja varmistamaan yhteiskunnan ja valtion tulevaisuutta.

Tulevaisuuden toivoille toivottiin myös sivistyneisyyttä. ”*Mutta tahtoisimme myös, että heillä olisi avoin silmä maailman kauneudelle ja vastaanottava sielu elämän rikkauksien edessä.*” (Kotiliesi 1/1922, 15 – 16.) Täsmällisyys, säännöllisyys ja siisteys nähtiin myös tavoiteltavina ominaisuuksina. ”*Lastenlinna tahtoo heti alusta alkaen kasvattaa noita pieniä hallitsijasieluja täsmällisyyteen ja säännöllisyyteen samoin kuin siisteyteenkin.*” (Kotiliesi 3/1923, 72 – 75.) Yksilöllisyydestä, toverisuhteista tai tunteiden osoittamisesta ei juuri puhuttu. Kansakunnan yhtenäisyyden ylläpitäminen vaikutti olevan punaisena lankana kasvatuksen tavoitteista puhuttaessa.

5 MEIDÄN PERHE-LEHDEN KASVATUS- JA PERHEKÄSITYKSIÄ VUONNA 2004

Meidän Perhe – lehti on täynnä juttuja ja artikkeleita liittyen perheeseen ja kasvatukseen. Lehdestä löytyneet ilmaukset on nähtävissä alla olevassa taulukossa. Eniten kasvatukseen liittyviä ilmauksia oli kasvatusohjeisiin liittyen. Myös perheiden arkea ja kasvatuskäytäntöjä kuvattiin paljon. Vähiten lehdestä löytyi viittauksia isän rooliin liittyen, mutta niitäkin oli sentään 50 kappaletta. Äidin roolia kuvattiin lähes sadassa ilmauksessa. Kuten oheisesta kuviosta huomataan, kasvatusta käsitellään Meidän Perhe – lehdessä monipuolisemmin ja todella paljon enemmän kuin Kotiliedessä.

KUVIO 3. Meidän Perhe – lehden (2004) kasvatukseen ja perheeseen liittyvien ilmaisujen sisällöt ja lukumäärät

Ensin esitellään Meidän Perhe-lehden yleisnäkemyksiä perheestä yhteiskunnassa (5.1) ja seuraavaksi Meidän Perhe-lehdessä kuvailtujen perheiden arkea (5.2). Perhenäkemyksistä siirrytään ikään kuin ympyrän sisemmälle kehälle, äidin ja isän rooleihin liittyviin näkemyksiin (5.3 ja 5.4) sekä parisuhteeseen (5.5). Alaluvussa 5.6 ja siitä eteenpäin siirrytään ko. lehdissä esiintyviin kasvatuskäsityksiin. Muun muassa lapsinäkemystä, kasvatuskäytäntöjä, kasvatustavoitteita sekä vanhempien kasvatustehtävää pohditaan tuolloin. Tutkielman aineisto on laaja ja moniulotteinen. Selkeyden vuoksi pääluokat esitetään jatkossa **lihavoituna** ja alaluokat *kursivoituna* silloin, kun se on tarpeen.

Yleisesti voidaan sanoa, että perheen elämä ja kasvatuksen maailma näyttäytyvät Kotiliedessä (1923) ja Meidän Perhe-lehdessä (2004) toisaalta hyvin erilaisina; käsitykset kasvatuksesta ja lapsesta ylipäänsä ovat muuttuneet vuosien saatossa. Toisaalta lehtiartikkeleista löytyy yllättäviä samankaltaisuuksia esimerkiksi äidin ahertamiseen liittyen. Meidän Perhe-lehdessä keskiössä on perhe, Kotiliedessä se on nainen, perheen emäntä. Ohessa kuva, joka selventää tutkimustulosten aihepiiriä eli kasvatuksen maailmaa Meidän Perhe-lehdessä.

5.1 Perheen puolesta – Meidän Perhe-lehden johtoajatus

Kasvatus ja vanhemmuus toteutuvat aina jonkinlaisessa perhekontekstissa ja perhe yksikönä on sidoksissa yhteiskuntaan, joten sen ottaminen tutkimukseen mukaan on perusteltua. Myös Forsberg toteaa perheen olevan tärkeä tutkimuskohde, koska ”monet yhteiskunnan muutoksista eletään, koetaan ja ratkaistaan perheissä” (Forsberg 2003, 7).

Meidän Perhe – lehden nimikin jo sanoo, että nyt puhutaan perheestä. Perhe korotetaan arvoon arvaamattomaan. Tämä tuli ilmi myös aineiston analyysissa. Keskeinen Meidän Perhe – lehteä kuvaava teema onkin familismi eli perhekeskeisyys. Meidän perhe – lehti edustaa siis hyvin familistista suuntausta. Kokoamassani Meidän Perhe – lehden tekstiaineistossa, jossa oli yhteensä 962 tekstiviittausta kasvatuksesta tai perheestä, 131 ilmausta koski perheen puolesta – ajattelua (13,6 %). Perheen puolesta – luokitteluun kuuluva aineisto jakautui seuraaviin pääluokkiin: a) **enemmän aikaa perheelle**, b) **perheyhteyteen panostaminen**, c) **perhe paineiden keskellä**, d) **muuta – luokkaan** kuuluvia ilmauksia oli kolme ja ne pitivät sisällään ilmauksia yhteiskunnasta muun muassa pelon yhteiskunta-

na sekä lihavuutta suosivana yhteiskuntana. Yhdessä tähän luokkaan kuuluvassa ilmaisussa toivottiin ydinperhekäsityksen laajenemista isovanhempiin.

Enemmän aikaa perheelle – teema pitää sisällään tekstikoodauksia, joissa puhutaan perheen yhteisen ajan puolesta. Nämä koodaukset koostuvat sekä haastateltujen että lehden toimituksen ja asiantuntijoiden puheesta. Keskeistä tälle luokalle oli perheen arvon korostaminen; mitä enemmän vietät aikaa perheesi kanssa, sen selkeämmin osoitat, kuinka paljon perhettäsi arvostat. Aika on arvokysymys. Enemmän aikaa perheelle – pääluokan sisälle kuuluvat seuraavat alaluokat: 1) *Yhteisen ajan puolesta* ja 2) *Työn ja perheen yhdistäminen perheen eduksi*. Perheyhteyteen panostaminen – luokka pitää sisällään perheen sisäistä vuorovaikutusta ja yhteenkuuluvuutta korostavat ilmaukset. Nämä ilmaukset jakautuvat kahteen alaluokkaan: 1) *Meidän perheen puolesta* ja 2) *Lasten etu perheessä*. Perhe paineiden keskellä – teema sisältää alaluokat: 1) *Kiireen kulttuurissa eläminen* sekä 2) *perhe-stressi*. Alla oleva kuvio havainnollistaa ala- ja pääluokkien rakennetta.

Alaluokat

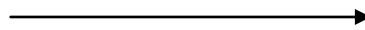
Pääluokat

Yhteisen ajan puolesta

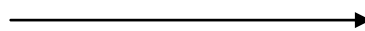
Työn ja perheen yhdistäminen

perheen eduksi

ENEMMÄN AIKAA
PERHEELLE

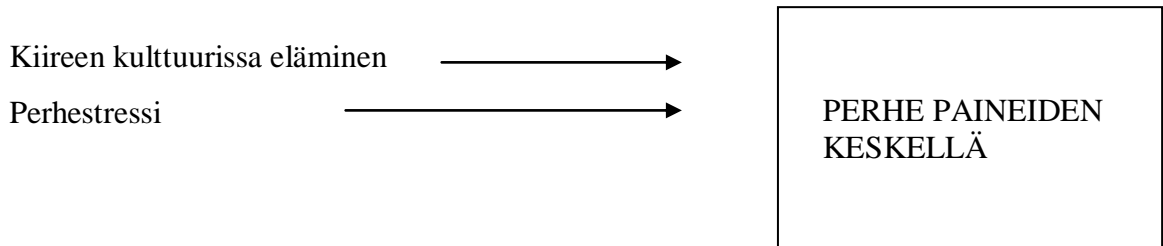
Meidän perheen puolesta

Lasten etu perheessä

PERHEYHTEYTEEN
PANOSTAMINEN

KUVIO 4. Meidän Perhe – lehden yleisilmeen kuvaus: Perheen puolesta

Yhteisen ajan puolesta – alaluokkaan kuuluvat ilmaukset, joissa korostetaan perheen kanssa yhdessä vietettyä aikaa. Tähän luokkaan kuuluvissa ilmauksissa puhutaan sen puolesta, että lapsi on pieni vain kerran tai että aika on arvokysymys. Jaottelin tähän luokkaan kuuluvaksi myös ilmaukset, joissa puhutaan yhdessä tekemisen puolesta. Tähän luokkaan kuuluu esimerkiksi seuraavankaltaisia ilmauksia: ”Kuvittele, että lapsesi ovat samanikäisiä, kuin sinä olet nyt. Mitä toivot hänen muistavan lapsuudestaan? – Mitä aiot tehdä lähipäivinä, viikkoina ja kuukausina, jotta voit luoda näitä muistoja?” (MP 3/2004, 38.) Yhteistä aikaa neuvotaan viettämään monin eri tavoin. ”Milloin muuten viimeksi olitte koko perheen voimin kirjastossa, pelasitte dominoa tai piditte irvistelykilpailun?” (MP 2/2004, 38.) Vanhemmat toivat esiin myös ilmauksia, joissa he kertoivat olevansa iloisia mahdollisuudesta hoitaa lapset itse kotona.

”Parasta on se, että nyt pystymme oikeasti olemaan lastemme kanssa ja voimme hoitaa nuorimmaisemme kotona.” (MP 1/2004, 50.) Näissä ilmauksissa saatettiin korostaa myös sitä, että yhdessä olon lisäksi tärkeää on lapsen hyvinvointi. ”A.L. tähdentää, että lasten kanssa lintuja harrastetaan tietenkin lasten ehdoilla.” (MP 2/2004, 54.) Yhdessä olon nähtiin toimivan perheen vuorovaikutuksen edistäjänä. ”Yhteiset liikkeet lujittavat aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta: läheisyys antaa mahdollisuuden osoittaa hellyyttä ja huolenpitoa lapselle. Liikkumisen yhteydessä voi luontevasti halia ja rutistaa.” (MP 1/2004, 93.) Yhdessä olemisella nähtiin olevan monia hyviä puolia. Perheen yhteinen aika ikään kuin hitsaa perheenjäseniä yhteen. Yhdessä voi olla monella tavalla: matkustelemalla, ruokailemalla samaan aikaan tai perinteisesti pelaamalla yhdessä. ”Pelihetki lujittaa myös lempeästi perhesuhteita–” (MP 3/2004, 77)

Yhteisen ajan puolesta – alaluokkaan kuului paitsi yhteistä aikaa arvottavia tekstejä, myös suoranaisia ohjeita yhdessä oloon ja yhdessä tekemiseen. Esimerkiksi artikkeleissa kehoitettiin jakamaan kotitöitä (MP 2/2004, 40) tai vaikka maalaamaan tai tekemään paperimassasta veistosnäyttely (MP 2/2004). Tärkeää on ”rikkoa yhdessä rutiineja” (MP 2/2004, 39). Paitsi että vanhemmat kiinnittäisivät huomionsa vain lasten kanssa puuhailuun, myös vilkaisu peiliin on tarpeen: ”Rajoita myös aikaa, jonka itse vietät television ääressä” (MP 2/2004, 40). Koska lapset harrastavat paljon ja harrastuksiin kuljettamiseen tarvitaan vanhempia, on hyvä myös hyödyntää ”lasten kuljetuksiin käyttämäsi aika, liikuitte sitten autolla, pyörällä, tai kävellen (keskustelemalla lapsen kanssa päivän tapahtumista)” (MP 2/2004, 39). Myös ennakoimalla ja valmistamalla viikonloppuna suuremman satsin ruokaa voivat vanhemmat (äiti) säästää viikolla yhteistä aikaa perheelle. (MP 2/2004, 40).

Mielenkiintoista on se, että monet yhteisen ajan käyttämiseen kehottavista ohjeista kehoittavat vanhempia valmistelemaan, ennakoimaan ja suunnittelemaan ajan paremmin. Vaikka *Meidän Perhe* – lehteä nykyisin ilmeisesti lukevat monet isätkin, lehden ilmestymisvuonna luulisin sen tarttuneen ennen kaikkea äitien käsiin. Tähän monet lehden ohjeistakin viittaavat. Esimerkiksi: ”*Varma kikka on laittaa kello soimaan varttia tai puolta tuntia normaalia aiemmin. Käytä se aika itseesi. Rauhoitu aamu-uutisten ääreen tai tee vähän tarkempi meikki.*” Samassa artikkelissa kehoitettiin lataamaan kahvinkeitin valmiiksi ja valitsemaan etukäteen vaatteet itselle ja lapsille. (MP 2/2004, 40.) Äideillä nähdään siis olevan merkittävä rooli perheiden yhteisen ajan säästäjänä ja tuottajana.

Yhteinen aika nähdään tärkeäksi ja sitä puolustetaan etenkin vetoamalla lapsen etuun, kuten esimerkiksi seuraavassa lauseessa: ”*Tutkimusten mukaan lapset arvostavat eniten niitä hetkiä, jolloin on voitu olla kiireettömästi vanhempien kanssa.*” (MP 2/2004, 39.) *Meidän Perhe*-lehdessä nostetaan myös esille lapsuus lyhyenä ajanjaksona, joten siitä tulisi ottaa kaikki irti. ”*Lapset ovat pieniä vain kerran. Rippijuhlissa riipaisee, jos ei ole käyttänyt tilaisuutta nauttia elämästä arjen aitiopaikalla.*” (MP 1/2004, 41.) Tässä luokassa esiintyi myös ilmauksia, joissa isovanhemmat nähtiin merkittäväksi ajan antajaksi lapselle. Tällöin saajina olivat sekä isovanhemmat, joilla ei aikanaan vanhempina ollut mahdollisuuksia käyttää aikaa lastensa kanssa että lapset, joiden vanhemmilla ei tänä päivänä ole tarpeeksi aikaa olla lastensa kanssa. Tällä luokalla on mielenkiintoinen yhtymäkohta Jallinojan (2006, 126) havaitsemaan fraasiin ”aikaa lapselle”, jota toivetta ihmiset toivat esille Helsingin Sanomien yleisönosastokirjoituksissa vuosina 1999 – 2003.

Toinen alaluokka – *työn ja perheen yhdistäminen perheen eduksi* – pitää sisällään tekstejä, joissa lähinnä myös vedotaan yhteisen ajan puolesta siten, että työn hallitsevuutta arjessa pyritään pienentämään. Tähän luokkaan kuuluu mm. seuraavanlaisia tekstejä: ”*Nipistä työpäivästä lisää aikaa lapselle*”, (MP 1/2004, 40) ja ”*Älä ohita tilaisuutta: ota vapaata, kun lapsesi ovat pieniä.*” (MP 1/2004, 40.) Työajan lyhentämisestä voi seurata myönteisiä asioita, esimerkiksi ”-- *suhteeni lapseeni on lähentynyt*” (MP 1/2004, 43; puhujana lyhennettyä työaikaan tekevä isä). Yhteinen aika voi olla hemmottelua myös vanhemmille itselleen. ”*Perjantai on ollut huvittelu- ja karkkipäivä sekä minulle että lapsille. Poikien pelaessa pleikkaria, olen keskittynyt suklaan raukeaan makuun*” (MP 1/2004, 44; puhujana osa-aikatyöhön siirtynyt äiti). Joskus teksteissä korostettiin vanhemman korkeaa ammattinimikettä. ”*Kuuden tunnin työpäivää tekevä suunnittelujohtaja haluaa olla läsnä lapsensa arjessa.*” (MP 1/2004, 42.) Vanhemmat saattoivat myös painottaa tehneensä perhe-myönteisen ratkaisun lasten takia. ”*Palkkatyöni on tärkeää, mutta lapsilleni olen korvaamaton.*” (MP 1/2004, 44; puhujana osa-aikatyöhön siirtynyt äiti). Tähän luokkaan kuuluvat tekstit pyrkivät puhumaan myös perheen yhteisestä ajasta. Olennaista on sen korostaminen, että ihmiset voivat muun muassa työaikavalinnoillaan saada perheelle yhteistä aikaa lisää.

Työn ja perheen yhdistäminen perheen eduksi – alaluokka sisältää myös puheenvuoroja, joissa korostetaan aitoa läsnäoloa kotona: ”*Yritetään olla henkisesti läsnä niinä arvokkaina hetkinä, jotka vietämme yhdessä läheistemme kanssa.*” (MP 2/2004, 38.) Tärkeää on siis aito rauhoittuminen kotona perheen parissa. Kotiovella unohdetaan työasiat: ”*Jarru pohjaan kotiovella.*” (MP 3/2004, 36). Tällöin koetetaan kiinnittää vanhempien huomio siihen, että kotona keskitytään perheen kanssa yhdessä oloon eikä mietitä töitä. Tämä on mielestäni tärkeä huomio: pelkästään se, että vanhempi on kotona, ei riitä, vaan hänen tulee rauhoittua kotona ja jättää työasioiden miettiminen mielestään. Kotona on oltava täysipainoisesti perheen kanssa ja luotava kiireettömyyden ja läsnäolon tuntua.

Perheyhteyden panostaminen – pääluokka koostui oman perheen puolta kehottamaan pitävistä ilmauksista. *Meidän perheen puolesta* – alaluokkaan kuuluu ilmauksia, jotka korostavat oman perheen tärkeyttä ja erinomaisuutta: ”*Uskollisuus omalle perheelle on tärkeää.*” (MP 1/2004, 25). Joissakin ilmauksissa korostetaan perheen yhteistä hauskanpitoa: ”*Huumori on meidän perheessä tärkeää --. Meidän perhe on aina pitänyt hauskaa yhdessä.*” (MP 1/2004, 25). Perheeseen voi myös pukeutua eli on mahdollista hankkia paita tai laukku, jossa on oman lapsen valokuva (MP 4/2004, 11). Toisaalta ilmauksissa saate-

taan korostaa oman perheen vuorovaikutuksen parantamista eri keinoin: ”*Jokaisella perheellä on omat tapansa, oma persoonallinen kulttuurinsa*” (MP 3/2004, 34), tai pohtia jokaisen perheen yksilöllisyyttä: ”*Osa perheistä antaa lapsen nukkua samassa sängyssä vanhempien kanssa niin kauan kuin lapsesta siltä tuntuu. Jokainen perhe päättää nukkumistavoistaan itse.*” (MP 6/2004, 29).

Lasten etu perheessä – näkökulma tavallaan toteutuu myös edellä mainituissa luokissa, mutta tässä alaluokassa – *lasten etu perheessä* – se on korotettu tärkeimmäksi nimenomaan perheiden pysyvyyden näkökulmasta. Joukkoon mahtuu ilmauksia, jotka puhuvat pysyvän perheen puolesta eli vanhempien ero nähdään haitalliseksi lapselle sekä ilmauksia, joilla korostetaan eronneiden vanhempien yhteistyötä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi: ”*He hakevat erolleen oikeutusta, mutta minun tehtäväni ei ole hymistellä, vaan puhua asiasta lapsen kannalta ja keskittyä erojen ennalta ehkäisyyn.*” (MP 1/2004, 25.) Asiaa voidaan pyrkiä perustelemaan tieteellisestikin. ”*Tutkimukset osoittavat, että lapsi voi paremmin, kun hän on säännöllisesti yhteydessä molempiin vanhempiinsa.*” (MP 4/2004, 34.) Näissä puheenvuoroissa korostui siis lapsen etu perheiden muuttuvissa elämäntilanteissa. ”*Lapsi kärsii vanhempien erosta.*” (MP 1/2004, 25).

Kolmas pääluokka eli **Perhe paineiden keskellä** koostui perhe-elämän rankkuutta korostavista ilmauksista. Perhe-elämä vaikuttaisi olevan stressaavaa sekä perheen ulkopuolelta tulevien paineiden että perheen sisäisten stressitekijöiden ansioista. Yksi keskeinen näkökulma, joka toistui ilmauksissa, oli *kiireen kulttuurissa eläminen*. Kiireen kulttuurista kertovat ilmaukset painottivat ajan kiireistä stressaavaa henkeä: ”*Monet ihmiset eivät enää tiedä, kuinka paljon pitää tehdä, jotta on tehnyt tarpeeksi. Tämä pätee sekä työhön että perheeseen.-- Vaikka useimmat meistä vihaavat aikatauluja, kiireestä on tullut menestyksen mitta: kunnon ihmiset ovat kiireisiä*” (MP 3/2004, 34 -35). Kiireen nähdään tuottavan monenlaisia ongelmia perheen arkeen. ”*Monet pienten lasten syömiseen ja ruokailutilanteeseen liittyvät ongelmat saattavat johtua kiireestä.*” (MP 1/103). Kiire on olotila, joka kiristää kaikkien pinnaa. ”*Moni huusholli vaikuttaa aamuisin hullujenhuoneelta: etsiskeilyä, jonottamista, hiostamista: pitäisi olla jo menossa.*” (MP 2/2004, 39). Kiireen kulttuurissa eläminen vaikuttaa perheen elämään monin tavoin ja tavallaan koko familistinen painotus lehdessä pyrkiikin pysäyttämään vanhemmat, että he eivät antaisi kiireen ja stressin viedä perhe-elämästä kaikkea iloa.

Kiireen kulttuurin lisäksi *perhestressi* asettaa perheille paineita, jota vastaan meidän tulisi Meidän Perhe – lehden oppien mukaan taistella. Perhestressin vastalääkkeeksi meidän tulisi etsiä yhteistä iloa ja onnea sekä kyseenalaistaa arkipäivän käytäntöjä ja toimia toisin. ”Eri puolilla maailmaa tehdyt tutkimukset kertovat samaa tarinaa: perhestressi satuttaa naisen sydäntä enemmän kuin työpaine” (MP 3/2004, 34). Äidit vaikuttavat siis kantavan kodista enemmän paineita kuin isät. Stressin aiheuttajaksi nähdään kiire. ”Stressi tulee yleensä siitä, että elämä on niin aikataulutettua” (MP 3/2004, 38). Kiinnostavaa kiireen ja stressin kuvaamisessa on, että se vaikuttaisi olevan kaikkia ihmisiä koskettava ilmiö; stressistä ja kiireestä kärsii epäsäännöllistä tekevä vanhempi samoin kuin ”vain kotona oleva” kotiäiti.

Riitta Jallinojan mukaan Suomessa alkoi 1990-luvun loppupuolella familistinen suuntaus, jolle oli ominaista perheen arvon korostaminen. (Jallinoja 2000; 2006) Helsingin Sanomien mielipidepalstoilla alkoi uudenlainen kirjoittelu perheestä. Kirjoittajat puolustivat esimerkiksi kotiäitiyttä, ”uutta isyyttä” ja vanhempien läsnäoloa lastensa kanssa. (Jallinoja 2006.) Kirjoittajina oli sekä tavallisia kansalaisia että eri alojen asiantuntijoita. Lapsille annetusta ajasta sekä vanhempien läsnäolosta tuli ikään kuin keskeisiä teesejä, joiden avulla perusteltiin muun muassa kotihoidon paremmuutta. Näitä teemoja käytettiin myös muiden keskustelujen peruslähtökohtana. (Mts. 105.) Jallinoja (2000, 128) puhuu myös työn ja perheen yhdistämisestä. Ylöstalon tekemän työbarometrin mukaan 50 – 60 % suomalaisista ilmoittaa, että työn kuormittavuus on vuosittain lisääntynyt 1990 – luvulla. Samoin työtahdin ja kiireen työssä sanotaan lisääntyneen saman työbarometrin mukaan. Jallinojan mukaan ansiotyö on parisuhteeseen ja perheeseen tunkeutuva ”kolmas” joka suuren painoarvonsa vuoksi vaikuttaa merkittävästi perheen sisäisiin suhteisiin. Kun vanhemmat sitoutuvat työhön, he antavat sille jopa niin paljon aikaa, että he ikään kuin unohtavat muun perheen olevan olemassakaan. Tällöin perheen aika siirtyy tulevaisuuteen, jolloin luvassa on enemmän aikaa perheelle. Usein Jallinojan mukaan perheen yhteisen ajan lupaus voidaan lunastaa vasta lastenlasten kohdalla. (Mts. 132.) Tämä ilmiöhän on havaittavissa myös Meidän Perhe-lehden sivuilla perheen yhteisen ajan tavoittelussa. Isovanhemmista puhutaan yhteisen kiireettömän ajan takaajina lapsille. Mahtuupa sivuille juttu, jossa kerrotaan, kuinka ”pappa pyristeli irti oravanpyörästä” ja jäi kotiin hoitamaan lapsenlapsiaan. Jallinoja kiinnittää huomionsa katumukseen, joka useita ihmisiä seuraa voimakkaasta sitoutumisesta työelämään. Vuosien kuluttua heitä alkaa kaduttaa, kun he kuluttivat liikaa aikaa työn tekemiseen. Kuilu pitkien työpäivien ja sopivimpana pidetyn työpäivän pituuden vä-

lillä on omiaan myöhemmin herättämään katumuksen. (Mts. 131.) Jallinojan (2006) mukaan familismi on syntynyt voimakkaasta kriittisestä liiallista työhön sitoutumista kohtaan.

Myös Johanna Kuivakangas (2002, 43) puhuu kiireestä perheen ajankäytön yhteydessä. Hän toteaa, että kiireestä on tullut perhetuttu, jonka tieltä raivataan esteet, kuten rutiinit ja rituaalit. Kuivakankaan mukaan kiire on periytyvää, koska kiireiset vanhemmat jättävät lapsilleen kiireisyyden tunnun. Työpuhelut ja nettiyhteydet sekoittavat perheen ajan ja työajan aiemmin tarkempaa jakautumista. Kaupassakin voi käydä milloin tahansa, jopa sunnuntaina, eli työviikon ja vapaan viikonlopun raja häilyy myös. (Mts. 43.)

Kuivakankaan mukaan perheen aika on käsite, johon ladataan odotuksia. Perheen yhdessä-oloon liitetään hänen mukaansa nostalgisia ajatuksia, kuten perhe pelaamassa lautapeliä takkatulen loimussa tai kesälomamatkalla autoilemassa. Kuivakangas huomauttaa, että arkisin perheen aika on usein aivan muuta: kuljetetaan lasta harrastuksiin ja tullaan puhel-leeksi automatkan aikana jotain yhdessä. Kuivakankaan mukaan perheen ajan muuttuneet muodot hautautuvat nostalgisten mielikuvien alle, vaikka niillä voi olla suuri merkitys perheen arkiselle yhteisyyden kokemiselle. Hän jatkaa, että perheen aika määrittyy helposti ideaalisten ja ideologisten käsitysten mukaan siten, että itseisarvoksi nousee perhe. Perheen romantisoiminen johtaa myös perheen yhteisen ajan romantisoimiseen. (Kuivakangas 2002, 44.) Jallinoja puolestaan ei pidä perheen romantisoitumista lainkaan pahana. Hänen mielestään perhe on ollut niin pitkään romanttisen lumouksen ulkopuolella, että saisi jo romantisoituakin. (Jallinoja 2000, 232.)

Perheen aika on mielenkiintoinen käsite. Jallinoja (2000, 125) sanoo, että siinä parisuhteen vaiheessa, kun puhutaan lapsiperheestä, äidin elämä jakaantuu omaan ja perheen aikaan. Työaika on tavallaan myös omaa aikaa, vaikka se ei ihan pidäkään paikkaansa. Parisuhteen aika ei sovi perheen aikaan, vaan sille on löydettävä erillinen aikansa. (Mts. 125.) Aika on kortilla, sitä on liian vähän, ja siksi ajankäyttö osoittaa, mitä ihminen todella arvostaa. Toisaalta aikaa käytetään myös mittarina, esimerkiksi perheen ajankäyttötutkimuksissa selvitetään, kuinka paljon puoliset käyttävät aikaa erilaisiin kodin askareisiin. Jallinojan (2000, 127) mukaan sukupuolten tasa-arvon keskeiseksi kriteeriksi ajankäytössä on tullut 50 %. Molempien puolisoitten tulisi siis osallistua samalla aikapanoksella kotitöihin. Myös Meidän Perhe-lehdessä löytyi kaksi tällaista vertailua. Ne koskivat siivoukseen ja ruuanlaittoon käytettyä aikaa. Molemmissa Tilastokeskuksen ”tietoiskuissa” kerrottiin naisen käyt-

tävän enemmän aikaa sekä siivoamiseen että ruuanlaittoon, kun molemmat vanhemmat ovat kokopäiväisesti töissä. Jallinoja toteaa, että parisuhteessa tasajaon periaate edellyttää, että molemmilla vanhemmilla on oikeus ja velvollisuus käyttää yhtä paljon aikaa kaikkeen. Hänen mukaansa punnittaviksi tulevat tällöin aika, joka annetaan perheelle, aika, jonka saa itselleen ja aika, joka annetaan parisuhteelle. (Mts. 127.) Ajasta voi tulla kiistakapula ja sen kanssa joudutaan usein juoksemaan kilpaa. Toisaalta naisten ja miesten arvostuksista on löydettävissä eroja: Paajanen (2005, 39) toteaa, että naisille tärkeää on saada aikaa yksinölle, fyysisestä kunnosta ja ulkonäöstä huolehtimiselle sekä aikaa ystävien kanssa yhdessä olemiselle, kun taas miehet arvostavat taloudellista menestymistä, työuralla etenemistä sekä aikaa mielenkiintoisille harrastuksille.

Kuivakankaan (2000, 127) aika pitäisi lasten arjessa jakaa siten, että se sisältäisi oikeassa suhteessa hoito-, koulu-, ja harrastusaikaa. Tämän jaottelun ulkopuolelle jäävä aika on sitä erityisen tärkeää ”normaalial arkea”. Kuivakangas korostaa, että optimaalinen ja oikeassa suhteessa tarjoiltava aika edellyttää perhettä, jossa toimitaan optimaalisesti. Näin kuitenkin Kuivakankaan mukaan harvoin tapahtuu. Usein perheissä pyristellään ylilyöntien, burn outin, kriisien ja erilaisten murrosten kourissa. Kuivakangas myös huomauttaa, että lasten elämässä voi olla myös sellaisia solmukohtia, joita aikuiset eivät aina ymmärrä. (Mts. 2000, 127.)

5.2 Erilaisia perheitä – Meidän Perhe – lehden perhenäkemyksiä

Meidän Perhe – lehti pursuaa tarinoita erilaisista perheistä. Perheet on usein nimetty ”edustamansa” aatteen mukaisesti. Joukossa on muun muassa ”einesperhettä”, ”lentävää perhettä”, ”kahden kulttuurin perhettä”, ”patjaperhettä” ja perhepetiperhettä”. Erilaisuus on rikkautta. Jokainen perhe on omanlaisensa ja kukin perhe saa muokata omat käytäntönsä itselleen sopiviksi. Perheet voivat olla ydinperheitä, uusperheitä tai yksinhuoltajaperheitä. Itse asiassa ei vaikuta edes olevan kovin tärkeää, onko kyseessä ydinperhe vai uusperhe. Perhemuoto ei aina perheiden kuvauksista edes ilmene. Valtaosa perheiden elämäntapaa käsittelevistä artikkeleista käsittelee perinteisen ydinperheen elämää. Lehden ensimmäisessä vuosikerrassa esitellään yhden sateenkaariperheen arkea siivousrutiinien kautta (Meidän Perhe 2/2004). Samaa sukupuolta olevan perheen esittely sai aikaan katsojapalautetta, joiden pohdittiin, onko tällaisen asian esiin tuominen Meidän Perhe-lehden kannanotto samaa

sukupuolta olevien parien hyväksymiseen. Asia oli tuolloin vielä sangen outo ja vähän esillä perhelehdissä. Erot puolisoista ja uudet suhteet olivat kyllä selkeästi näkyvillä Meidän Perhe-lehdissä. Niitä ei moralisoitu, mutta parisuhteen hoitamiseen kannustettiin. Lehdissä myös korostettiin, että eronneiden vanhempien tulee kantaa tasavertaisesti huolta lapsesta eron jälkeen ja pyrkiä pitämään välit hyvänä ex-kumppaniin, lapsen hyvinvoinnin takia.

Kaiken kaikkiaan Meidän Perhe-lehden analysoidusta aineistosta erilaisten perheiden arkea ja kasvatuskäytäntöjä kuvaavia ilmauksia kertyi 148 kpl eli 15,4 % koko aineistosta (N=962). Tämä aihepiiri jakautui kahteen teemaan; erilaisten perheiden arkea ja toisaalta kasvatuskäytäntöjä koskevaan. Tässä yhteydessä käsitellään perheiden arkea koskevia ilmauksia. Kasvatuskäytäntöihin liittyvät ilmaisut käsitellään omassa luvussaan myöhemmin.

Vertailllessani tätä monenkirjavaa joukkoa havaitsin kertomatyyllissä ja perheiden elämäntarinoissa joukon yhtäläisyyksiä, jotka on aiheellista tuoda esille. Ensinnäkin jutuissa korostetaan **iloista, vauhdikasta arkea**. Tämä näkemys korostuu etenkin otsikoissa, kuvateksteissä sekä perheistä kertovissa, melko romanttissävyyteisissä esittelyissä:

*”Vuoronperään yksi jos toinenkin istahtaa pianon ääreen ja ilmoille kajah-
taa Valse Lente tai jokin Ukko Nooan variaatioista. Jossain soi poikkihuilu,
viulu säestää. Teini-ikäinen panee kännykän lataukseen, isosisko kutittaa
pienempää, ja välillä sisarukset saavat aikaan melkoisen Concerto Grosson
omasta takaa” (MP2/2004, 42).*

Perheissä voi myös asiat olla *”Ihanasti rempallaan”* (MP 1/2004, 52). Vauhdikasta arkea elävät myös lentokapteeni - isä ja lentoemäntä – äiti. Kaiken kiireen keskellä äiti ja lapset harrastavat teatteria, jolloin kyseessä on *”Lentävän perheen pukuleikki”*, (MP 5/2004, 28.) Elämä on lennokasta ja vauhdikasta myös suurperheen kodissa: *”Melkoista liittoa on myös perheen arki”* (MP 2/2004, 42). Aktiivisuus on päivän sana. *”Esittelemme kaksi energistä perhettä, joille monipuolinen liikunta on ilo ja elämäntapa.”*(MP 2/2004, 61.) Perheiden arjen kuvaillaan siis olevan liittoa, lentoa, sporttista ja energistä. Sama positiivinen sävy on nähtävissä perheiden omissa puheenvuoroissa, joissa korostetaan arjen mielekkyyttä. Esimerkiksi näin: *”Kun koti on siisti ja lapset ovat laitettuja, hyvä musiikki soi ja kynttilä palaa, osaa todella nauttia päiväkahvihetkestä!”* (MP 2/2004, 42.) Ihana kahvihetki on taattu, kunhan tietyt edellytykset on ensin saavutettu. Synkästä suomalaisuudesta ei näy merk-

kiäkään. Positiivisuus ja elämänilo kuuluvat ihan tavalliseen arkeen. ”*On tärkeää, että tekee omasta arjesta mielekkään*” (MP 2/2004, 42). Syy onneen voi löytyä ihan läheltä, jos kumppaninvalinta on osunut nappiin. ”*Sanoisin, että olemme aidosti onnellinen perhe. Vähäisin syy ei ole se, että elämäkumppaniksi sattui osumaan mies, jonka kanssa on voinut jakaa kaiken*” (MP 5/2004, 59). (Sivuhuomautuksena mainittakoon, että kyseinen onnellinen pariskunta on sittemmin eronnut.) Iloiseen vauhdikkaaseen arkeen kuuluvat tietenkin kaikkien perheenjäsenten harrastukset sekä matkusteleminen. Vaikuttaakin siltä, että lomamatkoilla käyminen joko koko perheen kanssa yhdessä tai vuorotellen eri perheenjäsenten kanssa on keskeinen osa suomalaisten perheiden vapaa-ajan viettoa. Jallinoja (2006, 127) kuvailee Walter Houghtonin viktoriaanisen ajan näkemyksiä perheidyllistä; tuohon idylliin kuuluivat oleellisena osana yhteiset rituaalit, kuten kirkossa käyminen sunnuntaisin tai vuosittaiset lomamatkat. Viktoriaanisella kaudella perhe ja koti oli ihmisen suojapaikka, pyhättö, jonne saattoi paeta elämän kiireitä ja ahdistusta (mts. 127). Meidän Perhe – lehdessäkin perhe on eräänlainen suojapaikka, jolla on merkittävä arvonsa, mutta nyt perhe näyttäytyy aktiivisena, monessa menossa mukana olevana yksikkönä, joka yrittää pysytellä mukana vauhdikkaassa ja lennokkaassa arjenkulussa. Iloista, vauhdikasta arkea kuvaavaan pääluokkaan kuului noin 31 % perheen arkea kuvaavista ilmauksista (N = 97).

Toinen keskeinen ilmiö perheiden arjen kuvauksissa on **perhe työn ja harrastusten puristuksessa** (n. 36 % perheen arkea kuvaavista ilmauksista). Tämä teema nivoutuu hyvin yhteen edellisen luvun perhe paineiden keskellä – luokan kanssa. Tähän pääluokkaan kuuluu ilmauksia, jotka kertovat joko harrastusten tai työelämän vaikutuksista perheen arkeen. Monissa teksteissä kuvataan esimerkiksi vanhempien epäsäännöllisen työajan näkymistä arjessa. Työelämä vaikuttaa muun muassa yhteisen ajan suunnitteluun tai vanhempien viireystilaan. Jossakin tekstissä esimerkiksi kerrottiin perheen kurin löystyvän, kun mies lähtee töihin. Näyttelijä-äiti taas kertoo kaksiosaisen työpäivän hankaloittavan perheen elämää todella paljon. Kiinnostava havainto on harrastusten vaikuttavuus perheen arkeen. Varsinkin kahden ”sporttiperheen” kuvauksessa perheen harrastusten määrä suorastaan hengästyttää. Jokainen perheenjäsen harrastaa jotakin liikuntaa useasti viikossa. Meidän Perhelehden näkemys asiaan on:

”Aikataulujen sovitteluun vaatii pieniä ponnistuksia ja rahaakin harrastuksiin kuluu toisinaan vähän reilummin, mutta urheileminen kannattaa, sillä panostus terveyteen ja aktiiviseen yhdessäoloon on jaksamisen perusta.”
(MP 2/2004, 61.)

Myös Koti-isän päiväkirjaa kirjoittanut isä kuvailee viikkoaan:

”Viemme Susannan jalkapallotreeneihin. Me muut menemme sillä aikaa kauppaan. Haen Susannan treeneistä. – Viemme Jessen srk:n kerhoon.--- Vien Jessen Tarzan-jumppaan – Jumpan loputtua suunnistamme kotiin ja lähdän viemään Susannaa treeneihin—” (MP 1/2004, 32 – 33.)

Lasten harrastukset aikatauluttavat huomattavasti perheen arkea, mikä tulee selvästi ilmi isän tiistaipäivän lauseessa: *”Tiistaisin lapsilla ei ole mitään harrastuksia, joten minunkaan ei tarvitse lähteä mihinkään.”* (MP 1/2004, 32 – 33.)

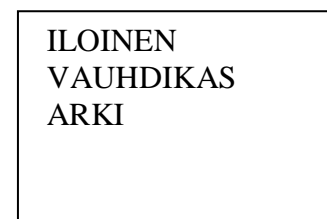
Aiemmassa luvussa kerrottiin työn ja perhe-elämän yhdistämisen haasteellisuudesta. Työ vaatii perheiltä paljon. Perheen yhteistä aikaa korostetaan myös perheen omissa puheenvuoroissa. Yhteinen ateriahetki, yhteiset harrastukset, koti-isän lastensa kanssa viettämä aika, vanhempien kuvaukset lastensa kanssa viettämän ajan mukavuudesta sekä puheenvuorot, joissa korostetaan lapsen mukaan ottamista kaikkiin kodin askareisiin kuuluvat tähän **yhdessä olemisen puolesta** – luokkaan (n. 32 % perheen arkea kuvaavista ilmauksista). Jallinoja on tutkinut perhemyönteisyyden ja perheen kesken vietetyn ajan suhteutusta toisiinsa. Hänen mukaansa kirjan lukeminen yhdessä perheen kanssa oli säätyläisperheissä yleinen tapa, mutta se on ilmeisesti korvautunut nykyisin television katselulla. (Jallinoja teoksessa Liikkanen, 2009, 57.) Jallinojan mukaan perheissä, joissa on pieniä lapsia, luetaan edelleen usein kirjoja ääneen. Hän kuitenkin korostaa, että kirjojen lukeminen yhdessä ei ole yhteydessä ihmisten perhemyönteisyyteen. Harrastusten suhteen miesten ja naisten väliltä löytyy kiinnostava eroavaisuus: perhemyönteiset isät harrastavat enemmän lastensa kanssa kuin isät, jotka eivät ole niin perhemyönteisiä. Naisilla tätä eroa ei näy, vaan sekä perhemyönteiset että muut äidit harrastavat suunnilleen yhtä paljon lastensa kanssa. (Mts. 61.)

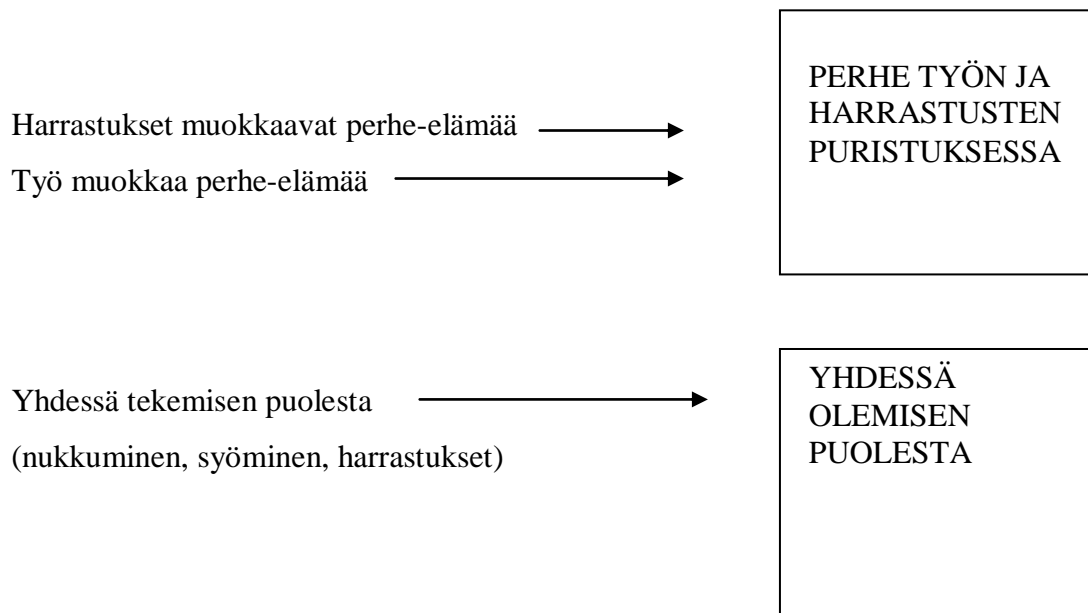
Seuraava kuvio havainnollistaa perheiden arkea kuvaavia ala- ja yläluokkia.

Alaluokat

Pääloukat

Iloinen arki →
 Aktiivinen arki →
 Matkusteleminen →

KUVIO 5. Meidän Perhe – lehden perheen arkea kuvaavat pääluokat

Hochschildin tutkimuksista voidaan Jallinojan mukaan päätellä, että työssä viihtyvien vanhempien kotielämä on alkanut muistuttaa taylorisoitua tehdastyötä eli liukuhihnatyötä, jossa työtä tehostetaan niin, että siitä häviää kaikki leppoisuus ja huokoisuus. (Jallinoja 2000, 144.) Tämän liukuhihnaelämän myötä vanhemmat tekevät itselleen aikatauluja, joita heidän on soviteltava yhteen. He sopivat vuoroista, jolloin ovat kotona huolehtimassa lapsista tai kuljettamassa heitä harrastuksiin. Jallinojan (mts. 144) mukaan tähän ilmiöön kuuluu se, että vanhemmat silloin tällöin koettavat löytää perheelle yhteistä aikaa, jolloin koko perhe voisi olla samaan aikaan koolla. Samoin vanhemmat joutuvat tuon tuosta siirtämään lastenhoidollisia tai kodinhoitoon liittyviä tehtäviä muille, koska eivät muuten tahdo selvittää lukuisista velvollisuuksistaan. Paajanen (2005, 62) toteaa, että kolmekymppisinä perheellistyneet käyttävät enemmän ostopalveluita viikkosiivoukseen, kun taas kaksikymppisinä perheellistyneet saavat enemmän apua sisarusiltaan. Kuitenkaan kaksi viidestä perhebarometrin tutkimukseen osallistuneesta ei ollut saanut viikkosiivoukseen lainkaan ulkopuolista apua. Isovanhemmat vaikuttavat olevan pääasiallisia lasten varahoitajia Paajasen tutkimuksen perusteella. Hän toteaa, että säännöllistä lastenhoitoapua omilta tai puolison vanhemmilta on saanut 42,5 % tutkimukseen osallistuneista. Myös omat sisarukset sekä ystävät ovat usein käytettyjä lastenhoitajia, heitä käytti apunaan 29,2 % vastaajista. (Paajanen 2005, 63.)

5.3 Ihania naisia rannalla – äidin rooli Meidän Perhe – lehdessä

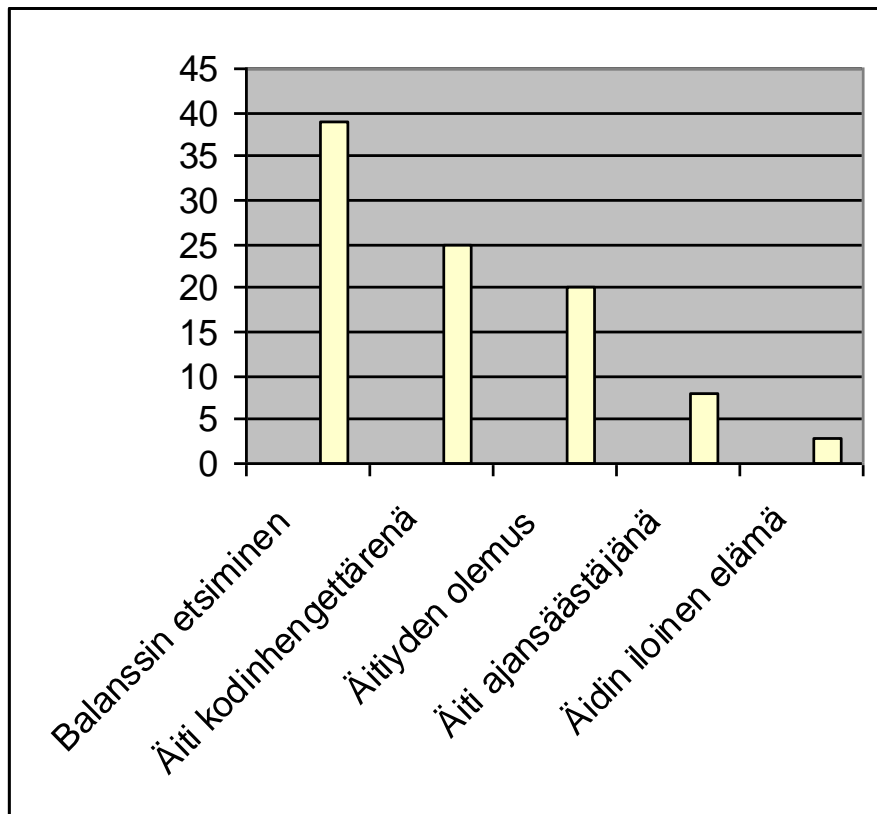
Äidin ja naisen roolissa on tapahtunut rajuja muutoksia vuosikymmenten aikana. Varsinkin 1960-luku oli sukupuoliroolien murrosaikaa. Tuolloin syntyi naisasialiikkeen myötä voimakas aaltoliike. Naiset vaativat muun muassa oikeutta aborttiin ja syntyvyyden säännöstyyn. Tavoitteena oli Nätkinin (2003, 20) mukaan ”äitiyteen velvoittavien siteiden purkaminen”.

Nätkin (2003, 20) toteaa, että 1970 – 1980-luvuilla keskusteltiin siitä, hallitseeko äitiys naisen koko elämää vai muodostaako se vain yhden vaiheen naisen elämässä. Tähän keskusteluun voidaan ajatella olevan jatkoa Jallinojan (2000, 125) toteamus, että naisella on myös oma aika työajan, perheajan ja parisuhdeajan lisäksi. Keinoalkuisten lisääntymismenetelmien yleistymisen myötä biologinen ja sosiaalinen vanhemmuus alkoivat hahmottua erillisiksi asioiksi. Puhuttiin koeputkilapsista ja keinohedelmöityksestä. Toisaalta myös lapsi subjektivoitui 1980 – luvulla. Lapsuus alettiin nähdä tärkeänä elämänvaiheena, ei vain sosiaalistumisen tai kasvamisen kautta. (Nätkin, 2003, 24.) 1990-luvulla taas pyrittiin purkamaan naiseuden ja sukupuolen käsitettä; alettiin puhua lesbopareista ja naisen oikeudesta saada lapsi yksin (mts. 24). Lapsen subjektiviteetti voimistui edelleen. Mm. Bardy (1996, 195, 213 – 214) on puhunut lapsen äänen esille tuomisesta ja lasten osallistamisesta.

Äitiys, vaikka onkin sidoksissa perheeseen ja lapsiin, tapahtuu myös aina jossain yhteiskunnallisessa kontekstissa ja ympäristössä. Kun äiti vielä 1920-luvulla työskenteli pääasiassa kotona ja kodin hyväksi, äitien kodin ulkopuoliseen palkkatyöhön hakeutuminen on kasvanut vuosi vuodelta. Fulcher ja Scott toteavat, että naisten työssäkäynti on lisääntynyt Iso-Britanniassa huimasti; kun vuonna 1951 naisia oli työelämän piirissä 43 %, niin vuonna 1996 työssä käyvien naisten osuus oli jo 71 %. (Fulcher & Scott, 1999, 539.) Samanaikaisesti työelämässä olevien miesten osuus väheni 96 %:sta 85 %:iin. Fulcher ja Scott kuitenkin muistuttavat, että naisista melko suuri osuus työskentelee osa-aikaisesti. (Mts. 539.) Fulcherin ja Scottin mukaan naisten työmarkkinoiden valtaaminen voi johtua monesta syystä. Syntyvyysluvut ovat madaltuneet, joten voidaan ajatella naisilta jäävän enemmän aikaa palkkatyön tekemiseen. Myös kotitöiden helpottuminen kodinkoneiden myötä on voinut mahdollistaa naisten työssäkäyntiä. Naiset vastaavat edelleen pääosin kodintöistä, joskin miehet tekevät enemmän kotitöitä kuin aiemmin. Syitä ja seurauksia Fulcher ja Scott eivät sen kummemmin lähde pohtimaan. He toteavat, että miehet voivat

tehdä kotitöitä enemmän sen takia, kun naiset käyvät enemmän töissä. Myös syntyvyysluvut voivat olla matalampia naisten työssä käymisen takia. (Mts. 539 – 540.) Fulcherin ja Scottin mukaan muun muassa korkeat elinkustannukset sekä median painostus hankkia tiettyjä kulutustavaroita ovat voineet olla syitä naisten työssä käynnille. He nostavat esiin myös sen seikan, että korkeat avioeromäärät ovat myös pakottaneet naisia töihin elättämään itsensä ja perheensä. (Mts. 540.) Elinkeinoelämän keskusliiton tiedotteen mukaan Suomessa naisten työssäkäynti ja työllisyys on kansainvälisesti verrattuna hyvin korkealla tasolla vuonna 2009. Tilastokeskuksen mukaan naisten työllisyysaste vuonna 2009 on lähes yhtä korkea kuin miesten. Suomessa naisten työllisyysaste on neljänneksi korkein Euroopassa. Suomessa naiset tekevät enemmän kokopäivätöitä kuin muualla Euroopassa. Elinkeinoelämänliiton tiedotteen mukaan naisten työllisyysaste on Suomessa kasvanut läpi 2000 – luvun. (Elinkeinoelämän tiedotteita.)

Miltä sitten näyttää äitiys vuonna 2004 Meidän Perhe – lehdessä? Lehdestä kerätyistä kaikista ilmauksista 9,9 % liittyi äidin rooliin (n= 95, N=962). Äidit ovat Meidän Perhe – lehdessä näkyvämmiin esillä kuin isät tai ainakin he hallitsevat palstatilaa isää enemmän. Eli vaikka artikkelissa esiintyisi koko perhe, äidit vaikuttavat olevan enemmän äänessä kuin isät. Luvun otsikko ”Thania naisia rannalla” juontuu siitä, että usein lehdessä esiteltiin ”kansikuvaäiti”, joka esimerkiksi rannalla vaatteita esitellen kertoi perheensä elämästä. Äidin rooli vaikuttaa toisaalta hyvin erilaiselta kuin vuoden 1923 Kotiliedessä, mutta yhteneväisyyksiäkin äidin rooleista löytyy. Meidän Perhe – lehdessä äidin rooli jakaantuu viiteen pääluokkaan seuraavan taulukon mukaisesti.

KUVIO 6. Äidin roolit ja rooleja koskevien ilmausten lukumäärät Meidän Perhe – lehdessä vuonna 2004

41 % äidin roolia kuvaavista ilmauksista kohdistui jollain lailla **balanssin etsimiseen**. Äidit vaikuttivat elävän jonkinlaista nuoralla tanssijan elämää, jossa haettiin jatkuvasti tasapainoa. Tasapainottelua käytiin muun muassa työajan, perheelle annettavan ajan ja oman ajan löytämisen välillä. Balanssin etsiminen – luokkaan kuuluu paitsi ilmauksia tasapainottelun vaikeudesta myös äitien pyrkimyksistä ratkaista näitä ristiriitoja ja hakea elämään ”jotain omaa”. Balanssin etsiminen – pääluokka jakautui seuraaviin alaluokkiin (suluissa on poimitujen ilmausten määrät): Äitiys ja työ (13), äidin jaksaminen (13), rankka äitiys (7), äiti shoppailijana (6).

Äitiys ja työ- alaluokkaan kuului ilmauksia, joissa äidit puhuivat työn ja perhe – elämän yhdistämisestä. Useissa ilmauksissa äidit korostivat työn tärkeyttä heidän elämässään. ”Hoidan perheen ja kodin hyvin, kun saan tehdä työtä, joka on mielekästä. Näin elämä on balanssissa.” (MP 5/2004, 28 – 32.) Työtä suorastaan rakastettiin. ”Rakastan työtäni, muo-

din uusia virtauksia, joista jokainen voi poimia omansa--.” (MP 5/2004, 54 – 57.) Tosin useat äidit mainitsivat samassa lauseessa sekä perheen että työn. ”*Lapsi on minulle tärkein asia maailmassa, mutta rakastan myös työtäni.*” (MP 6/2004, 18 – 19.) Toisaalta työ oli kotoa pois päin repivä voima, josta äidit potivat usein huonoa omaatuntoa. ”*Perheen hemmottelu hoituu ihan läsnäololla, olen niin paljon poissa kotoa.*” (MP 5/2004, 54 – 57.) Pitkät työpäivät aiheuttivat äideille syyllisyydentunteita. ”*Pitkien kuvauspäivien jälkeen en aina jaksanut olla kovin kärsivällinen ja podin siitä huonoa omaatuntoa.*” (MP 6/2004, 18 – 19.) Kodin ja työn välillä tasapainoilu vaikuttaa olevan erityisesti äideille tyyppinen haaste, isät eivät juuri tuoneet tällaista problematiikkaa esille – paitsi niissä ilmauksissa, jotka koskivat työajan lyhentämistä perheen yhteisen ajan tähden.

Äidin jaksaminen – luokassa äidit puhuivat omasta jaksamisestaan ja sen rajoista. Näissä puheenvuoroissa korostettiin, mitä äiti tarvitsee jaksakseen. Eli perusoletuksena on se, että äitiys on vaativaa puuhaa, ja jotain ”extraa” tarvitaan, jotta äiti jaksaa taas. Jotkin puheenvuorot korostivat ”henkireikien” tarvetta (esimerkiksi ystävät tai kotiäidillä vaatteiden kotimyyntityö), jotkin taas oman ajan merkitystä jaksamiselle. Joissakin ilmaisuissa korostettiin puolison ymmärrystä pitkiin työpäiviin tai arvostusta äidin tekemää kotityötä kohtaan. Parisuhteen toimivuus siis vaikuttaisi olevan yksi jaksamisen peruste. Jaksamiseen liittyi myös äitien itsensä armahtaminen. Äidit kokivat usein itsensä jollain lailla riittämättömiksi ja ratkaisuksi tähän tilanteeseen koitui itselle armollisuus. ”*Muutama vuosi sitten N.S. päätti myöntää itselleen, ettei ole supernainen – eikä tarvitsekaan olla.*” (MP 3/2004, 34 – 38.) ”*Ei pitäisi olla niin ankara itselleen, vaan antaa asioiden mennä omalla painollaan.*” (MP 5/2004, 54 – 57.)

Rankalle äitiydelle olivat tyyppillisiä ilmaukset, joissa korostettiin äitiyden stressaavuutta ja kiireisyyttä. Kiinnostava havainto oli se, että äitiyden rankkuus ei koske vain työelämässä olevia äitejä, vaan myös kotiäidit kärsivät kiireestä. Esimerkiksi eräässä Meidän Perhe – lehdessä äiti kertoo: ”*Nykyisin minua stressaa oikeastaan vain oman ja yhteisen ajan puute.*” (MP 3/2004, 34 - 38.) Oman ajan puute vaikuttaisi olevan yksi syy äitien kokemaan rankkaan äitiyteen. ”*Elämä on turhan hektistä senkin takia, että opiskelu vie oman aikansa vapaa-ajastani.*” (MP 1/2004, 12 – 15.) Tämä seikka on myös tutkimuksissa todettu; pienten lasten äidit suorastaan janoavat omaa aikaa. Kiinnostava huomio on se, että kotona olevat äidit saavat vähiten aikaa itselleen, kun taas koti- isien kohdalla tämä ei pidä paikkaansa. (Milkie, Raley, Bianchi 2009, 510.) Toisaalta Milkie ym. löysivät merkittävämpiä

eroja työssäkäyvien ja kotiäitien välillä kuin äitien ja isien välillä. Esimerkiksi kokopäiväisesti työssä käyvät äidit kärsivät selvästi enemmän unen puutteesta kuin kotiäidit (mts. 509). Sukupuolten välisiä erojakin löytyy. Naiset esimerkiksi kokevat tekevänsä monta asiaa yhtä aikaa (*multitasking*) ja olevansa ylikuormitettuja, vaikka myös isät olisivat ilmoittaneet käyttäneensä kodin töihin saman verran aikaa. Milkie ym. esittävätkin ratkaisuksi sitä, että pienten lasten vanhemmuus todentuu erilaisena äitien ja isien kohdalla. Lapset ikään kuin vaativat äidiltä enemmän kuin isältä. (Mts. 510.) Tämä vaikuttaisi käyvän ilmi myös Meidän Perhe – lehden teksteistä.

Äiti shoppailijana- alaluokka koostui ilmauksista, joissa puhuttiin äitien shoppailusta. Miesten ei kerrottu shoppailevan, vaan shoppailu kytkettiin selvästi naisten elinpiiriin. Äidit latasivat shoppailuun erilaisia odotuksia.” *Suhtautumiseni ostoksilla käyntiin on kaksijakoinen: tehokkuutta korostava ja rentouttava.*” (MP 1/2004, 12 – 15.) ”*Tässä perheessä äiti tuulettuu shoppailemalla.*” (MP 2/24, 42 – 46.) Tavallaan ostoksilla käyntiä tarjotaan ratkaisuksi ratkaista ristiriita oman ajan ja perheen ajan välillä. Shoppailu on välttämätöntä mutta siitä voi saada myös nautintoa. Pakenemalla kauppoihin äiti voi hetken varastaa aikaa itselleen. Luultavasti shoppailu nautittavimmillaan ei tarkoita sitä, että äiti on kaupassa yhdessä lasten kanssa, vaan yksin tai ystävän kanssa kuluttamassa aikaa.

Äiti kodinhengittärenä – pääluokka kuulostaa vanhahtavalta. Saman niminen pääluokka löytyi myös Kotilieden luokittelusta, mikä herättää ehkä ihmetystä. Voidaanko äiti vielä 2000 – luvulla kuvata kodinhengittärenä? Toki äidin rooli näyttäytyy Meidän Perhe – lehdessä moniulotteisempänä kuin vanhassa Kotiliedessä, mutta silti yllättävän usein äiti liitetään kotiin, keittiöön ja kodin töihin. Jos lastenkasvatuksen nyt nähdään enemmän kuuluvan koko perheelle, niin kodin työt vaikuttaisivat yhä henkilöityvän äitiin. Toki Meidän Perhe – lehdessä esiintyy julkkiskokkeja, miehiä, jotka laittavat ruokaa perheelleen. Jotkut äidit myös kertovat lastensa syövän mieluummin isän laittamaa kuin äidin laittamaa ruokaa. Silti keskustelua kodin töistä ja ruuanlaitosta pitävät yllä äidit. Myös Meidän Perhe – lehden ohjeet ja vinkit suunnataan, vaikka sitä ei suoraan sanotakaan, useimmiten äideille. ”*Tee ruokailuhetkestä miellyttävä; kata kauniisti ja sytytä kynttilät.*” (MP 1/2004, 103.) Pientä pyrkimystä kodin viihtyisyyden eteen halutaan tuottaa. Kodin viihtyisyydestä ylläpitäminen ei samalla lailla itsestään selvästi lankea äidille, kuin menneinä vuosikymmeninä, mutta äiti nähdään perheen organisaattoriksi, järjestelijäksi ja päävastuun kantajaksi ”per-

heen pyörittämisestä”. Tähän pääluokkaan kuului alaluokat: *äiti ruuanlaittajana, äiti kotitöiden organisaattorina ja ahkera äiti*.

Äiti ruuanlaittajana – luokkaan kuului puheenvuoroja, joissa äidit puhuivat ruuasta ja sen valmistamisesta. ”*Leipominen on intohimoni.*” (MP 2/2004, 42 -46.), ”*K.R. rakastaa pakkamilla.*”, (MP 3/2004, 16 – 19), ”*Ei ole henkilökohtaisempaa rakkaudentunnustusta kuin omin käsin valmistettu ateria.*” (MP 3/2004, 16 – 19.) Ruuanlaittoon voitiin liittää paitsi äidin rakkauden osoittaminen ruuanvalmistuksen kautta myös itsensä armahtamista: ”*Ilman valmisruokia meidän perhe ei olisi hengissäkään*” (MP 3/2004, 16 – 19.) Ruuan ei aina tarvitse olla itse valmistettua, einesten käyttäminen on ihan sallittua, mutta perhe on ruokittava joka tapauksessa. Myös kiireen kulttuurissa eläminen ulottaa lonkeronsa Meidän Perhe – lehden ohjeisiin: ”*Nipistä sunnuntai – illasta tunti siihen, että pyöräytät kerralla vähän isomman lihapullasatsin.*” (MP 5/2004, 63 – 67.) Tai: ”*Ajansäästövinkki: Sähköinen vedenkeitin nopeuttaa ruuanvalmistusta.*” (MP 5/2004, 63 – 67.) Kiire on läsnä kaikkialla. Kotilieden ruokaohjeissa naisten pulmaksi nähtiin ennemmin taloudellinen tilanne; haasteena oli valmistaa hyvää ruokaa mahdollisimman huokeasti. Meidän Perhe – lehti (2004) taas pyrkii tarjoamaan mahdollisimman nopeasti valmistuvaa ruokaa.

Äiti kotitöiden organisaattorina koostuu äitien ilmaisuista, joissa he puhuvat kodin järjestyksestä ja sen ylläpitämisestä. ”*Pidän kiinni siitä, että lehdet pannaan koriin, vaatteita ei jätetä lojumaan, kukin vie itse ulkovaatteensa kuivumaan, kengillä ei kävellä sisään ja sänky pedataan kykyjen mukaan itse.*” (MP 2/2004, 14 – 18.) Äidit ovat muistuttajia, valvoja ja vaatijoita. Vaikuttaa siltä, että vaikka kotitöiden tekeminen jakaantuu nykyisin tasaisemmin molemmille sukupuolille, naiset kuitenkin kantavat kodin töistä päävastuun.

Ahkera äiti – luokka on myös joltain osin yhtenevä Kotilieden luokittelun kanssa; myös sieltä löytyi samanniminen luokka. Meidän Perhe – lehden ahkera äiti voi esimerkiksi ommella, ”*-- kun lapset leikkivät eivätkä tappele*” (MP 5/2004, 9 - 12), äiti voi myös tehdä yöllä kotitöitä lasten nukkuessa.

Äitiyden olemus – pääluokka on sisällöltään kaikkein hajanaisin. Siihen kuuluu äitien äitiyteen liittämiä teemoja. Tälle pääluokalle ei muodostunut yhtenäisiä alaluokkia, vaan monia erilaisia äitiyteen liittyviä asioita. Joissakin teksteissä äidit asettivat omalle äitiydelleen tavoitteita: ”*Yhdeksän lapsen äiti haluaa huolehtia siitä, että jokainen perheenjäsen*

saa riittävästi huomiota.”, (MP 2/2004, 42 -46.) ”*Pekan lapset ovat suhtautuneet minuun todella mukavasti. Päätin heti alussa, etten ala tuputtamaan itseäni heille, vaan annan molemminpuolisen arvostuksen ja tykkäämisen kehittyä rauhassa.*” (MP 3/2004, 34 – 38.) Myös yhteiskunnan näkemystä äidin roolista tuotiin esille:” *–minua risoo se, että naisen ajatellaan muuttuvan automaattisesti hyväksi äidiksi, kun hän saa lapsen.*” (MP 6/2004, 18 – 19.) ”*Tuolloin Kirsi huomasi, että äitiyden onnen kyseenalaistaminen on tabu, jonka julkisesta rikkomisesta sai heti hiekkaa silmilleen.*” (MP 6/2004, 40 – 43.) Äitiyden olemukseen liitetään ilmauksissa näkemyksiä hyvästä äitiydestä ja toisaalta kritiikkiä näitä näkemyksiä kohtaan. Vaikuttaa siltä, että äitiys on asia, johon kuuluu paljon myyttisyyttä ja ajatuksia ”oikeanlaisesta” äitiydestä. Toisaalta äidit haluavat olla hyviä äitejä ja tehdä asiat oikein, toisaalta taas he kritisoivat yhteiskunnan äitiydelle asettamia paineita.

Äiti ajan säästäjänä – pääluokka ei ollut kovin suuri, mutta kuitenkin sellainen, joka selvästi poikkesi muista. Näissä teksteissä keskeiselle sijalle nousee äidin aika. Etenkin tämä tematiikka nousi esille Meidän Perhe – lehden toisessa numerossa, jossa haastateltiin urheiluvia perheitä. Näissä molemmissa perheissä liikunta oli keskeinen elämäntapa ja siihen haluttiin käyttää aikaa. Toinen kiinnostava tekijä, joka niistä nousi ilmi, oli äidin ajankäyttö. Molempien perheiden äidit kertoivat löytävänsä ajan liikkumiseen perheen muiden jäsenten menojen mukaan. ”*Sarin päivä täyttyy töistä ja kotiaskareista, mutta urheilu on hänen omaa aikaansa.*” ”*Myös Sari käy kuntosalilla, mutta lasten menot rajoittavat hänen viikoittaista treenimääräänsä.*” ”*Sari pitääkin lajeista, jotka eivät ole sidottuja aikaan.*” ”*Satu-äiti pyrkii käymään salilla lähes päivittäin muiden kiireiden mukaan.*” (MP 2/2004, 61 – 65.) Sama tematiikka toistui muuallakin lehdessä: ”*Miehenikään ei vieroksu siivoamista, mutta säästän aikaa perheelle siivoamalla itse.*” (MP 2/2004, 14 – 18.) Äidin oma aika muuttuu siis helposti ajaksi, jolloin äiti hyödyttää perhettään esimerkiksi siivoamalla tai kuljettamalla lapsia harrastuksiin. Äiti vaikuttaisi olemaan joustavampi oman aikansa suhteen. Esimerkiksi edellä mainitussa liikunnallisista perheistä kertovassa artikkelissa isät eivät tuoneet ilmi vastaavaa problematiikkaa omien ja lasten harrastusten välillä.

Äidin iloinen elämä on pieni luokka, jossa on vain muutama ilmaus. Sen voidaan nähdä linkittyvän aiemmin kuvattuun perheiden arkea havainnollistavaan Iloinen, vauhdikas arki – luokkaan. Keskeistä tälle luokalle on leikkisyys, äidin monet roolit ja hassuttelu. ”*Perheenäiti yhdisti työn ja teatteriharrastuksen ja veti lapset mukaan leikkiin.*” (MP 5/2004, 28 – 32.)”*Balettitanssija S.L. viettää vapaapäivänsä mieluiten tanssimalla ja hulluttelemal-*

la lastensa kanssa.” (MP 1/2004, 52 – 59.) Äidin elämään liitetään näin myös iloa ja leikkimistä. Elämää ei haluta katsoa turhan ryppyotsaisesti ja tosikkomaisesti. Välillä äitikin voi hullutella ja irrotella – mielellään tietysti yhdessä lastensa kanssa.

Alasuutari (2003, 17) toteaa, että äidin asema ensisijaisena kasvattajana on edelleen vahva etenkin kehityspsykologisessa tulkinnassa. Hänen mukaansa tästä asetelmasta myös seuraa äidin syyllistäminen, jos kasvatusta ja kehitystä eivät suju odotusten mukaisesti. Alasuutari myös toteaa, että äidin harteille on langennut kasvatustavasta toteuttaminen isän kanssa, eli äidin odotetaan seuraavan isän toimintaa ja jakavan vastuuta tämän kanssa. Alasuutari nostaa esille asiantuntijoiden näkemyksiä hyvästä äitiydestä. Hyvä äitiys todentuu parhaiten kahden vanhemman ydinperheessä. Yleinen oletus Alasuutarin mukaan on, että jos lapsi ei kasva ydinperheessä, hänen elämästään puuttuu oleellisia asioita. (Mts. 17.) Hän jatkaa, että äitiyden oletetaan tuovan naisen elämään täyttymyksen sekä äidin rakkautta pidetään itsestään selvänä ja luonnollisena asiana. Hyvä äiti keskittyy lapseensa ja on läsnä tämän elämässä. Hän vaistoa lapsensa tarpeet ja tarjoaa tälle turvallisen elinympäristön. Marshall (teoksessa Alasuutari 2003, 18) mukaan hyvän äidin oletetaan luopuvan yksilöllisistä toiveistaan ja asettamaan syrjään muut paitsi äidin identiteettinsä. Äidin intressit rinnastetaan lapsen intresseihin, toteaa Alasuutari. (Mts. 2003, 18.)

Foucaultin valtateorian mukaan valtasuhteet tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä (Alasuutari 2001, 188). Vallan ja sukupuolen välille voi muodostua negatiivinen suhde. Äitiydessä tämä voi ilmetä oman ajan tinkimisenä lasten ja perheen yhteisen ajan vuoksi. Foucaultin mukaan valtasuhteet voivat sanella, mikä on kullekin sukupuolelle sopivaa ja näin ollen ikään kuin kieltää joitakin asioita toteutumasta. Äitiydessä tämä kieltä voidaan nähdä niin, että äiti tekee valinnat perheensä hyväksi; hän viettää mieluummin aikaa perheensä kanssa kuin yksin, ettei kokisi syyllisyyttä. (Foucault 1998, 63.)

5.4 Etäisistä isistä etä-isiin – isyys murroksessa

Isien rooli on kokenut murroksen viime vuosikymmenten aikana. Kun isät vielä loistivat poissaolollaan kotikasvatuksen kentiltä Kotilieden sivuilla vuonna 1923, nyt heiltä edellytetään aiempaa aktiivista osallistumista lastensa elämään. Kuinka tämä murros näkyy Meidän Perhe-lehdissä (2004)?

Meidän Perhe-lehdessä (2004) isät ovat jo enemmän näkyvissä. Lehdestä löytyy esimerkiksi pari isien päiväkirjakuvausta. Myös eronneet isät ovat äänessä kertoen kokemuksiaan ja ajatuksiaan omasta isyydestään eron jälkeen. Kuitenkin isiä koskevia ilmauksia on selkeästi vähemmän kuin äitejä koskevia, vain 48 ilmausta. Näistä ilmauksista 19 voidaan luokitella kuuluvaksi **isyyden puolesta** – pääluokkaan. Ilmauksissa korostetaan isien oikeutta isyyteen ja lapsiinsa. Puhujina on eronneita isiä, uusperheen isä, ydinperheen isiä sekä isyysasiantuntija, joka puhuu sekä asiantuntijan että isän roolistaan käsin. Näissä ilmauksissa on havaittavissa isyyden puolustamista ja isyyden puolesta puhumista. ”*Isänä haluan pitää hyvää suhdetta lapsiini. En ymmärrä, miksi minun pitäisi eron jälkeen siirtyä syrjään lasteni elämästä.*” (MP 4/2004, 32 – 35.) Joskus taustalla voivat olla omat pettymyksen sävyttämät lapsuuskokemukset. ”*Oma isäni ei asunut kanssani samassa perheessä, enkä halua, että Pyry joutuu kokemaan saman.*” (MP 1/2004, 40 – 44.) Vain yksi isä toi ilmi pohdintaansa lapsen kasvattamisesta: ”*Kasvattajana olen mielestäni aivan liian lepsu. Lipsun herkästi peliajoista: no, puoli tuntia vielä, okei.*” ”*Lapsen kehityksen seuraaminen on hienoa.*” (MP 1/2004, 40 – 44.)

Toinen keskeinen pääluokka oli **isyyden haasteet** – luokka, jossa puhuttiin muun muassa *muuttuvasta isyydestä* sekä siitä, että *isän on kannettava vastuunsa äidin tavoin*. Nämä molemmat alaluokat muodostuivat pääasiassa asiantuntijaisen puheenvuorosta. ”*Miehet eivät enää nykyään ole pelkkiä elättäjiä ja etäisiä isiä.*” ”*Kotona moni isä hoitaa vähemmän lapsia kuin äiti.*” ”*Ei vastuusta voi noin vain luistaa ja se on osoitus isän vastuuttomuudesta, jos äiti hoitaa lapsia enemmän.*” (MP 2/2004, 30 – 31.)

Kolmas pääluokka **vauhdikas, miehekäs isä** kuvastaa isän roolia ”tavallisten isien” kuvaamina. Myös toimituksen ilmauksia on tässä luokassa. Ilmauksissa korostui sukupuolten välinen eroavaisuus. ”*Kun Satu on hyvällä mielellä, minulla on työrauha ja kaikki rullaa jouhevasti--*”. (MP 2/2004, 42 – 46.) Tämä isä painotti sitä, että on tärkeää, että kotona oleva äiti voi hyvin, koska tällöin isäkin pystyy keskittymään rauhallisin mielin töihinsä. Joskus perheiden rakennusprojekti saneli työnjaon perheessä. ”*—tällä hetkellä minä teen taloa, Joanna katsoo lasten perään.*” (MP 4/2004, 12 – 15.) Mies ja nainen nähtiin erilaisina myös keskustelutavoiltaan: ”*Usein kriisitilanteessa naisella riittää empaattisia kuuntelijoita, sillä asioista on totuttu puhumaan avoimesti. Viikoittaisella pelivuorollaan mies tuskin avautuu kavereilleen ja kertoo, että vaimo on muuten alkanut hyppiä vieraisissa.*” (MP 6/2004, 34 – 39.) Myös isän harrastusten kuvaaminen sijoittui tähän luokkaan; isiä kuvat-

tiin toiminnallisiksi ja aktiivisiksi. ”*Kun hyppää aikaisin housuihin, ehtii päivän aikana tehdä tuhat ja yksi asiaa – tai ainakin radiosta ja televisiosta tuttu A.H. näkyy ehtivän.*” (MP 4/2004, 18 – 19.) Jos isien harrastuksista kerrottiin, ne vaikuttivat olevan aktiivisia, usein urheiluun liittyviä, toimintoja. Perinteisemmän liikunnan lisäksi isät harrastivat muun muassa moottoroitua riippuliittoa ja ralliautoilua.

Kirsti Ijäs (1984, 75) on todennut, että ei ole yksinomaan äidin tai isän vanhemmuutta vaan lapsella on alusta asti molemmat vanhemmat, joiden huolenpito lapsen tulisi saada kokea. Ijäs puhuikin jo tuolloin, että ne isänmallit, joita isillä omista lapsuudenkokemuksistaan on, eivät sisällä osallistumista lapsen hoitoon sillä tavoin, kun ”nykyisin” asiaan katsotaan kuuluvan. Ijäs huomauttaa, että myös äidit tahtomattaan pitävät yllä ”vanhanaikaista” perhemallia omimalla lapsenhoidon kokonaan itselleen. Ijäs halusi korostaa isän oikeutta isyyteen, ei ainoastaan isän velvollisuuksia. (mts.76.) Roos ja Rotkirch (1998, 6) ovat sitä mieltä, että isyys on kokenut valtavan murroksen toisen maailmansodan jälkeen, jolloin yhden sukupolven aikana odotukset ja oletukset ovat muuttuneet lähes täydellisesti. Bertaux ja Delcroix (1992) ovat todenneet isyyden pehmentyneen; olemme siirtymässä velvollisuuksien isästä hoivaavan ja rakastavan isän ihanteeseen. (Roos & Rotkirch 1998, 6.) Roos ja Rotkirch toteavat, että kun isä ennen oli ennakoimaton määrääjä ja patriarkka, hänen pitäisi nyt oppia ja omaksua osia naisten perinteisestä hoivamaailmasta (mts.6).

Jallinojan (2006) mukaan vuosituhanen vaihteen familistisessä pyörteessä vanhemmuus joutui katseen kohteeksi uudessa valossa. Isyys on edelleen yksi murroksessa oleva tekijä. Alasuutarikin toteaa, että isyyteen kohdistuvat tutkimukset ovat monipuolistuneet 1900 – luvun loppupuolella ja ne ovat osin asettaneet kyseenalaiseksi perinteiden näkemyksen äidin ensisijaisuudesta (Alasuutari 2003, 19). Jouko Huttunen (1994) on nostanut esiin käsitteen ”uusi isyys”, josta on alettu Huttusen mukaan puhua jo 1980-luvulla. Huttunen liittyy tähän uuteen isyyteen seuraavat määritelmät: lapsi tarvitsee jo syntymästään lähtien yhtä paljon molempia vanhempiaan, isä voi luoda lapseen yhtä läheisen suhteen kuin äiti-kin ja isän sitoutuminen isyyteen on lähes välttämätöntä miehen aikuistumiselle ja hänen myöhemmälle hyvinvoinnilleen. (Huttunen 1994, 57 – 58.) Kuitenkin Jallinoja toteaa, että uusi isyys näyttäisi vasta olevan nousemassa uudeksi toiminnan malliksi, se ei suinkaan ole vielä yleinen käytäntö, vaan pikemminkin teoriaa. (Jallinoja 2006, 109.) Myös Roos ja Rotkirch (1998, 7) pohtivat uuden, hoivaavan isyyden todellista tuleamista. Heidän teokseensa koottujen kertomusten kymmenistä isähahmoista löytyy vain kaksi todistetta uudes-

ta, todella tasapuolisesti äidin kanssa huolehtivasta isästä. Roosin ja Rotkirchin mukaan perinteinen avioliitto loi isälle vahvan aseman lastensa suhteen. Avioerojen, avoliittojen ja yksinelävien äitien lisääntyessä isyys on ehdollistunut ennennäkemättömällä tavalla. Esimerkiksi ruotsalainen tutkija Ulla Bjönberg (1995) on todennut, että miehen isyys voi nykyisin riippua täysin äidin tahdosta ja suhteesta mieheen. (Roos & Rotkirch 1998, 6.) Myös ”lähivanhemman” eli lapsen kanssa asuvan vanhemman, joka on yleensä äiti, pyrkimys murentaa etävanhemman (yleensä isä) roolia, etävanhemman asunnon sijainti lapsesta sekä tapaamisjärjestelyt voivat olla tekijöitä, jotka vierottavat vanhemman lapsestaan. (Jenkins & Lyons, 2006, 224.)

Jenkins ja Lyons (2006) selvittivät artikkelissaan etä-isien (engl. non resident father) lastensa kanssa viettämää aikaa. Eri tutkimukset osoittavat isien merkityksen oleelliseksi lastensa elämässä. Pocock ja Clarke (2004) ovat osoittaneet, että suuri osa eronneiden vanhempien lapsista kaipaa isäänsä jatkuvasti, vaikka äiti olisi kotona (Jenkins ja Lyons 2006, 220). Myös lasten käyttäytymishäiriöiden määrän on havaittu olevan yhteydessä lapsen ja isän vuorovaikutuksen laatuun ja määrään (Jenkins ja Lyons 2006, 220). Isät eivät ole kiertettävissä tai korvattavissa olevia ihmisiä; lapset tarvitsevat isiensä huolenpitoa, toteavat Jenkins ja Lyons (2006, 220).

Vaikuttaa siltä, että vuonna 2004 Meidän Perhe – lehdessä uusi isyys on jo taimella. Isät käyttävät puolustavia puheenvuoroja oikeudestaan isyyteen ja lapseen. Kuitenkin valtaosa teksteistä oli äitien tuottamaa ja useat isät näyttäytyivät melko patriarkalisessa viitekehysessä. Isät rakensivat taloja ja toivat perheelle leivän, kun äiti huolehti kodista ja lapsista. Lehden kertomuksista löytyi yksi varsinainen koti-isä, joka huolehti kodista ja lapsista äidin käydessä töissä.

5.5 Parisuhde perheen kivijalkana

Englantilaisen sosiologin Anthony Giddensin näkemyksiin rakkaudesta ja suhteista viitataan monessa perheen tai parisuhteen muutosta käsittelevässä tutkimuksessa. Giddensin mukaan kaksi vuosisataa vallinneen romanttisen rakkauden on korvaamassa ”yhteenvirtaava rakkaus” (confluent love), joka on aktiivista ja satunnaista. (Hokkanen 2002, 120.) Tähän rakkauskäsitykseen ei liity ajatusta ikuisesta rakkaudesta ja ”siitä oikeasta”, pikem-

minkin siinä on keskeistä emotionaalinen antaminen ja saaminen (mts. 120). Hokkanen toteaa nykyajan ”eroavan yhteiskunnan” olevan tämän yhteenvirtaavan rakkauden nousemisen seurausta pikemminkin kuin syytä. Hokkanen sanoo, että Giddensin nimittämä puhdas suhde solmitaan sen itsensä vuoksi, ja sitä pidetään yllä niin kauan kuin molemmat osapuolet ovat tyytyväisiä siihen. Giddensin mukaan puhdas suhde päättyy siististi kuin veitsellä leikaten ja ihmiset etenevät tahoillaan uusia suhteita etsien. Hän lisää, etteivät lapset sinänsä vähennä ihmisen pyrkimystä kohti uutta puhdasta suhdetta. (Mts. 120.)

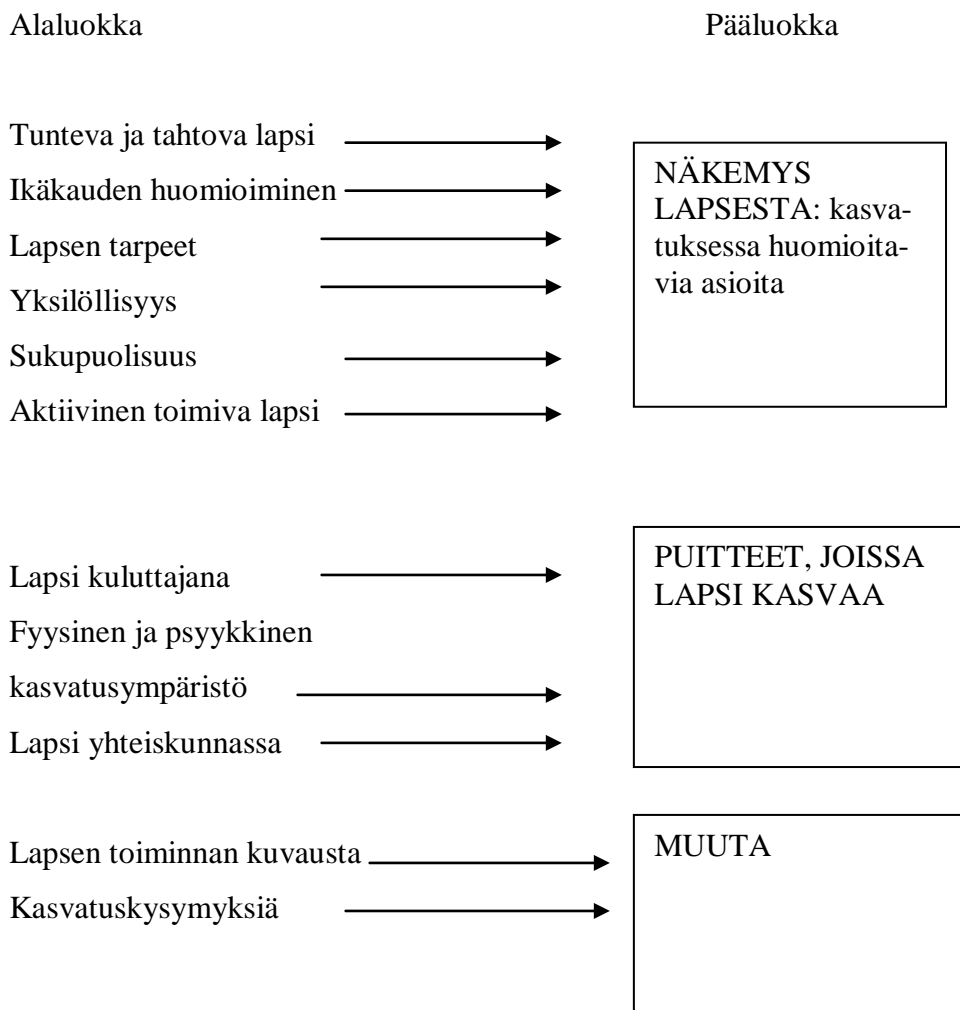
Meidän Perhe-lehdessä vuonna 2004 parisuhde on keskeisellä sijalla. Lähes joka lehdessä on parisuhteeseen liittyvä artikkeli. Jutuissa painotetaan sitä, että parisuhteelle on annettava aikaa, kumppania ei saa unohtaa lasten syntymän jälkeen. Seksuaalisuus on tärkeä asia, jolle myös molempien vanhempien on varattava aikaa. Lehdessä on vinkkejä myös eron jälkeiseen arkeen; myös tuolloin välit ex-kumppaniin on pidettävä hyvinä lapsen hyvinvoinnin takia. Eroaminen on normaalia ja uuden perheen perustaminen samoin. Vanhempia yritetään herätellä huolehtimaan parisuhteesta ja keskeisenä syynä tähän nähdään lapsen etu. Kun parisuhde voi hyvin, myös lapset voivat hyvin. Eron tullessa hyvien välien säilyttäminen ex – kumppaniin vaikuttaa myönteisesti lapsen elämään.

5.6 Psykologinen näkemys lapsesta

Tähtisen mukaan 1970 – luvulla lapsen kasvatuksen tavoitteeksi tuli yhteistyökykyinen, vastuunsa tunteva, itseensä luottavainen ja luova yksilö. Myös terveys sekä henkiset arvot olivat tärkeitä kasvatukseen liitettyjä teemoja. 1970 – luvulla myös huomattiin lapsen asema kuluttajana. (Tähtinen 1992, 59.) Alanen (1994, 16) puolestaan toteaa lapsuuden institutionalisoituneen; lapsi tarvitsee suojelua ja tilaa, myös lapsen erityistarpeet on huomioitava. Alasen mukaan lapset on ohjattu aikuisuuden odotushuoneeseen, jossa heitä sosiaalisetetaan aikuisten yhteiskuntaan. Vaikka lapsuus nähdään itseisarvoisena, se on kuitenkin vain välivaihe elämässä, jonka keskiö on aikuisuudessa.

Meidän Perhe-lehdessä (2004) lapsuus näyttäytyy toisenlaisena kuin 1920 – luvun Koti-
liedessä. Ensinnäkin jokainen lapsi on yksilö, jota tulee kasvattaa yksilöllisesti temperamentti ja ikä huomioon ottaen. Toiseksi: lapsi on tahtova ja tunteva ihminen, jolla on oike-

us osoittaa kaikenlaiset tunteensa. Seuraava kuvio havainnollistaa Meidän Perhe – lehden lapsinäkemysten luokittelua:

KUVIO 7. Näkemys lapsesta ja lapsen kasvuympäristöstä Meidän Perhe – lehdessä (2004)

Kaiken kaikkiaan näihin kahteen pääluokkaan kuuluvia ilmauksia kertyi Meidän Perhe – lehdestä 143 kpl. *Tunteva ja tahtova lapsi* – alaluokkaan kuuluville ilmauksille on yhteistä se, että niissä lapsista puhutaan tunteiden ja tahdon kautta. Lapsen tahto voi ilmetä pukeutumisessa, syntymäpäiväjuhlien järjestelyissä tai vaikka syömisessä. ”*Kieltäytyykö lapsi syömästä vihanneksia?*” (MP 1/2004, 103.) ”*Itse valitsemaansa kypärää lapsi käyttää mieluummin.*” (MP 2/2004, 56 – 59.) On siis ihan sallittua, että lapsi kieltäytyy tekemästä vanhempien toivomia asioita ja lapsen on saatava valita ja päättää asioista. Toinen ulottuvuus tässä teemassa on lapsen tunteet: lapsen on saatava näyttää kaikenlaiset, myös negatiiviset

tunteet, ja näille tunteille on annettava tilaa. ”Lapsen voi olla hankala puhua, mutta leikin avulla hän pääsee asioihin käsiksi ja voi myös ’leikkiä itsensä irti’ kivuliaista tunnoista.” (MP 5/2004, 83 – 85.) ”Kiukuttelun avulla lapsi harjoittelee tärkeää taitoa: ei – sanan sanomista.” (MP 1/2004, 94 – 97.) Tähän voidaan nähdä liittyvän psykologinen ajatus tunteiden patoamisesta: jos ihminen ei saa ilmaista tunteitaan, hän patoaa ne sisäänsä ja ne voivat ahdistaa liikaa. Patoutuneet tunteet sitten saavat ihmisen tekemään ikäviä asioita, esimerkiksi satuttavan muita. Ei – sanan sanominen on siis lapsen oikeus. Lapsi voi väittää aikuisen tahtoa vastaan ja se tulee hyväksyä. Ehdotonta tottelevaisuutta ja kuuliaisuutta ei enää samassa määrin vaadita kuin menneisyydessä.

Ikäkauden huomioiminen kasvatuksessa ilmenee Meidän Perhe – lehdessä selkeästi. Jokaisessa lehdessä on palsta ”Kasvun kynnykset”, joissa pureudutaan eri ikäkausien akuutteihin kysymyksiin. Lähestymistapa on melko kehityspsykologinen; lapsen odotetaan tietystä ikävaiheessa kokevan tietynlaisia asioita. Esimerkiksi kaksi – kolmevuotiaan lapsen Kasvun kynnykset-palstoilla käsiteltiin seuraavia asioita: syömisongelmat (”en syö”), kuivaksi opettelu, päiväunien tarpeellisuus, lapsen päivähoiton aloittaminen, kuinka pestä vastaanhangoittelevan lapsen hiukset sekä ”kuokkavieras tuli taloon” – artikkeli, jossa käsiteltiin pikkusisaruksen aiheuttamia tunteita lapsen elämässä. 4-6 – vuotiaiden lasten Kasvun kynnykset-osioissa käsiteltiin lapsen narraamista, änkytystä, vilkkauksen ja ylivilkkauksen rajan määrittelyä, lapsen kiroilua, sukupuolirooleja sekä lapsen opettamista jakamaan asioita toisten kanssa. 6-9 – vuotiaiden Kasvun kynnykset – palstat käsitelivät seuraavia teemoja: yökastelua, lapsen arkuutta, yökyläilyä, koulun alkamista sekä lapsen tahtoa olla aina nopein, rohkein ja paras. 10 – 12 – vuotiaiden lasten kasvun kynnykset sisälsivät seuraavia asioita: ilonaiheiden katoaminen lapsen elämästä, hiirenkorvilla olevaa rakkautta, lukeminen on tärkeää, lapsi unohtelee asioita, uutisten vaikutus lapsen elämässä sekä kotitöiden puolesta taistelemista.

Lapsen tarpeet olivat yksi keskeinen tapa kuvata lasta. Lapsi tarvitsee muun muassa huomiota, turvallisuutta, hyväksyntää, rakkautta sekä kosketusta. Lapsen tulee myös saada tulla kuulluksi. Fyysisistä tarpeista Meidän Perhe – lehdessä mainittiin säännöllinen päivärytmi sekä riittävä uni ja liikunta. Vanhemman tulee taata, että nämä lapsen perustarpeet tulevat tyydytetyiksi.

Yksilöllisyys nousi Meidän Perhe – lehdessä nousi esille hyvin keskeisesti; okainen lapsi on yksilö eikä kaikkia lapsia siis voi kasvattaa samalla tavalla. Esimerkiksi sama ruoka ei välttämättä maistu kaikille lapsille. Tai lapsi voi olla kinesteettisesti herkkä, jolloin epämukavalta tuntuva vaate pitää lehden ohjeiden mukaan vaihtaa. Samankin perheen lapset voivat olla täysin erilaiset luonteeltaan: ” *Yksi oppii parilla sanomisella ja toinen ahdistuu, jos sääntöjä jauhetaan koko ajan. Toisten kanssa rajat on käytävä läpi joka päivä uudelleen.*” (MP 6/2004, 84 – 88.) ”*Myös lasten unentarve on yksilöllinen, joten oman lapsen nukkumistottumuksia ei kannata verrata naapuriin.*” (MP 6/2004, 84 – 88.) Lapsi nähdään hyvin yksilöllisenä olentona, jonka tarpeet ja taipumukset pitää vanhempana oppia tuntemaan. Samat kasvatusohjeet eivät sovi kaikille, vaan jokaisen tulee etsiä juuri tälle lapselle sopivimmat käytänteet.

Melko yllättävää oli se, että Meidän Perhe- lehdessä (2004) *sukupuolisuus* nähtiin hyvin perinteisellä tavalla. Tyttöjen huoneissa kuvattiin olevan ”*romanttisen prinsessamainen tunnelma*” ja ”*poika sukeltaa satumaihin sinisen unen siivittämänä*” (MP 6/2006, 26). Tai vaatteita esiteltiin ”*lumilautailijoille*” ja *lumikuningattarille*”. Monessa perheessä sukupuoliroolit tuodaan esille varsin perinteiseen sävyyn: ”*poikani tarvitsee miehenmallin—*” (MP 1/2006, 40 – 44), ”*Tulenteko, tienaaaminen ja metsästys ovat tässä perheessä miesten töitä*” (MP 2/2004, 42 – 46). ”*Vesiämpärien täyttö ja puiden hakeminen kuuluvat pojille.*” (MP 4/2004, 36 – 39, 96.) Vain yksi ”*sukupuolisensitiivinen*” kannanotto esiintyi lehdissä: ”*Siiri ilmoitti haluavansa lentoemännäksi. Sanoin, että se on ihan hyvä homma, mutta sinusta voi tulla myös lentokapteeni. Pääasia, että tyttö ajattelee avoimesti.*” (MP 6/2004, 40 – 43.)

Aktiivinen, toimiva lapsi – alaluokka sisältää kuvauksia lapsen aktiivisuudesta. Tällöin kiinnostuksen kohteena ovat usein lasten harrastukset tai jotkin erityistaidot. ”*Nuori taituri viihtyy netissä viikonloppuisin kuusikin tuntia päivässä*” (MP 2/2004, 106) tai: ”*Vielä Ada ei osaa sanoa, tuleeko hänestä Broadway – tähti, mutta hyvällä alulla ura näyttää olevan. Ada kasaa jo omaa bändiäkin.*” (MP 2/2004, 61 – 65.) Myös lasten ahkeruutta kotitöissä saatettiin kuvata. Lähes kaikissa ilmauksissa korostettiin lapsen aktiivisuutta ja touhukkuutta. ”*Pojat ovat innokkaita osallistumaan hommiin. He ajavat multaa ja kärräävät so-
raa. Välillä he voisivat auttaa vähän vähemmänkin—*” (MP 4/2004, 12 – 15.) ”*Yksi lapsista kantaa pyykkipinoa komeroon, toinen tyhjentää tiskikonetta.*” (MP 2/2004, 42 – 46, 110) Lapsi nähdään siis hyvin toiminnallisena olentona näissä ilmaisuissa.

Toinen pääluokka puitteet, joissa lapsi kasvaa, sisältää kuvauksia lasta ympäröivästä maailmasta, kontekstista. Lapsi kuluttajana – alaluokassa kuvataan lapsen ympärillä olevaa tavaramaailmaa. Koska analyysi ei sisällä kuvia ja mainoksia, kuluttajaosuus pohjautuu pelkästään tekstiin ja siis siten suppeammaksi, kuin jos koko lehden sisältö otettaisiin huomioon. Meidän Perhe – lehdessä on todella paljon mainoksia ja usein mainoksia on upotettu artikkeleihin mukaan, esimerkiksi perheen arjesta kerrottaessa sivun reunasta löytyy perheen yllä olevien vaatteiden ja kosmetiikkatuotteiden mainostiedot. Muissakin yhteyksissä mainoksia löytyy. Matematiikkavaikkeitä käsittelevän artikkelin yhteydessä esitellään erilaisia leluja ja pelejä, joita käyttämällä matemaattisia taitoja voidaan harjoittaa.

Teksteissä lapsen kuluttajan rooli ei kovin paljon tullut esille. Lähinnä kuluttaminen tuli esille vanhempien puhussa lasten vaatehankinnoista. Ilmauksia ei ollut monta. Muutamassa ilmaisussa tuli esille kulutustietoisuus; vanhemmat halusivat hyödyntää kirpputoreja eivätkä mielellään ostanee muovileluja lapsilleen, ”*koska ne ovat kertakäyttöisiä*” (MP 1/2004, 12 – 15.) Kahdessa ilmaisussa puhuttiin lapsen säästämisestä: ”*Esikoisen säästökohde on ollut selvä, PlayStation*”, (MP 1/2004, 12 – 15) ”*Nyt olen yrittänyt opettaa rahan arvoa, että täytyy säästää Racers - mopoon tai Bionicle – heppuun*” (MP 1/2004, 40 – 44.) Lapset ovat merkittävä kuluttajaryhmä, vaikka siihen viittaavia ilmaisuja ei Meidän Perhe – lehdestä juuri löytynyt. Esimerkiksi Suoranta ja Lehtimäki (2006) kuvaavat Kasvattajan brändikirjassa tyttöjen ja poikien kasvuprosessia kuluttamisen kautta. Tytöt kasvavat Barbien ja Bratz - nukkien kautta ja pojat Pokemón – korttien ja PlayStation - pelien kautta nuoruuteen. Tyttöjen ja poikien kulutustottumukset alkavat erota jo varhain toisistaan. Suoranta ja Lehtimäki (2006) kuitenkin kumoavat väitteen, jonka mukaan tytöt kuluttaisivat poikia enemmän.

Fyysinen ja psyykinen kasvuympäristö – alaluokka koostui ilmauksista, joissa joko vanhemmat tai lehden toimitus kuvasivat lapsen elinympäristöä. Nämä ilmaukset olivat hyvin erilaisia keskenään. Niissä puhuttiin esimerkiksi median vaikutuksesta lapsen elämään (vanhempien tulisi rajoittaa liiallista tv:n katselua tai tietokonepelien pelaamista) tai nykyajan leluista, jotka eivät jätä tilaa lapsen mielikuvitukselle (MP 4/2004, 24 – 26). Lapsen tarpeisiin vastaavia fyysisiä puitteita saattoivat edustaa hyvin materialistiset käsitykset: ”*Wilhelmiina nukkuu parhaiten pupulakanoissa omassa antiikkisängyssä*” (MP 2/2004, 42 – 46, 110) tai: ”*Mielestäni omakotitalo on paras mahdollinen asumismuoto lapsiperheelle*”

(MP 4/2004, 12 – 15). Lapsen psyykkisen ympäristön pitää lehdessä olevien ilmausten perusteella olla sellainen, jossa he saavat hyväksyntää, turvaa ja rakkautta. Esimerkiksi:

”Olen kasvanut sellaisessa perheessä, jossa on ollut hyvä olla. Haluan antaa lapsille samanlaisen turvallisen ympäristön, jossa he saavat arvostusta ja hyväksyntää.” (MP 3/2004, 34 – 38.)

Minkälainen rooli lapsella nähdään yhteiskunnallisesti olevan Meidän Perhe – lehden mukaan? Minkälaisia uhkakuvia tai mahdollisuuksia yhteiskunta vaikuttaisi lapsen kasvulle tarjoavan? Meidän Perhe – lehdestä kootut ilmaukset olivat hyvin erilaisia keskenään ja huolta kannettiin monenlaisista asioista. Huolipuheeksi kääntyi esimerkiksi aran ja ujon lapsen osa. *”Nykyisin arvostetaan aktiivisuutta, rohkeutta, sosiaalista riippumattomuutta. Pelätään lapsesta kehittyvän liian kiltin, joka jäisi aikuisena muiden jalkoihin eikä menestyisi kilpailussa niin kuin vanhemmat toivoisivat.”* (MP 2/2004, 97.). Myös lasten leikkien muuttumisesta oltiin huolissaan. *”—Mutta heitä itseään ei pidä mennä syyllistämään siitä, että prinsessaleikki on muuttunut Britney Spears – leikiksi”* (MP 5/2004, 15 -16). Media vaikuttaa olevan parjattu ja kiitetty. Vaikka sen liiallisesta käyttämisestä ollaan huolissaan, sillä nähdään olevan myös hyviä ominaisuuksia. *”Uskon, että se [internet] on lisännyt lasten kirjoitustaitoakin, sillä sähköposteja ja tekstiviestejä kirjoittavat kaikki. Ennen kirjoittivat vain ne lapset, joilla oli siihen lahjoja.”* (MP 5/2004, 15 -16). Yhteiskunnan lapselle antamaa paikkaa kuvaamaan käytettiin seuraavanlaisiakin ilmaisuja: turvaistuinsukupolvi – vanhemmat kyydittävät lapsiaan autolla joka paikkaan - sekä akvaariolapsi ja katuosaaja. Akvaariolapsi elää turvattomassa ympäristössä, jossa hänellä ei ole keinoja toimia kunnonla. Pelko on läsnä kaikkialla ja yksin oleminen on turvatonta. Katuosaaja taas tietää keinot, kuinka toimia erilaisissa tilanteissa. Esimerkiksi vieraisiin ihmisiin ei tule luottaa, mistä saa tarvittaessa apua jne. Yhteiskunta tavallaan esitetään paikkana, jossa on turvallista elää, kun tietää, miten toimia. Vanhempien tehtävänä on opettaa lapsilleen keinot, joiden avulla hän voi vapautua akvaariosta toimimaan itsenäisesti ja pärjäämään.

Muutama sellainenkin ilmaisu löytyi, joissa kuvattiin nimenomaan suomalaisuutta verrattuna johonkin toiseen kasvatuskulttuuriin. Molemmissa ilmaisussa korostui suomalaislasten itsenäisyys. Se nähtiin tavoittelemisen arvoisena, mutta siihen kuvattiin liittyvän myös pienenä yksinjäämistä.

”Jos voisin valita vain ne hyvät [puolet], niin muutaman vuoden päästä olisin italialaisten äitien tapaan aina koulupäivien jälkeen vastaanottamassa

pientä koululaistani. Haluaisin kuitenkin, että lapsistani kasvaisi yhtä itseenäisiä kuin suomalaislapsista.” (MP 5/2004, 75.)

Toisaalta Sambiassa asuva suomalaisäiti vertailee suomalaista kasvatusta sambialaiseen ja huomaa, että Sambiassa lapset kunnioittavat ehdottomasti vanhempiaan ja uskovat heitä jo yhdestä sanasta. Äidin sambialaisystävä oli todennut: ”*Juuri tuon takia he menestyvät ja valloittavat maailman. Meidän [sambialainen] kasvatuksemme nujertaa lasten tahdon, mutta teidän lapsistanne kasvaa individualisteja, joita ei sorretta.”* (MP 4/2004, 92.)

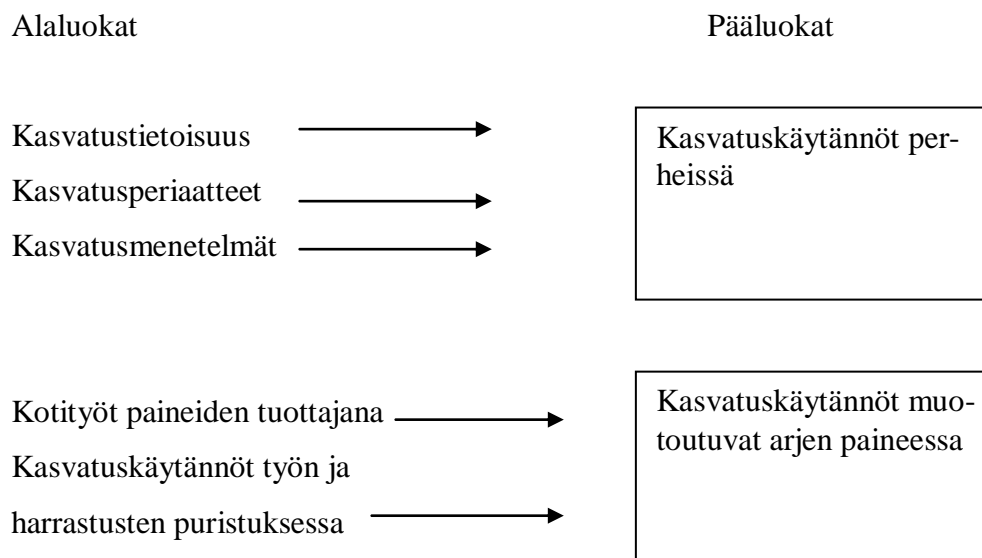
Muuta – luokkaan kuuluvaa lapsen toiminnan kuvausta on esimerkiksi vanhempien kuvauksia lapsistaan. ”*Yksi tytön ekoja sanoja oli peekele*” (MP 6/2004, 40 – 43), ”*Konsta ei roikkunut housunlahkeessa eikä pyrkinyt syliin – oikea kiireisen äidin ja hoitotädin unelmalapsi.*” (MP 1/2004, 40 – 44.) Näissä kuvauksissa lapset näyttäytyvät usein aktiivisina ja toiminnallisina Kasvatuskysymykset taas ovat lehden toimituksen eri artikkelien yhteydessä esittämät kysymykset, kuten ”*Kuka meidän perheessä päättää?*” (MP 1/2004, 12 – 15). Kasvatukselliset kysymykset liittyvät ihan tavalliseen arkeen, esimerkiksi nukkumiseen. ”*Herääminen on hankalaa, aamupala ei maistu. Iltapäivällä kiukuttaa. Nukkuuko lapsi riittävästi?*” (MP 5/2004, 86.) Tavallaan kasvatusta esitellään haasteena, johon liittyviä kysymyksiä jokaisen vanhemman olisi syytä pohtia.

Tähtisen näkemys psykologian tunkeutumisesta kasvatustalouteen ja aikakauslehdistön kasvatustalouteen kirjoituksiin vaikuttaisi pitävän paikkansa myös vuoden 2004 Meidän Perhe – lehden kohdalla. Vallalla vaikuttaa olevan hyvin psykologinen näkemys lapsesta. Tähtinen (1993, 93) tarkentaa näkemystään kasvatustalouteen murroksesta sanoen, että Suomen kasvatustalouteet ovat muuttuneet melko samoihin aikoihin myös muissa teollisissa länsimaissa. Tähtisen mukaan kasvatustalouteen ja kasvatustalouteen muuntumiseen ovat vaikuttaneet sekä eri aikakausien yhteiskunnallis-historiallisen kehityksen herättämät tarpeet että ajassa liikkuneet aatevirtaukset. Esimerkiksi kasvatustalouteen psykologisoituminen ja individualisoituminen voidaan yhdistää psykologisen tietämyksen ja lapsipsykologian kehittymiseen laajemminkin kuin vain Suomessa. (Mts.93) Tähtisen mukaan esimerkiksi 1940-luvulla psykologinen tietämys alkoi vastata kansan tarpeisiin paremmin kuin lääketieteellinen tietämys, koska hyvinvoinnin perusasiat alkoivat olla kunnossa. Tämän näkemyksen valossa voidaan miettiä, mihin tarpeeseen Meidän Perhe (2004) pyrkii vastaamaan. Näkemykset lehdessä ovat siis hyvin perhemyönteisiä,

psykologisia sekä asiantuntijapainottuneita. Lapsi nähdään arvokkaana, mutta myös haasteellisena kasvatettavana. Koska kasvatusta on niin vaikeaa, asiantuntijat pyrkivät ohjeistamaan sitä. Perussävy ohjeissa kuitenkin on lapsen rakastaminen ja läheisyyden antaminen lapselle. Tavallaan on nähtävissä perushuoli lapsen jäämisestä vanhemman rakkauden ja läsnäolon ulkopuolelle.

5.7 Kasvatuskäytännöt: Luovaa toimintaa arjen puristuksessa

Kasvatuskäytännöt ovat keskeinen osa kasvatusta. Niiden avulla kasvatusta usein todentuu. Kasvatuskäytäntöihin voidaan katsoa kuuluvaksi erilaiset periaatteet, menetelmät ja toimenpiteet. Meidän Perhe – lehdessä esiintyi jonkin verran erilaisten perheiden kuvailemia kasvatuskäytäntöjä. Alla on kuvio kasvatuskäytäntöjen luokittelusta Meidän Perhe-lehdessä.

KUVIO 8. Meidän Perhe-lehden perheiden ilmentämät kasvatuskäytännöt arjessa

Kasvatuskäytännöt perheissä – yläluokkaan kuuluvat seuraavat alaluokat: *kasvatustietoisuus* (10 viitettä), *kasvatusperiaatteet* (lapsi mukana päätöksenteossa, lapsen hyvällä tuulella pitäminen, nukkumiseen ja ruokailuun liittyvät periaatteet, yhteensä 12 viitettä), *kasva-*

tusmenetelmät (kurinpito, kannustimet, luovat keinot, tekniikka apuna kasvatuksessa, yhteensä 18 viitettä), eli yhteensä 40 viittausta perheiden kasvatuskäytäntöihin.

Kasvatustietoisuus – luokkaan kuuluu vanhempien pohdintaa kasvatuksesta, esimerkiksi ruuan koostumuksesta tai kasvatuksen vaikuttavuudesta. Esimerkiksi: ”*Suosimme puuroja, mutta sen kummemmin emme ruuan kanssa intoile. Karkkipäivästä pidän tosin tiukasti kiinni.*” (MP 2/2004, 60.) Myös kehittämissyrkimys mainittiin. ”*Siinä mielessä olemme vanhanaikaisia, ettei meillä ole kiirettä kehittää Siiriä.*” (MP 6/2004, 41.) Pohdintaa aiheutti myös lapsen omatoimisuus. ”*Sitäkin olen miettinyt, kuinka paljon lapsen pitää antaa tehdä itse.*” (MP 6/2004, 41.) Tässä luokassa vanhemmat siis tuovat ilmi pohdintojaan kasvatuskäytännöistä. Usein kasvatuspohdintoja esittivät äidit.

Kasvatusperiaatteet – luokka sisältää vanhempien näkemyksiä kasvatusperiaatteistaan muun muassa nukkumisjärjestelyjen tai lapsen yleisen ”kasvatuksen kohteena olemisen” suhteen. Näistä kiinnostava luokka oli ”lapsen hyvällä tuulella pitäminen”, joka nousi erityisesti esille eräässä Meidän Perhe – lehden temperamenttieroja käsittelevässä artikkelissa. Vanhemmat toivat ilmi sitä, kuinka vaikeaa neljän erilaisen lapsen kasvattaminen on. Tavoitteena tuntui olevan ”koko porukan hyvällä mielellä pitäminen”, joka oli äärimmäisen vaikeaa, paitsi ”*loma-aikoina ehdimme ja jaksamme pitää koko porukan hyvällä mielellä, kun meitä on kaksi*”. (MP 6/2004, 88.)

Kasvatusmenetelmistä mainittiin erilaiset kannustimet, kuten rohkaiseminen tai kehuminen: ”*Koulumenestystä tai itsestään selviä, kaikille kuuluvia kotitöitä ei palkita rahalla vaan lämpimällä kiitoksella*”. (MP 1/2004, 100.) Lapsen ohjaaminen esimerkiksi pukeutumisessa tai kodin siistinä pitämiseen mainittiin myös. Kurinpitomenetelmistä mainittiin etukäteen asetetut rangaistukset, esimerkiksi tietokoneen käyttökielto tai viikon kestävä ketsuppikielto (MP 1/2004, 100). Kurinpitoa koskevia tekstiviitteitä oli vain vähän (3/ 18). Kurinpitoa ei ehkä nähdä kovin ”mediaseksikkääksi” aiheeksi, koska Meidän Perhe – lehti selvästi haluaa puhua siitä, että elämä perheen kanssa on hauskaa ja siitä tulee nauttia. Kiinnostava alaluokka kasvatusmenetelmissä on luovien menetelmien käyttö kasvatuksessa: ”*Ristiriitatilanteita selvitetään Pertti- ja Mirjami-nimisten possujen avulla*” tai ”*ongelmista piirretään tikku-ukkokuvasarja*” (MP 1/2004, 100) tai ”*Perheessä käytettiin myös mielikuvaharjoitteita, joiden avulla yhdessä nimetty ongelma – Pissa - Rölli- ajettiin konkreettisesti pois*” (MP1/2004, 107).

Lisäksi vanhempien puheesta löytyi sellainen kiinnostava pääluokka kuin **Kasvatuskäytännöt muotoutuvat arjen paineessa** (8 viitettä), johon kuuluu ilmauksia kiireisestä elämänrytmistä; paitsi työ myös vanhempien ja lasten harrastukset aiheuttavat elämään aikataulupaineita ja ”hässäkkää”, joka rutistaa alleen kasvatuskäytännöt. Esimerkiksi erään uusperheen elämästä kerrotaan: *”Kotitöistä Minna ja Pekka eivät ota stressiä. ’Se ei ole maailman tärkein asia, että koti kiiltää. Emme halua käyttää kotitöihin niitä muutamia tunteja, jotka vietämme illalla lasten kanssa. -- Minnan ja Pekan luona käy myös siivoaja tarpeen vaatiessa. ’Tuntuisi ihan järjettömältä käyttää lauantai siivoamiseen. Mieluummin nipistämme muista menoista ja maksamme siivoajalle.”* (MP 3/2004, 36.) Lasten kanssa yhdessä olemisen halutaan siis olevan hauskaa, eikä yhteistä aikaa haluta käyttää siivoamiseen.

Vanhempien ajatuksena voi olla, että lasten kanssa haluaisi tehdä asioita toisin tai lapset haluaisi kasvattaa tietyllä tavalla, mutta käytännössä tilanteet vain ”luiskahtavat” painolaan esimerkiksi omien voimavarojen niukentuessa: *”Luen lapsille paljon ja mielelläni, mutta illalla näytöksen jälkeen en aina jaksa.”* (MP 6/2004, 12 – 15.) Usein väsähtäminen saa vanhemmat toimimaan toisella tavalla kuin he ovat alun perin suunnitelleet. *”Kun poikamme oli vauva, päätimme, että lapsen on nukuttava omassa sängyssään. Alvarin yöt olivat kuitenkin allergian takia niin rikkonaisia ja jouduimme ravaamaan sänkyjen väliä. Lopulta emme enää jaksaneet siirtää Alvaria takaisin omaan sänkyynsä, vaan siirryimme ikään kuin orgaanisesti perhepetiin.”* (MP 6/2004, 12 – 15.) Kiireen, paineiden ja väsymyksen kehässä, kasvatuskäytänteiden kanssa saatetaan joskus mennä sieltä, mistä aita on matalin. Kasvatus on se asia, josta voidaan vähän löysätä, kun työt on pakko hoitaa kunnialla. Onko kasvatus asia, joka tapahtuu aina ja kaikkialla *sivussa*, vähän syrjässä varsinaisesta toiminnasta? Se tehdään vasemmalla kädellä muiden asioiden mennessä etusijalle?

5.8 Kasvatustavoitteena henkisesti tasapainoinen ja sosiaalinen ihminen

Kasvatuksella on aina jokin tavoite, päämäärä, jota kohti sillä pyritään. Eri aikakausilla ja eri kulttuureissa kasvatuksen tavoitteet ovat erilaiset. Mitkä sitten ovat kasvatustavoitteet Meidän Perhe- lehdessä?

Vuonna 2004 Meidän Perhe – lehdessä kasvatustavoitteita leimaavat lapsen persoonaan liitettävät ominaisuudet ja taidot. Lasten toivotaan oppivan psyykkisiä taitoja, kuten pettymysten sietokykyä ja itsesääätelyä eli ylipäättään tunteiden hallintaa (19 ilmausta). ”*Haluan antaa tunnetukea lapselleni—näin pettymykset sitten voitetaan isompana.*” (Meidän Perhe 2/2004, 60.) Lasten toivottiin oppivan myös sosiaalisia taitoja, kuten hyviä tapoja, ryhmässä toimimista, jakamista ja vuorottelua (16 ilmausta). Puhuttiin esimerkiksi reilusta kaveruudesta ja siitä, että lapsi tulee opettaa jakamaan. Myös itsenäisyyden ja riippumattomuuden merkitystä korostettiin melko usein (6 ilmausta). Näissä ilmauksissa heijastui pyrkimys kasvattaa lapsi itsenäiseksi ja toisista ihmisistä riippumattomaksi. Esimerkiksi ”*Kehitykseen itsenäiseksi ja riippumattomaksi lapsen täytyy saada olla riittävän pitkään riippuvainen vanhemmistaan ja tankata läheisyyttä ja turvallisuutta.*” (MP 2/2004, 90 – 92.) Toisaalta itsenäisyyden tavoittelu liittyi tiettyyn kasvuvaiheeseen kuten koulun aloittamiseen. Tällöin lapsen tulee oppia tekemään asioita yksin, ilman vanhempiaan. Myös konkreettisten käytännön taitojen oppimista toivottiin, esimerkiksi kotitöiden oppimista, käden taitojen oppimista, tietoteknistä osaamista (6 ilmausta). Muuta – luokkaan kuului ilmauksia terveiden elämäntapojen oppimisesta (4 ilmausta) sekä kasvamisesta vastuuseen ja työn arvostamiseen (5 ilmausta).

5.9 Vanhempien vaikea kasvatustehtävä ja kasvatusohjeet

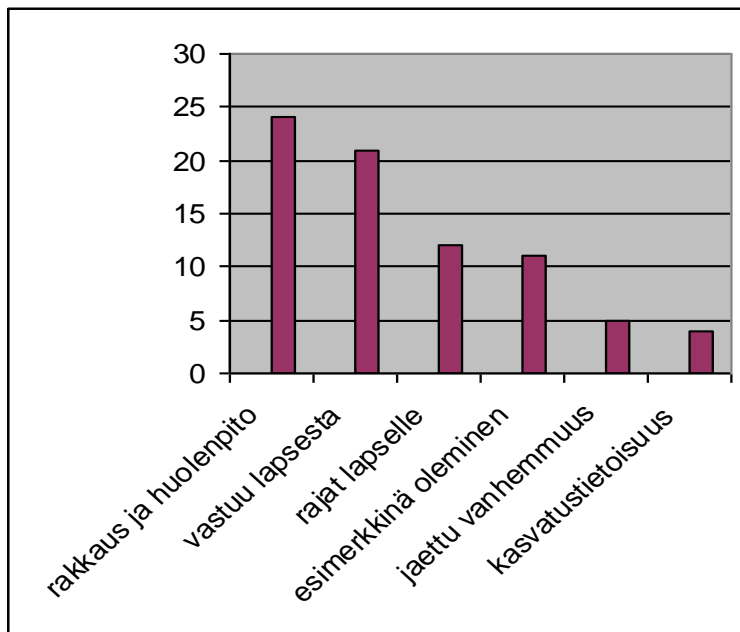
Vanhemmuus ja lasten kasvattaminen liittyvät yhteen. Vanhemmuuden voisi ajatella alkavan lapsen syntymästä ja jatkuvan läpi elämän. Pulkkinen (1994, 28) tosin huomauttaa, että vanhemmuus alkaa jo ennen lapsen syntymää. Esimerkiksi vanhempien päihteidenkäyttö vaikuttaa sikiön kehitykseen. Vauva kuulee vanhempiensa äänet jo äidin kohdussa, samoin musiikin, jota vanhemmat kuuntelevat äidin vatsan lähellä. Vauvaan aletaan suhtautua tulevana perheenjäsenenä ja hänen syntymäänsä odotetaan. Pohja vanhemmuudelle luodaan siis jo raskausaikana. Toisaalta on huomattu, ettei kasvatus ole yksisuuntaista vanhemman vaikutusta lapseen vaan että myös lapsi kasvattaa vanhempiaan (Pulkkinen 1994, 27; Pulkkinen 2002, 17). Pulkkinen (2002, 17) tosin huomauttaa, että vaikka lapsen käyttäytyminen vaikuttaa vanhempien käyttäytymiseen, vanhempien toimintatapa selittää enemmän lapsen myöhempää kehitystä. Pienetkin vanhemmuuden piirteet voivat aiheuttaa aikaa myöten suuria vaikutuksia ikään kuin kasautumalla. Esimerkiksi vanhemman vähättelevä suhtautuminen lapseen voi toistuessaan aiheuttaa lapselle heikon itsetunnon. (Mts. 17.)

Jenni Leinosen (2004, 176) mukaan vanhemmuus on tullut kielenkäytössä aiemmin paljon käytetyn kasvattamisen tilalle. Myös Pulkkinen toteaa, että monet vanhemmat sanovat, ettei heillä ole mitään kasvatusmenetelmiä tai – periaatteita, vaan he vain elävät lasten kanssa (Pulkkinen, 1994, 27). Leinonen toteaa, että tieteellinen tutkimus ei niinkään ole kiinnostunut tarjoamaan oikeaoppista kasvu ympäristöä lapselle vaan tieteen piirissä ollaan kiinnostuneita, mitkä lapsen, perheen ja kulttuurin ominaispiirteet vaikuttavat siihen, mikälainen ympäristö tai vanhemmuus on kulloinkin sopivinta ja optimaalista erilaisten lasten kehitykselle. Leinonen nostaa esille keskeisiä vanhemmuuden tehtäviä, jotka vaihtelevat lapsen iän ja tarpeiden mukaan. Tällaisia vanhemmuuden tehtäviä ovat muun muassa hoidon ja huolenpidon tarjoaminen, turvallisen ja rakastavan kasvu ympäristön tarjoaminen. Vanhempien tulee myös olla psyykkisesti läsnä ja auttaa lasta jäsentämään psyykkisesti kokemuksiaan ja tunteitaan itsestään ja ympäristöstään. (Leinonen 2004, 176.)

Kuinka Meidän Perhe – lehti sitten suhtautuu vanhemmuuteen? Vanhemmuuden voisi ajatella olevan rikkaus ja ihanuus, mutta samalla äärimmäisen vaikea ja rankka tehtävä, josta läheskään kaikki eivät suoriudu siten, kuin kuuluisi. Vanhemmuudesta kertovat ilmaukset voidaan jakaa kahteen kategoriaan: 1) vanhemman rooli ja tehtävät sekä 2) ohjeita vanhemman toiminnalle. Vanhemman rooli ja tehtävät – kategoria sisältää ilmaukset, jotka kuvaavat vanhemmuutta ja sen eri puolia sekä myös näkemykset tämän päivän vanhemmuudesta. Yllättävän usein näkemykset ovat kritisoiivia. Perheen julkistumisen myötä vanhemmuus on myös altistunut yleisen arvioinnin alttarille.

Ilmaukset vanhemman rooleista voidaan jakaa karkeasti kolmeen pääluokkaan: **Vastuullisen vanhemmuuden puolesta, hyvät pahat vanhemmat** sekä **avuttomat vanhemmat**. Vastuullisen vanhemmuuden puolesta – luokkaan kuuluvia ilmauksia oli yhteensä peräti 77 kappaletta. Hyvät pahat vanhemmat – luokkaan kuuluvia ilmauksia oli 32 kappaletta ja avuttomat vanhemmat – luokkaan kuului 18 ilmausta.

Vastuullisen vanhemmuuden puolesta – luokassa olevat tekstit käsittelevät vanhemman tehtäviä ja vastuita. Pääpaino oli vanhempien herättelemisessä kasvatusvastuuseen. Tähän pääluokkaan kuului seuraavat alaluokat: *rakkauden osoittaminen, vanhemmalla on aina vastuu lapsestaan, rajat lapselle, vanhemmat esimerkkinä lapsilleen, jaettu vanhemmuus* sekä *kasvatustietoisuus*.

KUVIO 9. Vastuullisen vanhemmuuden puolesta - luokan sisällöt

Rakkauden osoittamista kuvaavissa teksteissä painotettiin sitä, että vanhemman tulee osoittaa rakkautta ja huolenpitoa lapselleen. Vanhempien tulee myös kannustaa lapsiaan ja vaalia heihin uskoa. Vanhempien tulisi kehua myös vieraita lapsia ja mallittaa erilaisia sosiaalisia tilanteita myös muille kuin omille lapsilleen. ”*Voisimme huomioida myös vieraita lapsia enemmän, koska luonnollinen kanssakäyminen eri sukupolvien välillä on aika vähissä.*” (MP 6/2004, 32 – 33.) Vanhemman tulee myös olla aidosti läsnä lapsensa kanssa ja pyrkiä kiireettömään yhdessä oloon. Vanhempien on suojeltava lapsiaan ja kunnioitettava lastensa yksilöllisyyttä. ”*Koskaan ei voi liikaa paijata, suukotella ja hellii lapsiaan ja kumppaniaan--.*” (MP 1/2004, 24 – 26.)

Vanhemmalla on aina vastuu lapsestaan – luokassa oli 21 ilmausta. Vanhemman vastuuta korostettiin asiana, jota ei voi paeta missään tilanteessa. Olipa lapsi kaverin luona yökylässä tai pihalla leikkimässä, vanhemmalla on aina vastuu hänestä. Teksteissä korostui velvoite vastuuseen, esimerkiksi: ”*Aikuisen on aina tiedettävä, missä lapsi liikkuu*” (MP 2/2004, 90 – 92.) ”*Kun lapsi on yökylässä, se ei tarkoita sitä, että vanhemmilla olisi vapaita.*” (MP 3/2004, 92.) Näissä ilmauksissa oli painokas kehoitus vanhemmille huolehtia lapsistaan ja ottaa esimerkiksi selville, missä porukassa lapsi liikkuu. Vanhempia myös muistuteltiin siitä, että lapsuus kestää monta vuotta, samoin vanhemman vastuu lapsesta.

”Pienen koululaisen vanhempien on kuitenkin syytä muistaa, ettei lapsi muutu koulun alettua aikuiseksi – lapsuus jatkuu vielä monta vuotta.”(MP 4/ 2004, 80 – 81).

Rajojen pitämisen tärkeyttä korostettiin myös. Vanhempien tulee pystyä asettamaan lapselleen rajat ja pitämään niistä kiinni. Rajoista tulee pitää kiinni monenlaisissa asioissa, esimerkiksi vanhempien on pystyttävä asettamaan rajat syntymäpäiväjuhlien laajuudelle, sekä sille, nukkuuko lapsi päiväunet vai ei. Rajojen pitämisen tärkeyttä painotettiin todella useissa yhteyksissä. Vanhempia ikään kuin muistuteltiin siitä, että vanhempi on se, joka määrää, ei lapsi. *”Muuttopäätös on aina vanhempien, ja lapsen on saatava olla lapsi.”* (MP 4/2004, 90 – 91.) Vanhempien tulisi osata pitää rajat tilanteessa kuin tilanteessa. *”Juhlia on ihan turha järjestää, jos itse ei äitinä tai isänä pysty päättämään, että se olen minä, joka tässä talossa määrää.”* (MP 1/2004, 63 – 66.)

Useissa teksteissä korostettiin sitä, että vanhempi on aina esimerkkinä lapsilleen. Näilläkin ilmauksilla on tietty moralistinen kaiku; vanhemman tulee miettiä, kuinka toimii, koska hän on aina mallina lapselleen. Teksteissä mainittiin muun muassa seuraavia esimerkkejä: *”Se, miten aikuiset kunnioittavat toisiaan, on suoraan verrannollinen siihen, miten lapsi kunnioittaa aikuisia ja toisia lapsia.”* (MP 4/2004, 78 – 79.) Myös malli liikkumiseen saadaan kotoa. (MP 1/2004, 94 – 97). Vanhempien nähdään toimivan esimerkkinä ainakin parisuhteesta sekä terveellisistä elämäntavoista.

Jaettua vanhemmuutta käsittelevät ilmaukset ovat lähtöisin artikkeleista, joissa käsiteltiin eroa ja vanhemmuuden jatkumista eron jälkeen. Puheenvuoroissa korostettiin vanhemman oikeutta ja velvollisuutta huolehtia oman vanhemmuutensa jatkuvuudesta eron tullessa. *”Vaikka vanhemmat asuvat eri osoitteissa, on vanhemmuus silti jaettu.”* (MP 4/2004, 32 – 35.) Vaikka vanhemman kokemukset miehenä tai naisena olisivat *”miten kauheita tahansa, on jokaisen vanhemman unissaankin muistettava, että lapsella on oikeus isään ja äitiin.”* (MP 6/2004, 34 – 39.)

Kasvatustietoisuus – luokkaan kuului vain neljä ilmausta. Näissä kehoitettiin vanhempia kasvatustietoisuuden pohtimiseen. Esimerkiksi: *”Kasvattajan kannattaa pohtia, miten häneen on suhtauduttu kiukuttelevana lapsena.”* (MP 1/2004, 94 – 97.) Vanhempien pitäisi myös *”pysähtyä miettimään, miten paljon lapsemme ulkoilevat, harrastavat, lukevat, katsovat televisiota ja surffailevat netissä.”* (MP 5/2004, 20.)

Hyvät pahat vanhemmat – pääluokka koostui ilmauksista, joissa vanhemman toimintaan liitettiin joko myönteisiä tai kielteisiä näkemyksiä. Pääosin kielteisiä, ilmenee analyysissa. Kielteiset ilmaukset muodostavat seuraavat alaluokat: vanhemmat eivät jaksakaan kasvattaa lapsiaan (20 ilmausta), lapsilla on liikaa valtaa (neljä ilmausta), muuta – luokkaan kuuluvia ilmauksia oli viisi ja ne käsittelivät esimerkiksi vanhempien itsekkyyttä sekä vanhempien ilmeisesti melko yleisesti käyttämiä kasvatusmenetelmiä: uhkailua, lahjontaa ja kiristystä.

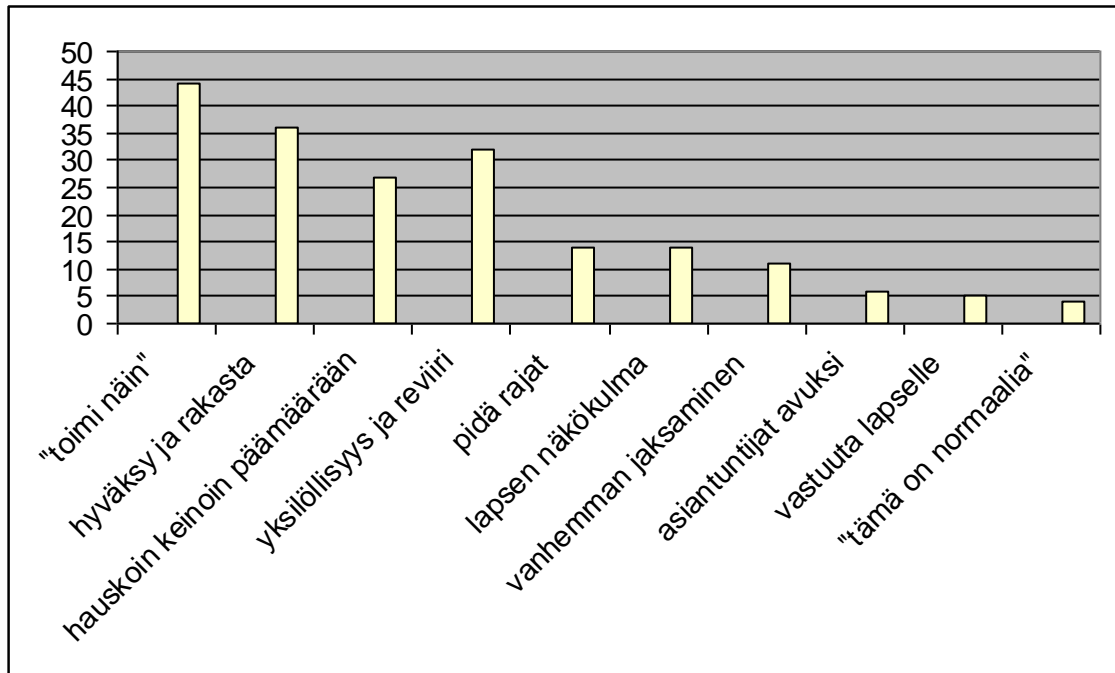
Ensin mainittu alaluokka – vanhemmat eivät jaksakaan kasvattaa lapsiaan – sisältää ilmauksia, joissa vanhempia kritisoidaan siitä, että he eivät jaksakaan kasvattaa ”kunnolla”. Näissä ilmauksissa nousee esille koko Meidän Perhe – lehden sisältöä leimaava teema, ajanpuute. ”*Vanhemmat eivät vähäiseen yhteiseen aikaan vedoten halua tuottaa lapselle pettymyksiä, ja yhdessä olon halutaan olevan hauskaa.*” (MP 1/2004, 94 – 97.) Väsymys ja kiire saavat toimimaan toisin kuin pitäisi. ”*Väsyneenä ja kiireisenä ei aina jaksakaan miettiä, mitä lapsilleen sanoo.*” (MP 1/2004, 98 – 100.) Kun vanhemmat ovat väsyneitä, he ”*eivät aina jaksakaan miettiä omaa vanhemmuuttaan, vaan saattavat toimia omista tarpeistaan lähtien.*” (MP 6/2004, 32 – 33.) Tässä luokassa siis painottui se, ettei vanhemmilla ole aikaa eikä jaksamista panostaa lastensa kasvattamiseen. Keskeinen teema oli myös lasten säästäminen mielipahalta juuri vähäisen yhteisen ajan vuoksi. ”*Monet vanhemmat pelkäävät tässäkin asiassa [kotitöiden vaatimisessa] lapsen mielen pahoittamista.*” (MP 6/2004, 94 – 95.)

Lapsilla on liikaa valtaa – luokassa kritisoitiin nykykasvatusta ja – vanhempia siitä, että lasten annetaan päättää liikaa asioista. Vanhemmat eivät ikään kuin pidä kiinni kasvatusvastuustaan ja rajoista, vaan lapset ovat saaneet liikaa sellaista päätäntävaltaa, jota heillä ei kuuluisi olla. Nämä ilmaukset olivat pääosin yhden psykologin näkemyksiä kasvatuksesta. ”*Ehkä meillä Suomessa liiaksikin kysellään lapselta, mitä hän haluaa. -- Lasten annetaan psykologin mielestä toimia liikaa mielihalujensa mukaan.*” (MP 1/2004, 94 – 97.)

Vain kolme myönteistä ilmausta koskien nykyvanhempia kasvattajina löytyi. ”*Vanhempien ote lapseen on psykologin mukaan vahvistunut.*” (MP 1/2004, 94 – 97.) ”*Vanhemmat on vähitellen opetettu kiinnittämään huomiota siihen, että tietokonetta saa käyttää vain tietyn sovittun ajan päivässä tai viikossa.*” (MP 4/2004, 86 – 87.) ”*Monet kontrolloivat kuitenkin kiitettävästi lasten television katselua ja puuttuvat peliin, jos ohjelma muuttuu liian jännittäväksi.*” (MP 5/2004, 90.)

Avuttomat vanhemmat – pääluokka on jatkumoa vanhempien kritisoinnille. Näissä ilmauksissa vanhemmat nähdään avuttomina ja epävarmoina kasvattajina. Tähän luokkaan kuuluu yhteensä 16 ilmausta, joista peräti 12 on peräisin yhdestä artikkelista, jonka aiheena oli ”Meidän Perheen guru: Luottakaa itseenne, vanhemmat” (MP 6/2004, 32 – 33.) Tässä artikkelissa perheneuvoja kertoi näkemyksiään nykyvanhemmuudesta. Hänen mukaansa vanhemmat ovat nykyisin liian tietoisia siitä, miten monella lailla kasvattamisessa voi epäonnistua ja siitä seuraa epävarmuutta. ”*Monet vanhemmat ovat liian tietoisia siitä, miten monella tapaa he voivat epäonnistua.*” Asiantuntija myös kritisoi asiantuntijuuden korostamista: ”*Yhteiskunnassamme korostetaan asiantuntijuutta, ja se tekee ihmiset epävarmoiksi*” ja ”*Vanhemmat haluavat tieteellistä tietoa talonpoikaisjärjen sijaan*”. Vanhemmat siis nähdään epävarmoina kasvattajina, jotka hakevat ongelmiin apua asiantuntijoilta. Toisaalta ”tieto lisää tuskaa”, sillä asiantuntijuuden ja tiedon ylivallassa seuraa se, että vanhemmat alkavat pelätä kasvattavansa väärin, mikä taas lisää epävarmuutta ja tarvetta turvautua asiantuntijoihin. Kyseessä on kierre, jota näyttäisi olevan mahdotonta katkaista. Asiantuntijoiden auktoriteetti on ulottanut lonkeronsa kasvatuksen kerroksiin, kuten muihinkin yhteiskunnallisiin asioihin ja sen myötä kasvatustoiminta on ohjeistettua ja siihen liittyy moraalissävytteisiä näkemyksiä oikeasta ja väärästä toiminnasta.

Sama asiantuntijuuden voittokulku on luettavissa Meidän Perhe – lehden ohjeista vanhemmille. Ohjeita oli todella paljon, niistä kertyi ilmauksia lähes 200 kappaletta. Ohjeista on eroteltavissa erilaisia painotuksia, kuinka lapsia tulee kasvattaa ja mitä asioita on kasvatuksessa huomioitava. Alla oleva kuvio havainnollistaa kasvatusohjeiden sisältöjä.

KUVIO 10. Meidän Perhe-lehden kasvatusohjeet

44 ilmausta käsitteli konkreettisia kasvatusohjeita, jotka voidaan vielä jakaa seuraaviin alaluokkiin: ”toimi näin”, ” kannusta ja kehu” ja ”ei kovia otteita eikä pakottamista”. Toimi näin – luokassa vanhemmille annetaan neuvoja, kuinka selviytyä erilaisista kasvatuksellisista tilanteista. Toisinaan ohjeet ovat hyvin konkreettisia, ja ne liittyvät esimerkiksi siihen, kuinka vanhemman tulee puhua lapselle. ”*Vanhempien pitää käyttää kieltosanoja, kun he kieltävät lasta.*” (MP 1/2004, 94 – 97.) Vanhempien tulee myös olla yllätyksellisiä. ”*Yllätä kysymällä jotakin, mihin lapsi ei voi vastata pelkällä tuhahtuksella: joo, ihan kiva.*” (MP 2/2004, 38 – 40.) Liian uhkaavasti ei saa myöskään puhua. ”*Totuus esiin: älä esitä uhkaavia kysymyksiä.*” (MP 1/2004, 115.) Vanhemman tulee säilyttää valta-asemansa ja osoittaa se oikealla puhutavalla. ”*Kun on paljon lapsia, aikuisen on oltava aikuinen: ei pidä kysellä, että haluaisitteko kakkua, vaan sanoa, että nyt syödään kakkua.*” (MP 1/2004, 63 – 66.) Meidän Perhe – lehden kasvatusohjeissa painotettiin, ettei lasta saa aliarvioida eikä syyllistää. Syyllistämisen kieltäminen tuli esille muun muassa suhtautumisessa lasten leikkiin tai yökasteluun. Vanhemmilta edellytetään siis lämmintä ja hyväksyvää suhdetta lasta kohtaan. Kannustaminen ja kehuminen nähdään hyväksi kasvatuskeinoksi, jota kehoitetaan käyttämään aina, kun siihen on tarvetta, esimerkiksi lapsen oppiessa jonkin uuden taidon. ”*Lapselle voi huoletta antaa rajattomasti myönteistä palautetta ja kiitosta aina, kun siihen on aihetta. Mutta vain silloin kun kiitokseen on perusteita.*” (MP 5/2004, 88 – 89.)

Lasta ei siis tule kehua perusteetta, vaan kehumisen tulee olla aiheellista. Lasta ei saa kohdella kovakouraisesti eikä häntä saa pakottaa tekemään asioita vastoin tahtoaan, sanotaan Meidän Perhe-lehden ohjeissa. ”Lapsi syö mitä tarvitsee. Pakottamalla lapsen sisäinen kontrolli voi kadota, eikä lapsi enää tiedä, milloin on oikeasti kylläinen.” (MP 1/2004, 103) Väkivaltaa ei tietenkään saa koskaan käyttää, koska ”-- Lyömällä kasvatetusta lapsesta tulee pelokas ja entistä uhmakkaampi.” (MP 1/2004, 94 – 97.)

Mielenkiintoinen kasvatusohjeluokka oli ”hauskoin keinoin päämäärään”, jossa annettiin luovia, hauskoja ohjeita kasvatustilanteisiin, joka sisälsi peräti 27 ilmausta. ”Kannattaa myös hassutella aina, kun mahdollista, lapsethan ovat siinä mestareita.” (MP 1/2004, 24 – 26.) Arki voi sujua mukavammin, jos elämässä on ripaus mielikuvituksellisuutta ja luovuutta. ”Joskus ruoka maistuu paremmalta, kun se näyttää hauskalta: sydämenmuotoiset voileivät voivat innostaa maistamaan.” (MP 1/2004, 103.) Yllätyksellisyys nähdään myös yhdeksi kasvatukseen. ”Yllätys voi pelastaa tilanteen. Vedä päähäsi sukkahousut, tee kuperkeikka tai pieraise.” (MP 1/2004, 94 – 97.) Hauskoin keinoin päämäärään – luokan ilmauksissa korostettiin myös luovien keinojen käyttämistä kasvatuksessa. Lapsen kuivaksi oppimisessa voidaan käyttää apuna ennustamisleikkiä, kotitöiden taustalle kannattaa valita vauhdikasta taustamusiikkia, sukupuoliasioista kertomisessa apuna voi käyttää piirtämistä, tunteiden käsittelyssä auttavat lapsen kanssa leikityt roolileikit tai keskustelun tukena voidaan käyttää käsinukkeja tai itse muovailtuja savihahmoja. Konstit ovat monet. Pääasia, että käytetään erilaisia luovia keinoja ja pyritään tukemaan lasta myönteisin keinoin. Näistä ilmaisuista välittyy ajatus, että elämä on lyhyt ja lapsuus vielä lyhyempi. On tärkeää tehdä yhteisestä ajasta mielekäs. Huumori ja hassuttelu auttavat yhteisen iloisen arjen luomisessa.

Paljon ohjeita annettiin vanhemmille rakkauden ja hyväksynnän osoittamisesta lapsille (36 ilmausta). Se ei riitä, että rakastaa, vaan pitää näyttää, että rakastaa. ”Lapsi pitää ottaa lähelle, aitoon kontaktiin, niin, että on tarpeeksi aikaa keskustella.” (MP 1/2004, 1/2004, 105.) Lapselle ”on hyvä tehdä selväksi, että hyväksyy lapsen sellaisena kuin hän on riippumatta hänen teoistaan.” (MP 2/2004, 102 – 104). Osoita, tee selväksi ja ilmaise tunteesi, kuuluu ohje. ”Lapselle kannattaa ilmaista, että vanhemmat välittävät hänestä yhtä paljon kuin ennenkin.” (MP 3/2004, 90.) Ohjeiden mukaan lasta tulee esimerkiksi kannustaa puhumaan kiukustaan ja lasten tunteita tulee pyrkiä ymmärtämään. Ennen kaikkea vanhem-

man tulee antaa lapselleen aikaa ja läheisyyttä. Aito läsnäolo ja rauhoittuminen lapsen lähelle ovat keskeisiä ohjeiden sisältöjä.

Ohjeissa kehoitettiin jälleen vanhempia myös rajojen asettamiseen (14 ilmausta) sekä lapsen näkökulman huomioimiseen (14 ilmausta). Rajat ja rakkaus vaikuttaisivat edelleen kulkevan käsi kädessä. Vanhemman tulee rakastaa ja rajoittaa lapsiaan. Rajoista puhuttaessa saatettiin käyttää ilmaisuja ”perheen parlamentti” tai ”perheen pelisäännöt”. Varsinkin psykologi, joka oli sitä mieltä, että lapsilla on liikaa päätäntävaltaa, puhui voimakkaasti rajojen asettamisen puolesta. ”*Lapsen kuuluu olla mukana perheen parlamentissa, mutta on lukuisia asioita, joista päättävät vain äiti tai isä*” tai ”*Psykologi korostaa, että hänen perään kuuluttamassaan kasvatustyyliässä, jossa lapselle annetaan paljon rakkautta ja samalla kohtuulliset rajat, on aina sijaa keskustelulle.*” (MP 1/2004, 94 – 97.) Tämän psykologin ”lanseeraama” kasvatustyyli vaikuttaisi olevan sellainen, jota koko Meidän Perhe – lehti noudattaa. Useissa artikkeleissa puhutaan siitä, että lapselle on tärkeää osoittaa rakkautta sekä asettaa rajat. Toisaalta monissa artikkeleissa korostetaan lapsen tahdon mahtia ja kasvattamisen vaikeutta. Mitä vanhempi voi tehdä kiukuttelevalla lapsella? Mitä voidaan tehdä, kun lapsi ei syö tai anna pestä hiuksiaan? Kasvatus nähdään haasteena, johon lehti pyrkii tarjoamaan vastauksia. Usein ratkaisuksi tarjotaan lempeitä ja hauskoja keinoja. Lehdessä ei esiintynyt juuri rangaistuskeinoja (paitsi edellä mainittujen perheiden kertomien kasvatuskäytänteiden joukossa esimerkiksi nettikielto tai ketsuppikielto). Tavoitteena vaikuttaisi olevan kasvattaa lapsia iloisella mentaliteetillä, hauskein keinoin ja yllätyksellisesti, niin, ettei rangaistuksia juuri tarvittaisi. Lapsen näkökulman huomioimisella tarkoitettiin asioiden sopimista ja keskustelua lapsen kanssa. ”*Sopikaa yhteisistä tavoitteista.*” (MP 1/2004, 105.) Tärkeää on myös lapsen kuunteleminen. ”*Lasta neuvovan aikuisen kannattaa ensin kuunnella lasta.*” (MP 5/2004, 88 – 89) Keskustelu ja neuvottelu ovat keinoista parhaimmat. ”*Paras ensiapu – kuten aina – on avoin ja ymmärtävä keskustelu.*” (MP 2/2004, 97.) Näissä ohjeissa ilmenee selvästi vanhemman ehdottoman auktoriteettiaseman murtuminen. Aina ja kaikkialla päteviä sääntöjä ei voida enää asettaa, vaan on tärkeää yhdessä lapsen kanssa sopia, kuinka toimitaan. Lasten kanssa tulee neuvotella ja lapsen näkökulma tulee ottaa huomioon.

Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen ja lapsen reviirin kunnioittaminen – luokat sisälsivät yhteensä 32 ilmausta. Lapsen yksilöllisyyttä korostavissa ilmauksissa puhuttiin siitä, että jokainen lapsi on yksilöllinen ja sen vuoksi kasvatuksenkin tulee olla yksilöllisesti räätälöi-

tyä. ”Kasvattajien pitää ottaa lasten luonne-erot huomioon” (MP 2/2004, 97). Lapsen temperamentti tulee paitsi tunnistaa myös hyväksyä. (MP 6/2004, 84 – 88). Lapsia ei siis voi kasvattaa samalla tavalla samassa perheessäkään. Myös lapsen ikä, sukupuoli ja vireystila tulee huomioida kasvatuksessa, mikä tietenkin vaatii vanhemmilta lisää ymmärrystä ja tietoisuutta kasvatuksesta. Lapsen reviirillä tarkoitetaan lapsen omaa aluetta, itsenäiseksi kasvamista sekä kaveripiiriä. Meidän Perhe – lehdessä olleiden ilmausten mukaan lapsen reviiri muodostaa yhden kasvatuksen haasteista. Missä vaiheessa lapsen voi antaa olla yksin kotona tai pihalla? Mitä asioita tulee huomioida lapsen kaverisuhteissa? Monenlaisia ohjeita löytyy tähänkin pulmaan. ”Lapsen kanssa tulee olla, eikä häntä saa jättää yksin pelkäämään ja selviytymään.” (MP 2/2004, 90 – 92.) Mutta vaikka lapsi osaisikin jo olla yksin, vanhempien tulee säilyttää kasvatusvastuunsa. ”Lapsi ottaa tilaa, mutta se ei tarkoita, etteivät vanhemmat saisi edelleen olla kiinnostuneita lapsensa elämästä.” (MP 2/2004, 98 – 99). Vanhempien tulee auttaa lasta kavereiden löytämisessä sekä toisaalta myös valvoa kaverisuhteita. ”Ennen yökyläilyä on syytä selvittää, millaisia perheen iltarutiinit ovat ja millaisia sääntöjä perheessä on.” (MP 3/2004, 92) Näissä teksteissä pohditaan lapsen reviirin laajenemista ja vanhempien roolia siinä. Toisaalta ilmauksissa halutaan painottaa sitä, että lapsi kasvaa itsenäisemmäksi päivä päivältä ja toisaalta vanhempien kauaskantoista velvollisuutta ja vastuuta huolehtia lapsistaan myös tässä uudessa avautuvassa maailmassa: ”Kodin antama turvallisuuden tunne kasvattaa lapsen rohkeutta kohdata maailman kova todellisuus.” (MP 5/2004, 20.)

Meidän Perhe – lehdessä (2004) annettiin myös ohjeita vanhemman jaksamiseen ja omien tunteiden kanssa kamppailuun (11 ilmaisua). Peräti seitsemän näistä ilmaisuista esiintyi lapsen kiukku koskevassa jutussa, jossa neuvottiin, kuinka ”selättää” lapsen kiukku:

”Lapsen kiukutellessa vanhemman tulee pysytellä rauhallisena ja malittaa mielensä. Jos tilanne kiristyy, vanhempi voi tarvittaessa paeta wc:hen ja huuhdella kasvonsa kylmällä vedellä. Hän voi myös pyytää apua läheisiltä ihmisiltä. Vanhempien on tärkeää tukea toisiaan kasvatuksellisissa tilanteissa niin, ettei lapsen nähden riidellä kasvatusasioista. Vanhemman on myös tärkeää hyväksyä itsensä epätäydellisenä ihmisenä, joka ei aina jaksa ottaa vastaan lapsen kiukku.” (Meidän Perhe-lehti 1/2004, 94 – 97.)

Muuta – luokkaan kuului kuusi asiantuntijat avuksi – ilmaisua, viisi ilmausta, jossa painotettiin antamaan lapselle vastuuta sekä 4 rauhoittelevaa ”tämä on normaalia käytöstä” ilmaisua. Asiantuntijuutta Meidän Perhe – lehdessä korostetaan paljon, koska lähes joka

artikkelissa esiintyy jokin asiantuntija kertomassa kasvatustähtämyksiään tai ohjeita kasvatamiseen liittyen. Näissä, nyt esiteltävissä ohjeissa, asiantuntijoiden puoleen kehoitetaan kääntymään tarpeen vaatiessa. Asiantuntijana voi olla vaikka kirjastonhoitaja, joka neuvoo, minkälaisia kirjoja lapsen tai nuoren kannattaa kirjastosta valita, tai neuvola, jossa lapsen pulmat huomataan. Joskus asiantuntijan voi ostaa kotiin: ”*Jos lapsen hampaidenpesu on yhtä taistelua, lokakuun aikana on valikoiduista marketeista ja hammashoitoloista – saatavilla suunhoito-opas – cd – rom, jossa näytetään, miten lapsen hampaat tulee harjata.*” (MP 6/2004, 99.) Myös: ”*Ben Furmanin Muksuoppi auttaa mutkattomasti ratkaisemaan yli nelivuotiaiden lasten ongelmia nyt myös uuden tietokoneohjelman avulla.*” (MP 5/2004, 93.) Toisaalta asiantuntijuutta tulisi olla kaikilla aikuisilla, koska kuka tahansa voi joutua asiantuntijaksi: ”*Jos lapsi kysyy kaupan kassalla hämmäntävän kysymyksen kondomeista, hämmennystä voi jakaa ja käskää kysymään myyjältä.*” (Puhujana kättilö – terveydenhoitaja, MP 3, 94 – 95.) Apua kasvatukseen voi siis saada lukuisilta asiantuntijoilta ja ehkä sellaisiltakin, jotka eivät varsinaista asiantuntemusta edustakaan.

Ohjeet, joissa kehoitettiin kasvattamaan lasta vastuuseen, liittyivät yhteen artikkeliin, nimeltä Taistele kotitöistä. Artikkelin pääsanoma oli se, että vanhemman tulee vaatia lapselta kotitöihin osallistumista, koska se kasvattaa lapsen vastuuta. Kuinka kotitöistä sitten taistellaan, onkin toinen juttu. Hauskoilla keinoilla, toki:

”Kirjoita viikkosiivouksen osa-alueet ja anna jokaisen nostaa hatusta omat tehtävänsä. Laita soimaan lasten lempimusiikkia. Leikkikää, että olette televisio-ohjelmassa, jossa opetetaan tehokasta siivousta ja muita kotitöitä. Otakaa aikaa, kuinka nopeasti yhden asunnon voi siivota. Tehkää siivouksen päätteeksi jotakin, mitä lapset ovat toivoneet.” (MP 6/2004, 94 - 95)

”Tämä on normaalia” – luokkaan kuuluvat muutamat (neljä) ilmaukset liittyivät seuraaviin asioihin: lapsi jumiutuu syömään vain tiettyjä ruokia, lapsen mielikuvitusystävät sekä poika, joka leikkii niin sanottuja tyttöjen leikkejä. Ohjeiden tavoitteena oli siis vähentää vanhempien huolta lapsen käyttäytymisestä. Monet oudolta tuntuvat asiat kuuluvat lapsen kehitykseen, eikä niistä ole syytä huolestua.

Meidän Perhe – lehdessä annettiin monia vinkkipaketteja esimerkiksi lapsen kuivaksi oppimiseen tai lapsen houkuttelemiseen kotitöiden tekoon. Lehdessä numero 6 (s.89) esiteltiin ”kuivakurssi”: Opeta lapsesi lempein askelin potalle, älä pakota, tee potalla käyminen helpoksi, näytä esimerkkiä, luota lapsen sanaan, älä suutu tai hermostu vahingoista. Jos

lapsi ei kerta kaikkiaan suostu potalle, unohda harjoittelu toistaiseksi. Kiitä ja kehu. Näissä vinkeissä toistuvat useat edellä mainitut näkemykset vanhemman tehtävistä. Vanhemman tulee olla esimerkki lapselleen, kannustaa ja kehua ja vahingoista ei saa suuttua. Lehdessä numero 3 (s.64 – 67) kerrottiin vinkit pitkälle automatkalle: laita cd-levyt ja kasetit soimaan, järjestä puuhaa pikkuväelle, liimaa tarroja sivuikkunoihin, kiinnitä peili takapenkkiin, pakasta känkkäränkkä (ilmastointi kovemmalle), tuuletu tauoilla (oma jaksaminen), vältä liikaa sokeria, asenna elokuvateatteri takapenkille ja lopuksi: harkitse lentämistä. Näissä ohjeissa keskeistä oli lapsen viihtyminen autossa. Apuna viihtymisessä voidaan käyttää tekniikkaa: dvd- ja cd-soittimia. Näiden avulla lapsella on autossa mukavaa ja matkanteko sujuu kaikilta iloisemmissa merkeissä.

Vanhemmuus on vaikea laji eikä lasten kasvattaminen ole helppoa. Näin voitaisiin päätellä lukuisista Meidän Perhe-lehden kasvatusohjeista. Toisaalta Suomessa vanhemmille suunnattuja kasvatuslehtiä on vähän (Meidän Perhe, Vauva, KaksPlus) verrattuna moneen muuhun länsimaahan. Moni vanhempi varmasti lukee myös internetin perhe- ja kasvatusaiheisia sivustoja ja osallistuu verkkokeskusteluihin, joissa pohditaan kasvatusta. Meidän Perhe-lehti on yksi väylä vanhemmille pysyä kasvatuksellisessa keskustelussa ajan tasalla. Monet vanhemmat varmasti myös heijastavat omia kasvatusnäkemyksiään lehden tarjoamaan ajattelutapaan ja kenties tällä tavoin kiinnittävät enemmän huomiota kasvatukseen ja perheeseen. Tai kenties lehden lukeminen vain tarjoaa äidille hetken kovasti kaivattuun omaan aikaan. Vaikutukset voivat olla moninaiset.

6 TULOSTEN TULKINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tavoitteenani oli selvittää kasvatuksen maailman (kasvatusnäkemysten, perheen ja lapsen aseman, suositeltavien kasvatuskäytäntöjen, kasvatustavoitteiden ym.) ilmenemistä vuoden 1923 Kotiliesi-lehdessä ja vuoden 2004 Meidän Perhe-lehdessä. Valitsin kyseiset lehdet siksi, että ne molemmat ovat tavallaan suunnattuja äideille, vaikka, kuten sanottu, monet isätkin lukevat Meidän Perhe-lehteä. Toinen valintaperuste oli se, että lehdet ilmestyivät tuolloin ensimmäistä kertaa, toisin sanoen, niissä tuotiin ilmi lehden konsepti. Pääanalyysi kohdistuu Meidän Perhe-lehteen, koska siinä oli paljon kasvatukseen liittyvää aineistoa (962 viittausta), mutta Kotiliesi toimii vertailukohtana (174 viittausta). Lisäksi Kotilieden avulla on hyvä pohtia ja ehkä kyseenalaistaakin Meidän Perhe-lehdestä välittyvää kasvatuksen maailmaa. Verrokkilehti tuo rinnalle toisen näkökulman, se tavallaan osoittaa vaihtoehdoisen toiminnan maailman.

6.1 Perhe osana muuttuvaa yhteiskuntaa ennen ja nyt

Vuonna 1923 Kotiliesi ajoi perheenemäntien asiaa. Tavoitteena oli lisätä kotitaloustietämystä ja sitä kautta vaikuttaa perheiden – ja samalla koko kansakunnan – hyvinvointiin. Tätä voidaan pitää Kotilieden konseptina. Perheenemännille tarjottiin neuvoja yleisessä taloushoidossa unohtamatta kirjanpitoa tai ruukkukasvien hoitoa. Lasten kasvatusta oli pääasiassa äitien vastuulla, isän merkityksellisyydestä lapsen elämässä ei puhuttu. Jonkin verran Kotiliedessä mainostettiin kodinhoitoa helpottavia laitteita ja välineitä, mutta sitä ei voi lähimainkaan verrata siihen mainosten määrään, joka nykyisissä aikakauslehdissä on. Toisaalta vanhan aineiston lukemiseen sisältyy aina se vaara, että sitä yrittää tulkita nykypäivän viitekehyksestä käsin. Oikeastaan tutkija suorittaa siis tulkinnan tulkintaa aineistosta.

Jokinen ja Saaristo (2002) ovat selvittäneet suomalaisen yhteiskunnan kehittymistä ja muuttumista vuosikymmenten aikana. 1920-luvulla elettiin kansallisen identiteetin vahvistamisen aikaa, olihan maan itsenäisyyskin vielä verrattain tuore asia. Jokisen ja Saariston (2002, 54) mukaan 1900 – luvun alkupuolelle mennessä Suomeen oli syntynyt kaksi toisil-

leen vastakkaista ilmiötä. Toisaalta oli sivistyneistövetoisesti synnytetty kansakunta ja toisaalta ylempien luokkien romantisoitu ajatus suomalaisesta kulttuurista. Tämä pohja oli hyvin ratkaiseva Suomen itsenäistymisessä. Oma kieli ja oma kulttuuri koettiin ensiarvoisen tärkeiksi. Myös urheilua käytettiin Jokisen ja Saariston (mts. 58) mukaan kansakunnan eheyden rakennusaineena.

1920-luvulta 2000-luvulle on pitkä matka ja välille mahtuu monenlaisia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia murrosvaiheita. Valtavia kansan ponnistuksia ja uhrauksia vaativat sodat 1930 -1940-luvuilla. Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa alkoi suuri muuttoliike, jonka myötä väki siirtyi maaseudulta kaupunkeihin. Jokisen ja Saariston (2002, 88) mukaan vuonna 1950 kymmenesosa työvoimasta sai elantonsa palveluelinkeinoista. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin Suomea saattoi varovaisesti luonnehtia jo palveluyhteiskunnaksi. Kaupungistumisen ja teollistumisen myötä naisten työssä käynti yleistyi. Jokisen ja Saariston mukaan työvoimaa tarvittiin muun muassa opetukseen, terveydenhoitoon ja päivähoitoon. Näin alkoi kehittyä myös julkinen palvelujärjestelmä. ”Pohjoismaisen hyvinvointivaltion naisystävällisyys” tarkoitti sitä, että valtio tarjosi naisille työpaikkoja ja siten yhden itsenäistymisen väylän. Samalla lasten päivähoitojärjestelmä kasvoi, mikä taas helpotti naisen irtautumista kodin hoivatehtävistä palkkatyöhön. (Mts. 88.)

1960-luvulla elettiin voimakasta kaupunkilaistumisen aikaa. Tuolloin syntyi lähiökulttuuri ja havahduttiin myös elämisen laadun ongelmiin. Kortteisen mukaan kaupunkiin muuton myötä miehen ja naisen työnjaollinen perusta mureni. Miehestä tuli palkollinen ja vaimon kotityöt taas helpottuivat koneiden ja laitteiden avulla. Samalla kotityö menetti arvostustaan. Kotityö ei ollut enää kaiken elämisen ja toimeentulon keskus ja niin emännistä tuli rouvia. Kortteisen mukaan rouvana olo oli usein yksinäistä ja puuduttavaa. (Jokinen ja Saaristo 2002, 156.) Toisaalta perheen ja kodin merkitys säilyi tärkeänä. Kodista tuli turvapaikka, jossa sai olla sellainen kuin itse halusi. Elämän ”tunnepitoistumisen” myötä myös avioelämä rakentui aiempaa selvemmin tunnesuhteen varaan. Näin se myös oli alttiimpi häiriöille ja hajoamiselle. (Mts. 157.) Kotitöistä muodostui Jokisen ja Saariston mukaan ongelma, koska patriarkaaliset arvot sisäistänyt mies ei osannut tarttua aravakodin töihin. Nainen valitti kotitöiden raskautta, mutta toisaalta koti oli alue, jossa hän voi edelleen tuntea olonsa tarpeelliseksi. (Mts. 158.) Jos taloudellinen tilanne sen salli, vaimo saattoi jäädä kotiin kotirouvaksi. Tällä tavoin perheet saattoivat haluta pitää yllä patriarkaalista perhera-

kennetta. Kodin ulkopuolinen työ toi tosin naisille uutta sisältöä elämään ja helpotti perheen taloudellista tilannetta. (Mts. 158.)

Julkusen mukaan Pohjoismaat ovat normalisoineet naisen ansiotyön. Jokinen ja Saaristo toteavat, että suomalainen hyvinvointimalli on rakentunut vahvasti sukupuolisopimuksen mukaan: naiset ovat huolehtineet pääasiassa kotitöistä ja tällä tavoin vapauttaneet miehet tekemään työuraa ja toisaalta naiset ovat suostuneet huonosti palkattuihin sosiaalialan töihin ja hoivatehtäviin. (mts. 123.)

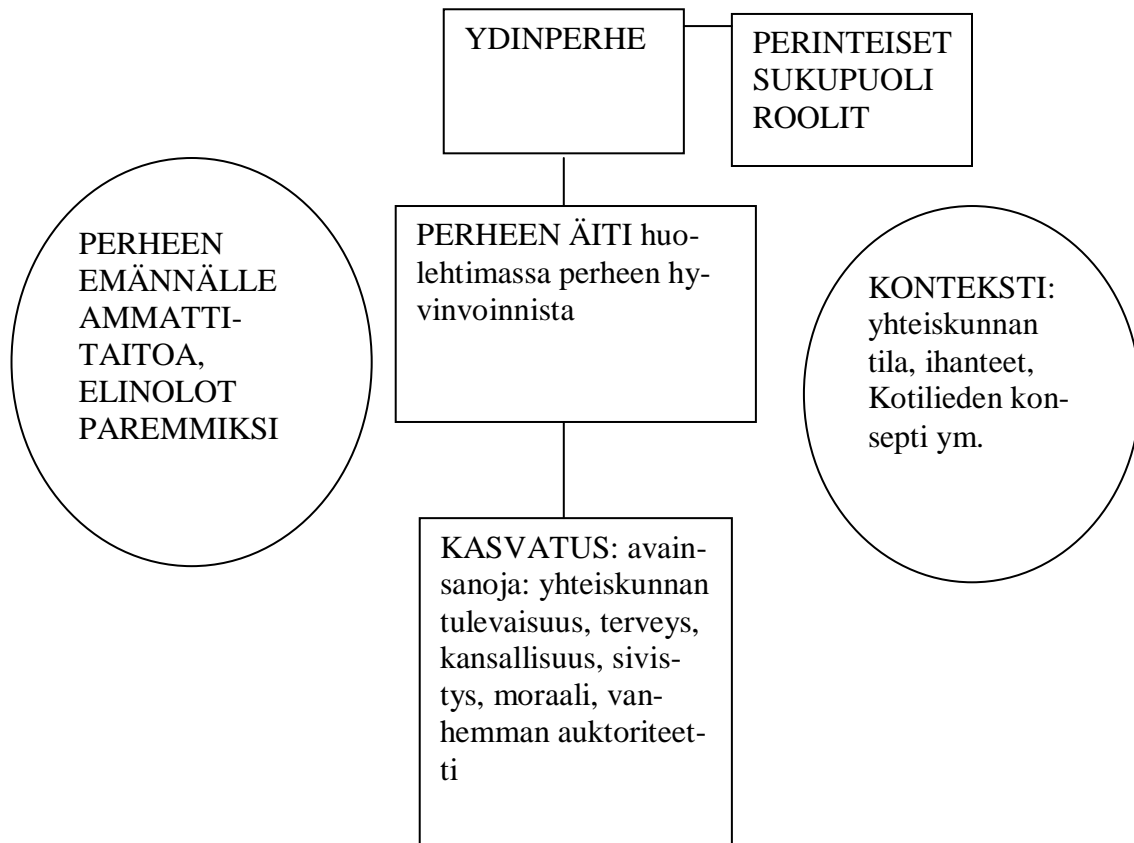
Paljon muutoksia on tapahtunut varhaisen Kotilieden julkaisemisen ja Meidän Perhe – lehden ensimmäisen vuosikerran ilmestymisen välillä. Oleellinen muutos on tapahtunut isän asemassa. Kotiliedessä isä ei juuri näy, kun taas Meidän Perhe – lehti houkuttelee isää lyhentämään työaikaansa perheen yhteisen ajan vuoksi tai antaa koti-isän kertoa päiväkirjanomaisesti omasta päivästänsä. Kasvatus ei enää kytkeydy vain äitiin vaan myös isän rooli on tärkeä. Toisaalta äidit tuottavat enemmän puhetta oman ajan merkityksestä ja ”ajan säästämisestä” perheen hyväksi. Yleensäkin käsite ”oma aika” esiintyi vain äitien puheessa. Usein Meidän Perhe - lehden kuvissa esiintyy koko perhe. Perhe voi olla hyvin monenlainen: se voi olla yhden tai kahden vanhemman luotsaama perhe, vanhemmat voivat olla samaa tai eri sukupuolta keskenään. Vanhemmat voivat myös olla eronneita ja elää uudessa parisuhteessa. Kotiliedessä oli paljon vähemmän kuvia kuin Meidän Perhe – lehdessä. Kansikuvissa esiintyi usein äiti lapsensa kanssa. Isien kuvia ei lehdessä juuri ollut.

Agraariyhteiskunnasta ollaan siirrytty informaatioyhteiskuntaan, jossa myös vanhemmuuden ja kasvatuksen haasteet ovat aivan toisenlaiset. Yhteiskunnallinen epävarmuus, taloudellinen tilanne ynnä muut tekijät heijastuvat tietenkin myös aikakauslehdissä. Kotiliedessä vuonna 1923 annettiin neuvoja ja ohjeita, kuinka tehdä ruokaa ja vaatteita mahdollisimman halvalla, koska kotitalouksissa oli rahaa vain niukasti käytettävissä. Meidän Perhe-lehden ilmestyessä vuonna 2004 Suomessa elettiin nousukautta, ja kaikki hyvinvoinnin peruselementit olivat kunnossa. Enää ei taisteltu köyhyyttä vastaan – nyt vastapelurina oli aika. Meidän Perhe- lehti (2004) ottaa painokkaasti kantaa perheen puolesta. Perheen yhteinen aika on erittäin tärkeää. Aikaa on annettava lapsille, puolisolle ja itselleen. Meidän Perhe-lehden konseptiksi voidaan ymmärtää nimenomaan yhteisen ”perheonnen” puolesta kampanjointi. Vanhemmat halutaan saada ymmärtämään, että yhteinen aika kiittää nopeasti ohi. Tulee tarttua hetkeen, ”seize the day”. Pelkkä yhteinen aika ei riitä. Vanhemman tulee

osoittaa lapselle, että hän on aidosti läsnä. Forsbergin (2003, 7) mukaan työstä on tullut vaativaa ja houkuttelevaa; samalla työstä on tullut koti ja kodista on tulossa työ kaikkine velvollisuuksineen. Jallinojan (2000; 2006) näkemykset familismin kukoistuksesta 2000-luvun taitteessa sopivat hyvin Meidän Perhe – lehden syntymiseen ajankohtaan. Kun yleinen kiinnostus kääntyi perheeseen, oli tullut sopiva aika lehdelle, joka puhui perheen puolesta.

Rönkä ja Sallinen (2008, 61) toteavat, että perheiden elämää koskettavat nykyisin erityisesti yksilöllistyminen, globalisaation mukanaan tuoma liikkuvuus sekä jatkuva epävarmuus. Muutosten keskellä perhe tarjoaa latautumispaikan, jossa tankataan läheisyyttä ja pysyvyyttä. Rönkän ja Sallisen mukaan perhesuhteiden laatu on pikemminkin korostunut kuin menettänyt merkitystään. (Mts. 61) Perheet edustivat 1920 – luvulla patriarkaalista perhetyyppiä, jossa isä oli perheenpää – ja joskus äiti saattoi olla sen pään kääntäjä. Mies edusti perhettä ulospäin, mutta naisilla oli valta ja vastuu kodintöistä. 2000 – luvulla perhetyypitkin ovat moninaiset. Isän edustusvalta on murentunut. Puolisot ovat kutakuinkin tasavertaisia, ainakin lain edessä. Perheenjäsenillä on omat harrastuksensa, työt ja opiskelut, jolloin saattaa syntyä edellä mainittu ”pyöröoviperhe”; perhe, jolta puuttuu yhteisöllisyyden tunne. Koti on paikka, jossa käydään kääntymässä. Voidaan ajatella, että Meidän Perhe – lehti ajaa myös tätä näkökulmaa vastaan. Sen tavoitteena on herättää vanhemmat viljelemään yhteisöllisyyden ja perhemyönteisyyden tunnetta.

Kotilieden ja Meidän Perhe- lehden kasvatuksen maailmat näyttävät siis melko erilaisilta. Seuraava kuvio havainnollistaa Kotiliesi-lehden kasvatuksen maailmaa.

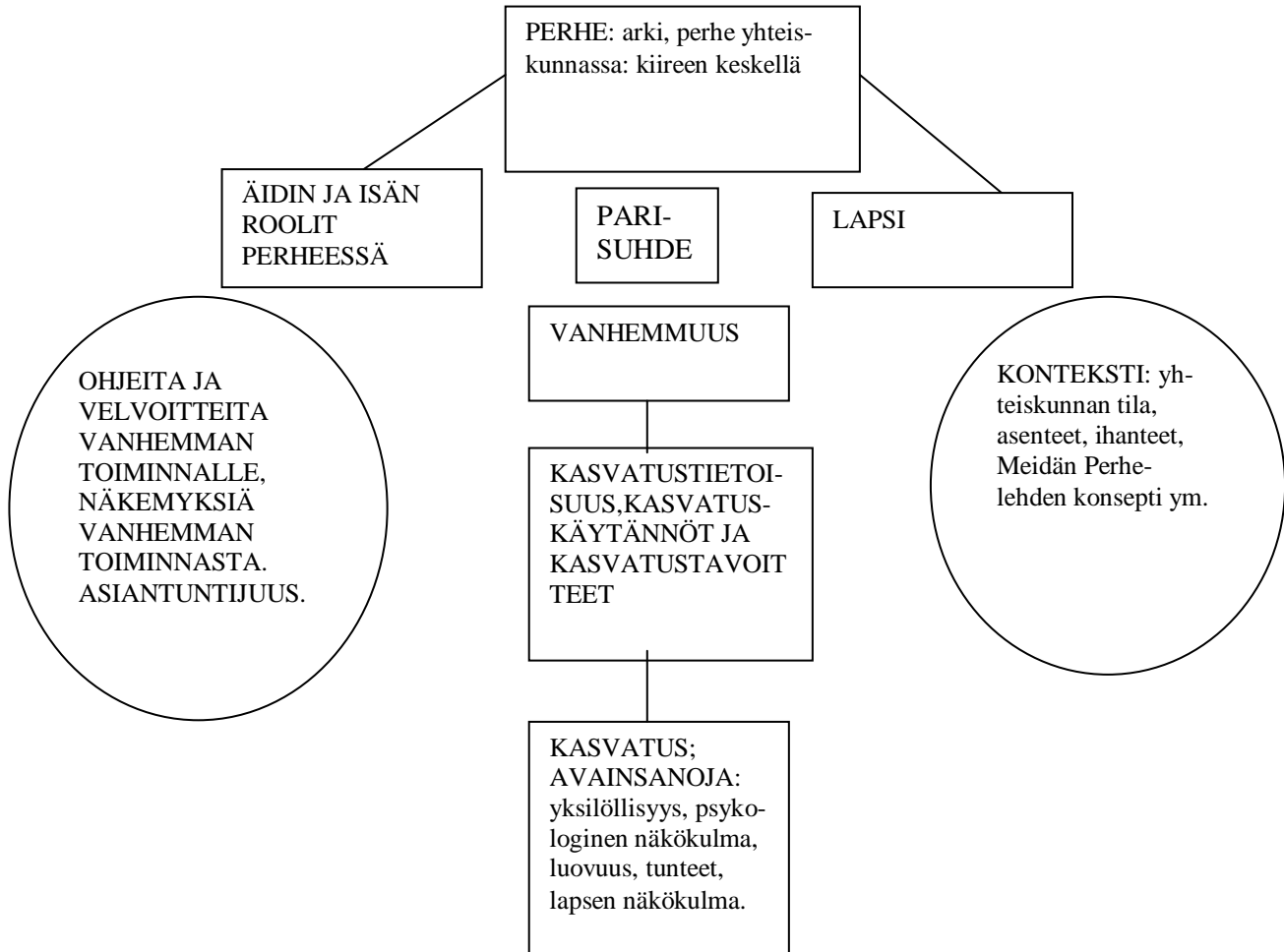

KUVIO 11. Kasvatuksen maailma Kotiliesi-lehden mukaan

Kasvatuksessa vastuussa oli Kotilieden mukaan ensisijaisesti äiti, joten tavallaan kaikki perheeseen liittyvät teemat nivoutuvat äidin rooliin. Lapsen elämästä yksilön tasolla ei puhuta, vaan keskeistä on kasvatuksen yhteiskunnallinen jatkumo. Perheiden elinoloja halutaan parantaa ja yksi keino tähän on äiteihin, perheen emäntiin, vaikuttaminen. Kasvatuksessa keskeistä on tottelevaisuus vanhempia kohtaan ja moraalisten ja sivistyksellisten kysymysten huomioiminen.

Meidän Perhe-lehdessä taas kasvatuksen maailman keskeisenä yksikkönä on koko perhe. Kasvatusta pyritään jakamaan myös isälle, vaikka äiti edelleen vaikuttaa olevan siitä päävastuussa. Kasvatuksen ydinteemoja ovat muun muassa lapsen yksilöllisyyden huomiointi, lapsen tunteiden salliminen, neuvottelu, hauskat keinot kasvatuksessa sekä lapsen näkökulman huomioiminen. Perheen asema yhteiskunnassa vaikuttaa kasvatuksen toteutumiseen; vanhempien työtilanteet heijastuvat arjen käytänteissä. Kaikilla vaikuttaa olevan kiire, joka tunkeutuu perheisiin, olipa perheessä kotona tai työssä käyviä vanhempia. Kasvatukseen tarjotaan avuksi myös asiantuntijoita. Perheyhteyttä halutaan vahvistaa yhteiseen

aikaan vetoamalla. Alla oleva kuvio havainnollistaa kasvatuksen maailmaa Meidän Perhe-lehden mukaan.

KUVIO 12. Kasvatuksen maailma Meidän Perhe – lehdessä

6.2 Perhe ja kasvatustyöelämän ikeessä

Paitsi naisen ja miehen asema yhteiskunnassa perheen elämään vaikuttavat myös muuttuvat työmarkkinat. 1980-luvulta lähtien Suomi on yhä enenevässä määrin siirtynyt kohti tietoyhteiskuntaa. Jokisen ja Saariston (2002, 103) mukaan yhä useamman ihmisen elämä koostuu tapahtumista, jotka eivät kytkeydy ennakoitavasti toisiinsa: on pätkätöitä, opiskelua, kotona olemista jne. Siltala (2004) puhuu työelämän huonontumisesta. Hänen mukaansa informaatioteknologian lisääntymisestä seuraa se, että ihmisten tulee jatkuvasti olla

tavoitettavissa. Illalla luetaan työsähköposteja ja vastailaan työkännyköihin. Vapaa- ajan ja työajan erottaminen toisistaan on vaikeutunut. Työn kuormittavuus on lisääntynyt valtavasti. Jenni Leinosen mukaan perheen ulkopuoliset tekijät vaikuttavat siihen, kuinka paljon vanhemmilla on voimavaroja olla emotionaalisesti läsnä ja rakentavassa vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. Esimerkiksi taloudelliset suhdanteet, työelämä sekä sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat siihen, kuinka vanhemmuus toteutuu. (Leinonen 2004, 181.) Jos työtä on ”sopivasti” eikä se kuormita liikaa, siitä voi olla myönteisiä seurauksia kotielämälle. Leinosen mukaan työelämän ääri-ilmiöt, kuten työttömyys tai ylikuormittuminen töissä, voivat vaarantaa vanhemmuutta. Toisen vanhemman töissä ylikuormittumisen on todettu johtavan toisen vanhemman suurempaan kotityötaakkaan, mikä voi näkyä esimerkiksi perheen sisäisinä ristiriitatilanteina. Kuitenkin Leinonen on sitä mieltä, että molempien vanhempien työssä käynti ei sinänsä ole uhka lasten hyvinvoinnille, koska usein vanhemmat pyrkivät hyvittämään poissa olonsa viettämällä aikaa lastensa kanssa. (Mts. 181.) Toisaalta esimerkiksi Järventie väittää, että Suomessa lasten identiteetin ja hoivan kokemukseen vaikuttaa äidin kotona oleminen. Hänen mukaansa lapsilla, joiden äiti on työelämässä, on lähes kolminkertainen kielteisen identiteetin ja puutteellisen hoivan riski verrattuna lapsiin, joiden äiti ei ole työelämässä. Järventie toteaa tähän syynä olevan todennäköisesti pitkät iltapäivät ja illat, jolloin lapset ovat kotona yksin, ilman vanhempiaan. (2005, 418.)

Hochschild (1989) on todennut, että vanhemmat kehittävät omia teorioitaan siitä, kuinka vähän he tai heidän perheenjäsenensä itse asiassa tarvitsevat huolenpitoa ja aikaa muilta perheenjäseniltä. Hochschild (mts. 203) muun muassa toteaa, että vanhemmat saattavat sanoa, että heidän 9 kuukauden ikäinen lapsensa on jo itsenäinen ja tarvitsee kavereita. Vanhemmat ovat taipuvaisia uskomaan, että yhteisten hetkien laadukkuus voi korvata yhteisten hetkien määrän. Hochschild kutsuu tätä asennetta tunteiden asketismiksi. (Jallinoja 2000, 145.) Suomessa on käytetty käsitettä ”laatuaika”, joskin Meidän Perhe – lehti ajaa painokkaasti asennetta, jonka mukaan tärkeää on yhteisten hetkien määrä, eikä enää laatu. Galinsky (2000) ei näe asiaa joko – tai – kysymyksenä. Hänen mukaansa molemmat painotukset ovat tärkeitä (Rönkä, Viheräkoski, Litsilä & Poikkeus 2002, 55). Lapsi tarvitsee sekä joutilasta yhdessäoloa että aikaa, jolloin vanhemmat antavat koko huomionsa lapselle. Rönkä ym. (2002, 55) korostavatkin, että laatu ei tule virikkeistä, kuten ”laatuaika” käsitteenä antaa ymmärtää, vaan sitä, että vanhempi ja lapsi aidosti kohtaavat toisensa. Asiaa on tulkittu toisellakin tavalla, esimerkiksi Berk (teoksessa Olfman, 2005, 29) on todennut yhdysvaltalaisilla vanhemmilla asenteen: ”It’s quality time with children, not quantity, that

counts”. Berk kuitenkin kumoo väitteen ja esittää, että lyhyet vanhempien kanssa vietetyt hetket eivät riitä turvaamaan lapselle sellaisten taitojen kehittymistä, kuten ongelmanratkaisutaidot, sosiaaliset taidot sekä parempi itsetunto. (Mts. 2005, 29.)

Meidän Perhe – lehdessä tuli usein ilmi perheiden pyrkimys yhteiseen ateriaan. Edes kerran päivässä saman pöydän ääreen kokoontumisella nähdään olevan tärkeä merkitys. Marjorei de Vault on haastatellut äitejä, ja nämä tuottivat näkemyksen ”perheen tekemisestä”. Äidit kertoivat, että valmistaessaan aterian perheelleen he samalla ”tekevät perhettä” eli pitävät yllä kaipaamaansa perheyhteisyyttä, mikä puolestaan synnyttää perhemyönteisyyttä. (Jallinoja teoksessa Liikkanen 2009, 57.) Kiireisessä epäsäännöllisyyden sanelemassa arjessa kerran päivässä todentuva yhteinen ruokahetki voi siis kulminoitua lähes ainoaksi perheen yhteisyyttä ylläpitäväksi tekijäksi, jolloin sitä halutaan puolustaa voimakkaasti.

Elinkeinoelämän Keskusliiton tiedotteen (15.10.2010) mukaan 80 % suomalaislasten vanhemmista käy työssä. Tiedotteessa kerrotaan, että Suomessa on vahva puoltava asenne naisten työssäkäyntiä kohtaan eikä sitä kyseenalaisteta. Naiset ovat työskennelleet miesten rinnalla Suomessa jo vuosia. Työn ja perheen yhteensovittaminen koskee siis yhtä lailla molempia sukupuolia. Lainsäädännön avulla voidaan tarjota erilaisia mahdollisuuksia paremmin sovittaa työtä ja perhe-elämää, esimerkiksi isyysvapaan tai osittaisen hoitovapaan avulla. Tiedotteessa kuitenkin todetaan, että kodinsisäiseen työnjakoon lailla ei pystytä vaikuttamaan, vaan se on ratkaistava jokaisessa perheessä erikseen. Viimeaikaisten tutkimusten mukaan lastenhoito vaikuttaisi olevan alue, jolla puoliset työskentelevät tasapuolisimmin. (Elinkeinoelämän Keskusliiton tiedotteita.)

Kinnunen Mauno (2002, 101) toteavat, että useimmat vanhemmista haluavat sekä työn että perheen. Työ ja perhe-elämä eivät olekaan toisiaan poissulkevia polkuja. Työltä ja perhe-elämältä odotetaan erilaisia asioita ja täten ne täydentävät toisiaan. (Mts. 101.) Kun vanhemmilta on kysytty, missä määrin työ häiritsee perhe-elämää, 45 % tavallisista suomalaisista työssäkäyvistä miehistä ja 40 % naisista vastasi työn häiritsevän perhe-elämää ainakin silloin tällöin. Myös Väestöliiton perhebarometri on päätenyt samankaltaisiin lukuihin. Kysyttäessä toisin päin, eli häiritseekö perhe-elämä työtä, vastaus on yleisesti kielteinen. (Kinnunen & Mauno, 2002, 103.) Kinnunen ja Mauno päättelevätkin, että työ häiritsee enemmän perhe-elämää kuin perhe työelämää. He kuitenkin korostavat, että katseita on

alettu luoda enemmän työelämään päin: missä määrin työntekijöiden nähdään olevan ihmisiä, joilla on muutakin elämää kuin työelämä. (Mts. 104.)

Paine, jonka työ perhe-elämään luo, voi näkyä monella lailla. Kun vanhemmat ovat töissä, pienillä lapsilla täytyy olla hoitaja. Kuka lasta hoitaa? Kuinka vanhana lapset pärjäävät yksin omillaan? Kinnunen ja Mauno (2002, 104) nostavat esiin ongelman, joka liittyy koventuneeseen työelämään ja vanhemmuuteen: heidän mukaansa vanhemmat tekevät usein niin pitkää työpäivää, etteivät ehdi huolehtia tarpeeksi jälkikasvustaan. Kouluikäisten lasten hoito on usein niin huonosti järjestettyä, että vanhempien on luotettava lapsen selviytymiseen omin päin. Kinnunen ja Mauno sanovat, että valvottoman ajankäyttö voi altistaa lapsen erilaisiin ongelmiin, kuten turvattomuuden kokemuksiin ja varhaiseen päihteidenkäyttöön. (Mts. 104.)

Työelämän huomioiminen vanhemmuudessa ei ole yhdentekevä kysymys. Kinnunen ja Mauno nostavat esille työhön liittyviä asioita, jotka vaikuttavat vanhemmuuteen. Ensinnäkin työn vuoksi lasten hankintaa voidaan lykätä, toiseksi työ vie perheeltä aikaa ja lisää jännitteitä ja ristiriitoja. Kolmanneksi Kinnunen ja Mauno nostavat esiin sen, että usein kokemukset yhdellä elämäalueella kulkeutuvat ja leviävät toiselle. Jos vanhempi on tyytyväinen työhönsä, tyytyväisyys todennäköisesti leviää kotiinkin ja toisin päin. (Kinnunen ja Mauno 2002, 106.) Työssä koettu väsymys vaikuttaa myös vanhemmuuteen. Uupuneiden vanhempien on todettu kokevan stressiä lastenkasvatustehtävän edessä. Tällöin lapsikeskeinen kasvatustyyli vähenee, eivätkä vanhemmat jaksa olla kiinnostuneita lastensa asioista. Usein tällaisesta tilanteesta seuraa syyllisyyttä, jonka seurauksena vanhemmat alkavat antaa lapselle periksi eivätkä vaadi häneltä kunnollista käyttäytymistä. (Mts. 106.)

Mielekäs työ voi siis tuoda mielekkyyttä myös perhe-elämään ja toisinpäin. Työ antaa ja ottaa. Vanhempien työelämä ja arjen kiire nousevat esiin Meidän Perhe-lehden artikkeleissa. Joukossa on työssä käyviä vanhempia sekä kotiäitejä ja -isiä. Monet haastatelluista vanhemmista tekivät ilta – ja viikonlopputöitä. Tai ainakin isä teki, jos äiti oli kotona. ”Lentävän perheen” molemmat vanhemmat olivat lentokoneessa työssä, toinen lentoemäntänä, toinen kapteenina. Näyttelijäperheen yksinhuoltajaäiti teki kaksiosaista työpäivää. Muotialalla oleva äiti joutui myös matkustelemaan paljon työnsä puolesta. Uusperheen vanhemmat tekivät myös liikkuvaista työtä, jolloin tarvittiin isovanhempia apuun lastenhoidon järjestämiseksi. Kiinnostava kasvatuskäytäntöihin ja kasvatustietoisuuteen liittyvä

seikka nousi esiin perheiden kertoessa elämästään. Usein perheet halusivat esimerkiksi lukea lapsilleen enemmän tai heidän tavoitteenaan oli, että lapset nukkuisivat omissa sängyissään. Arjen kiireessä ja paineessa lapsille ei vain ehditty tai jaksettu lukea. Eivätkä vanhemmat olisi jaksaneet herätä aamulla aikaisin töihin, jos lasta olisi pitänyt kannella omaan sänkyynsä vähän väliä. Tavoitteena ovat myös säännölliset ruoka- ja nukkuma-ajat, mutta kun isä on pitkään iltatöissä, äiti herkuttelee vanhimman lapsensa kanssa ja katsoo elokuvia myöhään yöhön. Toki arki on tällaista, hetkestä toiseen etenevää ja tiedostamattakin. Usein vain kasvatukselliset tavoitteet tuntuvat jäävän arjen puristuksessa toissijaisiksi. Onkin mielenkiintoista miettiä, mitä kasvatukselle tapahtuu, jos vanhemmat toisaalta eivät jaksakaan kiireisen arjen keskellä pitää kiinni kasvatuksellisista tavoitteistaan ja toisaalta, vaikka jaksaisivatkin, eivät henno tehdä sitä, koska yhteistä aikaa ei haluta käyttää lapsille vaatimusten asettamiseen tai vaikka kotitöistä ”nalkuttamiseen”.

Pulkkisen mukaan on esitetty, että hemmottelun lisääntyminen on yksi suomalaisen kasvatuksen perusongelma. Hänen mukaansa tähän syynä voivat olla vanhempien pitkät työpäivät; vanhemmat eivät henno asettaa lapsilleen rajoja lyhyinä yhteisinä iltahetkinä. Ilmapii-ri halutaan pitää mieluummin miellyttävänä ja lapsen sallitaan toimia oman mielensä mukaan. Pulkkisen mukaan raja hemmottelun ja laiminlyönnin välillä on liukuva; ne molemmat voivat heijastaa aikuisen mukavuudenhalua. (Pulkkinen 1994, 37.) Usein kasvatuskäytännöt muotoutuvat arjen kiireessä: epäsäännöllinen työ, harrastukset ja kenties vielä yksinhuoltajuus kasaavat paineita vanhemman päälle, jolloin hän ”elää päivän kerrallaan” haasteesta toiseen selviytyen ja tällöin kasvatusta kulkee ikään kuin ”siinä sivussa”. Voidaan ajatella, että Wenigerin ajatukset kasvatustietoisuuden eri tasoista voivat näkyä juuri näin. Ehkä juuri tähän liittyy pedagogisen tietoisuuden paradoksi. Eli ajattelemme toimivamme tiettyjen julkilausuttujen periaatteiden (teoria 2) ohjaamina, mutta toimimme oikeasti latentin periaatteen mukaan (teoria 1), joka äärimmilleen vietyinä tekee tyhjäksi tavoittelemamme kasvatustuloksen. Tällöin latentin teorian 1 normatiivinen voima on vahvempi kuin teorian 2. Kuvittelemme siis kasvattavamme tietyllä tavalla, mutta tiedostamaton, piiloinen kasvatustuloksensa oikeasti ohjaa toimintaamme.

Voidaan toki miettiä, kuinka tietoisuutta kasvatus on ollut 1920-luvulla. Tavoitteena on ainakin ollut, että lapset oppivat tekemään työtä ja ansaitsemaan paikkansa yhteiskunnassa. Vaikka äidit ovat pääosin olleet kotona, kotitöiden tekemiseen on kulunut paljon aikaa ilman työtä helpottavia laitteita ja koneita. Äitien elämässä kiire näyttäytyi eri valossa kuin

nykyään. Kotiliedessä (1923) puhuttiin esimerkiksi perheenemäntien tenttikausista ennen joulua, jolloin voimat piti ponnistaa äärimmilleen. Myös vaatteiden valmistaminen ja ruuan tekeminen alusta loppuun omin voimin on vienyt paljon aikaa. Silti Kotiliedessä ei annettu neuvoja ajan säästämiseen vaan keuhuttiin emäntien ”kotiahkeruutta” ja väsymätöntä ponnistelua kotien hyväksi. Eikä mainintoja äitien omasta ajasta löydy.

6.3 Hiljaisesta kasvatuksesta kasvatusguruihin

Aukia (2009) puhui hiljaisesta kasvatuksesta, jonka mukaan vanhemmat 1900-luvun alkukymmeninä vierastivat käsitettä kasvatus eivätkä kokeneet kasvattavansa lapsiaan. Sukupolvelta toiselle välitettiin tietoja ja taitoja elämisen myötä. Kasvatus vaikuttaa sittemmin saaneen äänen, jopa monia keskenään koväänisestikin riiteleviä ääniä. Kun Kotiliedessä ”me” olimme yleisesti sitä mieltä, että lasten on toteltava vanhempiaan, Meidän Perhe – lehti tarjoaa kasvatusta vaikeasti sulateltavana möykkynä, joka on samalla kertaa ihana ja vaikea. Se on asia, jota vanhempien tulee pohtia.

Vanhemmuus vaikuttaisi olevan ”kuolevaa taidetta”, toteavat Hewlett ja West. He sanovat, että vanhemmilla on yhä vähemmän ja vähemmän aikaa lapsilleen. He korostavat, että olakseen ”kyllin hyvä vanhempi” vanhemman on annettava lapselle rakkautta, huomiota, energiaa ja tukea tarpeeksi pitkän aikaa. (Hewlett & West teoksessa Olfman 2005, 61.) Hewlettin ja Westin mukaan lasta on ravittava paitsi fyysisesti myös henkisesti: lapsen mielikuvitusta ja ”sielua” on ruokittava, jotta lapsen elämään tulisi merkityksellisyyttä ja moraalien ymmärrystä. Kreikkalaisilla on olemassa termi ”paideia”, joka tarkoittaa lapsen luonteen ja hyveiden vaalimista. (Mts. 61.)

Kasvatustyylien ihannoiti on vaihdellut yhteiskunnassamme. 1900-luvun alussa vielä fyysinen rangaistus oli normaali kurinpitokeino, kun taas 2000-luvulla se katsotaan pahoinpitelyksi ja rangaistavaksi teoksi. Kotilieden aikakaudella olivat vallalla autoritaariset kasvatushanteet; lasten tuli totella vanhempiaan ehdoitta. Lapsen näkökulman huomioimisesta tai rakkauden osoittamisesta ei juuri ollut mainintoja.

Vanhemmuudesta kannetaan huolta Meidän Perhe-lehden sivuilla. Nykyvanhemmat nähdään avuttomina ja melko huonoina. Vanhemmat eivät jaksa kasvattaa lapsiaan vaan ovat itsekkäitä ja piittaamattomia. Kritiikkiä vanhempia kohtaan esitetään melko paljon. Van-

hempia herätellään huomaamaan oma asemansa esimerkkeinä lapsilleen. Lisäksi lehdessä esitellään lukuisia eri velvollisuuksia ja vastuita, jotka vanhemman on huomioitava kasvatuksessa. Esimerkiksi lapsen perushoidosta huolehtiminen, lapsen kanssa läsnä oleminen, lapsen kaveripiiriin tutustuminen ja lapsen kannustaminen ja tukeminen sekä rajojen asettaminen nähdään keskeisiksi vanhemman tehtäviksi. Meidän Perhe-lehdessä vanhempia kannustetaan käyttämään auktoritatiivista eli ohjaavaa kasvatustyyliä, jossa heidän tulee pitää rajat, mutta myös antaa rakkautta ja ottaa lapsen tarpeet ja näkökulmat huomioon.

Kun Kotiliedessä 1920- luvulla annettiin äideille ohjeita kodin- ja taloudenhoitoon, Meidän Perheessä vuonna 2004 annetaan konkreettisia toimintaohjeita lastenkasvatukseen. Ohjeet ovat usein hyvin konkreettisia ”tee näin” – ohjeita. Joskus ohjeissa varoitetaan toimimasta väärällä tavalla, koska lapsen kehitys voi tällöin vaarantua. Lasta ei esimerkiksi saa syyllistää, uhkailla tai pakottaa mihinkään vastoin tämän tahtoa. Toisinaan ohjeet voivat olla ristiriitaisiakin. Joku asiantuntija kehottaa nalkuttamaan lapsille mahdollisimman paljon, ja toinen taas tuomitsee nalkuttamisen tyystin. Keskeinen Meidän Perhe-lehdestä esiin nouseva seikka onkin asiantuntijuuden korostuminen kasvatuksessa. Kasvatusta ei tehdä mallisjärjellä vaan joka pulmaan on olemassa asiantuntija, joka neuvoo oikean ratkaisun. Elämme gurujen aikaa. Haasteeksi voi koitua gurujen antamien ohjeiden ristiriitaisuus. Punaisen langan etsiminen ohjeista onkin haasteellista. Keskeinen tätä aikaa kuvastava kasvatuserityyppi on kenties luovien, hauskojen keinojen käyttö kasvatuksessa. Koska elämä on lyhyt, ei sitä tulisi käyttää ryppyotsaiseen ”tiukkapipona” olemiseen vaan pitäisi ottaa mukavimmat keinot käyttöön. Yllätys voi pelastaa tilanteen, nauru pidentää ikää. Toisaalta asiantuntijuus voi toimia päinvastoin kuin sen tarkoitus olisi. Vanhemmista tulee yhä epävarmempia kasvattajia, koska he pelkäävät tekevänsä väärin, jos jättävät asiantuntijoiden ohjeet noudattamatta. Linda Quirke (2006) toteaa lasten kasvatuksen muuttuneen intensiiviseksi, monimutkaiseksi ja aikaa vieväksi; vanhempien tulee neuvotella lasten kanssa ja etsiä jokaiseen tilanteeseen erikseen sopivat ratkaisut. Valmiit ehdottomat säännöt, jotka pätsivät joka paikkaan, eivät enää ole suotavia. (Quirke 2006, 388.)

6.4 Isänmaan toivoista yksilöllisiin känkkäränkkiin

On selvää, että kaksi tyystin eri aikakausia edustavaa lehteä tarjoavat erilaisen näkemyksen paitsi kasvatuksesta ja perheestä, myös lapsesta. 2000-luvulla suomalaisten keskuuteen

heräsi huoli kasvatuksen katoamisesta ja siitä, että vanhemmuus on jotenkin hukassa. Siljanderin (2000, 15) mielestä kasvatukseen on pikemminkin alettu kiinnittää aiempaa enemmän huomiota paitsi julkisessa keskustelussa myös poliitikkojen puheenvuoroissa ja koulun toiminnoissa. Hänen mukaansa kasvatusta siinä yleisessä merkityksessä, jossa se ihmiskunnan historiassa tunnetaan, ei ole kadonnut minnekään; jokainen uusi sukupolvi joutuu kohtaamaan kasvatuksen ongelman, kun lapsi syntyy. (Mts.15.)

Kun vuoden 1923 Kotiliedessä lapsi nähtiin tulevaisuuden toivona, sosialisointia tuottaena, vuonna 2004 Meidän Perhe-lehdessä lapsi nähdään tuntevana ja tahtovana, ainutlaatuisena yksilönä. Quirke toteaa, että näkemys lapsesta on muuttunut paljon vuosien myötä. 1920-luvulla terveydelliset seikat olivat keskeisellä sijalla lastenkasvatuksessa. Piaget'n ajattelun myötä käsitykset lasten ajattelutaidoista muuttuivat ja vanhempien ajateltiin voivan nopeuttaa lastensa kehittymistä. (Quirke 2006, 391.) Quirken mukaan tämä lasten kehittymisen nopeuttamispyrkimys on nykyisten lastenkasvatusfilosofioiden taustalla (mts.391).

Quirke huomauttaa, että kun 1920-luvulla äitejä varoiteltiin ylistimuloimasta lapsiaan, 1960-luvulla äitejä kehoitettiin tarjoamaan lapsilleen henkisiä virikkeitä. Lasten ajateltiin olevan yksilöitä ja vanhempien tuli sopeuttaa käytöksensä kunkin lapsen tarpeisiin. Quirken mukaan kiinnostus lapsen henkiseen kehitykseen on kasvanut 1960-luvulta lähtien voimakkaasti ja kiinnostuksen ponttimena ovat olleet myös lasten aivotutkimukset. Alle 5 – vuotiaiden lasten elämäkokemuksilla ja virikkeillä on todettu olevan suuri merkitys aivojen kehittymiseen. (Quirke 2006, 391.) Quirke myös selvitti vanhempainlehtien kasvua neljässä englanninkielisessä teollisuusmaassa ja totesi lehtien määrän kasvaneen huikasti vajaassa kymmenessä vuodessa. Hän (mts.392) toteaa, että vaikka vanhempainlehdet eivät suoraan todista vallitsevia kasvatuskäytänteitä, niiden voidaan kuitenkin ajatella edustavan valtakulttuurin lastenkasvatusnormeja. Quirke myös selvitti kanadalaisten vanhempainlehtien sisältöjä ja totesi lehdissä olevan painotuksen muuttuneen. Kun vielä 1970- ja -80-luvuilla artikkelit keskittyivät lasten terveyteen ja turvallisuuteen tai lasten ajanvietteisiin (esiteltiin puuhaa lapsille), sen jälkeen kiinnostus on yhä enemmän suuntautunut lasten kognitiivisten taitojen kehittämiseen. Kanadalaisissa lehdissä on esimerkiksi annettu vinkkejä musiikin tai kirjallisuuden hyödyntämiseen lapsen kehityksessä. Kaikkien lasten nähdään hyötyvän tästä eräänlaisesta ”treenaamisesta”. Vanhempia on myös neuvottu, kuinka tulisi puhua lapsen opettajan kanssa lapsesta tai kuinka huomata lapsessa merkit, jos kou-

lunkäynti ei enää kiinnosta. Yhdeksi syyksi kognitiivisten taitojen kehittämisyrittämiseen Quirke nostaa koulutuksen kilpailuarvon; lasten älyllisellä kehittämisellä halutaan jo varhain vaikuttaa siihen, että lapsi menestyy koulussa ja pääsee elämässään pitkälle. (Mts. 401 - 403.) Jo Kotiliedessä vuonna 1923 lukeminen nähtiin arvokkaaksi harrastukseksi eikä suinkaan ollut yhdentekevää, minkälaisia kirjoja lapset ja nuoret lukivat. Taustalla vaikutti kuitenkin olevan pyrkimys sivistyksen ja moraalin kehittymiseen kuin kognitiivisiin taitoihin. Meidän Perhe – lehdessä (2004) puhuttiin siitä, että lapset tulisi houkutella kirjojen maailmaan ja että heidän kanssaan tulisi pelata erilaisia pelejä yhdessä. Lasten kanssa tulee keskustella ja lapsen itseilmaisutaitojen, psyykkisten ja sosiaalisten taitojen halutaan kehittyvän. Varsinaista painotusta kognitiivisen kehityksen tukemiseen ei lehdestä kuitenkaan löytynyt. Enemmän pinnalla olivat lämpimät, tunnepitoiset asiat, sekä lapsen hyväksyminen sellaisenaan menestyipä hän hyvin tai huonosti.

Kotiliedessä (1923) kasvatuksen tavoitteena oli tuottaa ihmisiä, jotka olisivat kunniaksi kansalleen ja kykenisivät ahkeralla työnteolla pyörittämään kansakuntaa. Kasvatuksessa tärkeää oli sosialisointinäkökulma. Meidän Perhe- lehdessä (2004) taas kiinnitetään vanhempien huomiota lapsen yksilöllisyyteen. Jokaisella lapsella on omanlaisensa luonne ja samankin perheen lapset ovat erilaisia. Lapsi saa kiukutella ja osoittaa tahtonsa. Lapsella on oma reviiri, jota vanhempien tulee kunnioittaa. Kasvatuksen tavoitteena on lapsen kasvaminen omaksi itsekseen. Yhteiskunnan edusta ei juuri puhuta, saati isänmaallisuudesta. Lapsista myös halutaan kasvattaa itsenäisiä ja omillaan toimeen tulevia yksilöitä. Toisaalta vanhempien myös pitäisi aiheuttaa lapsille pettymyksiä, jotta nämä oppisivat tulemaan näiden tunteiden kanssa toimeen myös isompina. Vanhempien toivotaan antavan läheisyyttä ja rakkautta lapsilleen, ja ennen kaikkea yhteistä aikaa, rajoja unohtamatta.

Ehdottomasta auktoriteetista ollaan siirretty neuvottelukulttuuriin, jossa vanhemman ja lapsen suhde etsii paikkaansa. Toisaalla asiantuntijat perään kuuluttavat lapsille rajoja ja rakkautta, toisaalla sanotaan, että lasten kanssa tulee neuvotella ja asioista on sovittava yhdessä, lasta kuunnellen. Ei ole ihme, jos vanhemmat kokevat horjuvansa kasvatuksen ääripäissä: lastaan ylisuojellen ja liikaa rajoja asetellen tai liian vapaat ohjat antaen.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimustulosten pohdintaa

Tämän työn tulokset kertovat, että kasvatuksen maailma näyttäytyy erilaisena Kotiliedessä vuonna 1923 ja Meidän Perhe- lehdessä 2004. Isoja muutoksia ovat sukupuolirooleihin liittyvät tekijät, kuten äitien astuminen kokopäivätyöhön sekä toisaalta isän kasvatuksellisen roolin kasvaminen. Myös näkemys lapsesta on muuttunut yksilöllisyyttä korostavaan suuntaan. Kasvatus on noussut julkisen keskustelun kohteeksi eikä enää se, mitä kodin seinien sisäpuolella tapahtuu, ole yksityisasia. Monet lait valvovat esimerkiksi perhesuhteita ja lasten oikeuksia. Vanhempien ehdottoman auktoriteettiaseman murtumisen ja neuvottelukulttuurin kasvatukseen leviämisen myötä vanhemmuudesta on tullut yhä haasteellisempää ja intensiivisempää. Joka keinoon on keksittävä uusi ratkaisu, valmiita malleja ei välttämättä ole tarjolla. Lisäksi kasvatuksen tulisi tapahtua myönteisessä hengessä ja luovasti. Toisinaan kasvatusohjeita lukiessa tuli mieleen, että vanhempien odotetaan seisovan päällään ja tekevän sirkustemppuja saadakseen lapset tottelemaan.

Erilaiset internetin keskusteluryhmät houkuttavat ja koukuttavat vanhempia vaihtamaan ajatuksia kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Sosiaalista tukea haetaan ja saadaan yleensä juuri keskustelupalstojen kautta, koska esimerkiksi omat vanhemmat saattavat asua kaukana. Asiantuntijuus on myös seikka, joka pistää silmään Meidän Perhe-lehdessä. Asiantuntijoina voivat olla niin psykologit, lääkärit kuin kättilökkin, sekä ihan tavalliset isät ja äidit. Vanhemmat esiintyvät oman perheensä asiantuntijoina, kun taas ”viralliset gurut” edustavat ”korkeampaa” asiantuntijuutta. Myös lehden toimitus on täynnä asiantuntijoita, koska heilläkin on painava sanansa sanottavana monesta kasvatukseen ja perheeseen liittyvästä asiasta.

Meidän Perhe-lehti on karkkia silmälle, koska se pursuaa värikkäitä kuvia kauniista perheistä, leluista, vaatteista ja tavaroista. Useissa jutuissa yhdistettiin perheiden kerrontaa sekä vaatemainoksia. Mainosten erottaminen varsinaisista juttuartikkeleista oli toisinaan haastavaa. Ympäristön tavaroituminen, josta Jussila (2006) pro gradussaan puhuu, on varmasti ilmiö, josta ei ole paluuta menneeseen. Lapset muodostavat myös yhä merkittäväm-

män kuluttajaryhmän. Shoppailu on yksi ajanvietemuoto, jota nuoret yhdessä harrastavat. Kuluttamisen rinnalla kulkee ”ekoaate”, joka pyrkii hillitsemään jatkuvaa ostelemista. Tämä ekoilmiö ei näkynyt ainakaan vielä 2004- luvun Meidän Perhe-lehdissä. Muutenkin mistään varsinaisista ”aatteista” ei lehdessä puhuttu, esimerkiksi uskonnoista, kansallisuudesta, ympäristönsuojelusta tai suvaitsevuudesta.

Mietin myös Kotiliedessä ilmenneitä ”elämää suurempia” aatteita: kotia, uskontoa ja isänmaata. Niiden arvostus näyttäisi hiipuneen; ainakaan Meidän Perhe-lehti ei kyseisiä teemoja juuri käsitellyt. Kodin arvostaminen näkyi Meidän Perhe-lehdessä pikemminkin perheen arvostamisen muodossa. Lehden keskeinen teemahan oli perheen puolesta puhuminen. Toki siellä puhuttiin myös kotitöiden tekemisestä. Myös sen voi ymmärtää kodista huolen pitämisenä. Suomalaisuudesta puhuivat lähinnä ne äidit, jotka asuivat ulkomailla, mutta silloin lähinnä suomalaiskasvatusta paikalliseen kasvatukseen verraten. Yleensä tällöin esille nousi suomalaislasten varhainen itsenäistyminen vanhempien kokopäivätyön takia tai suomalaislasten lupa osoittaa avoimesti tunteensa. Tämä ei ole ”maan tapa” kaikkialla. Myös moraaliset ja uskonnolliset asiat jätettiin vähälle huomiolle, paitsi kenties vanhempien moralisoiminen oikeanlaisesta kasvatuksesta.

Mitä ovat ne aatteet ja tavoitteet, joita sitten haluamme lapsille välittää? Tunteiden ilmaiseminen ja henkisen tasapainon löytäminen ovat ainakin Meidän Perhe-lehdessä ilmeneviä kasvatuksellisia tavoitteita. Yhteiskunnallisista tavoitteiden tavoittelusta olemme siirtyneet kohti yksilön tavoitteita. Tämä on nähtävissä yhtä lailla lasten kuin aikuistenkin elämässä. Työ ei esimerkiksi välttämättä enää merkitse ihmiselle yhtä paljon kuin ennen. Ihminen voi asettaa elämälleen muitakin tavoitteita, esimerkiksi hitaampi elämä ja perheen kanssa vietetty aika. Piiloisesti on kuitenkin nähtävissä, että usein onnen saavuttaaksemme, meidän tulee ostaa jotakin, esimerkiksi tarvitsemme uuden lautapelin saadaksemme perheen yhdessä koolle, tai lomamatkan ulkomaille viettääksemme yhdessä laatu-aikaa.

Olisi mielenkiintoista, jos pystyisi ennustamaan tämän työn tuloksista jotain kasvatuksen ja perheen suuntaviivoista tulevaisuudessa. Valitettavasti kovin laajoja päätelmiä ei voida tehdä. Kasvatuksen nivoutuminen ympäröivään kulttuuriin ja yhteiskuntaan kirkastui tämän tutkielman myötä itselleni entistä selkeämmin. Vanhemman ja lapsen suhde on ikiaikainen ja siinä on varmasti jotain, mikä säilyy samana vuosisadasta toiseen. Ympäröivä maailma vaikuttaa siihen, miten vanhempi lastaan kohtelee, minkälaista kasvatusta hän

pitää hyvänä ja minkälaista kasvatuksen tulosta hän tavoittelee. Kuinka pitkälle voimme mennä lapsen yksilöllisyyttä korostavassa ajattelussa? Käytännössä ei kovin pitkälle. Esimerkiksi jo päiväkotij- ja kouluympäristössä vaaditaan sopeutumista ryhmään ja yhteisten sääntöjen noudattamista. Vanhemmat joutuvat varmasti myös pohtimaan rajanvetoa yksilöllisyyden ja yhteisten normien välillä, kun perheessä on useampi lapsi.

Voidaan myös miettiä, onko familistinen suuntaus ohi menevä ilmiö, vai pysyykö perheen arvostus korkealla. Perheen merkitys on ihmiselle hyvin tärkeä. Perheen tulisi olla paikka, yhteisö, jossa ihminen hyväksytään sellaisena, kuin hän on, ja jossa hän saa rakkautta ja vahvistusta olemassaololleen. Uskon, että perhettä arvostetaan jatkossakin paljon, mutta yksilöllistä hyvinvointia tavoiteltaessa eroaminen kumppanista ei ole mahdoton ajatus. Jos yksi perhe hajoaa, voi aina perustaa uuden. Tässä ajattelussa lapsen näkökulmaa ei usein ole mahdollista huomioida, vaan parisuhde nähdään kahden aikuisen välisenä vuorovaikutussuhteena, josta lähdetään pois, jos se ei täytä yksilön tarpeita ja toiveita.

7.2 Luotettavuuden arviointia

Tämän pro gradu- työn luotettavuutta arvioitaessa täytyy muistaa työn laadullinen ote. Tutkijan roolissa olen poiminut kasvatukseen ja perheeseen liittyvät ilmaukset mahdollisimman tarkkaan lukemistani lehdistä. On selvää, että jokin ilmaus on voinut jäädä huomiotta, jos se ei mielestäni ole liittynyt kasvatukseen tai perheeseen. Joku toinen olisi senkin ilmauksen voinut poimia. Sen tähden poimittujen ilmausten lukumäärissä voi olla jonkin verran eroa lehdissä oleviin alkuperäisiin ilmauksiin. Se ei mielestäni kuitenkaan ole oleellisin asia tämän työn antia mietittäessä. Pikemminkin ilmausten lukumääriä on luettava viitteellisinä; ne antavat melko realistisen kuvan siitä, mitkä kasvatukseen ja perheeseen asiat lehdissä ovat saaneet palstatilaa ja minkä verran. Esimerkiksi isän ja äidin roolia koskevien ilmausten lukumäärissä oli huomattavat erot molemmissa lehdissä, mutta etenkin Kotiliedessä äidin rooliin kiteytyi koko lasten kasvatustyö.

Toinen luotettavuuteen liittyvä seikka on pää- ja alaluokkien muodostaminen. Tässäkin joku toinen tutkija olisi saattanut kategorioida aineiston toisin ja saada tulokset näyttämään hieman erilaisilta. Kuitenkin keskeiset löydökset olisivat varmasti olleet samanlaiset.

Voidaan myös pohtia, minkälaisen kuvan tuon ajan kasvatuksesta ja perheestä olisi saatu, jos tutkimuksen aineistoksi olisi valittu toiset lehdet. Painotuksissa olisi voinut olla suuria-kin eroja. Kuitenkin keskeiset ajan ilmiöt, kuten Kotiliedessä äitiin kiteytyvät kodin työt tai Meidän Perhe-lehdessä lapsen yksilöllisyyden huomiointi ja auktoritaarisen kasvatustyylin painottaminen, luultavasti olisivat löytyneet muistakin samantyyppisistä lehdistä.

Aihepiiriä tarkemmin rajaamalla olisi saanut kenties selvitettyä jotakin aihetta yksityiskoh-
taisemmin. Yksi mahdollisuus olisi ollut keskittyä esimerkiksi isän tai äidin rooliin Meidän Perhe-lehdessä – tai aikakauslehdissä yleensä. Tai olisin voinut selvittää vaikka kasvatustavoitteita eri lehtien pohjalta. Uskon kuitenkin, että tällöin jotain oleellista kasvatuksen maailmasta olisi jäänyt puuttumaan.

Uskon, että maailma olisi tullut toimeen ilman tätä pro graduakin, mutta luulen siitä olevan myös iloa ja hyötyä kaikille, joita kasvatuksen ja perheen ilmiöt kiinnostavat. Historiallinen aikakauslehti tuoreemman rinnalla antaa mielenkiintoisen perspektiivin asioiden tarkasteluun. Voidaan pohtia, mikä menneissä näkemyksissä oli kenties hyvää verrattuna nykyisiin tai toisin päin.

7.3 Lopuksi

Jatkossa olisi hyödyllistä tutkia, mihin suuntaan kasvatuksen maailma on nyt menossa. Pikaisella silmäyksellä katsottuna uusimmissa Meidän Perhe-lehdissä esimerkiksi on artikkeleita, jotka liittyvät eri uskontoihin sekä vanhempien sukupuolirooleihin. Koska en ole asiaa tarkemmin tutkinut, en voi sitä luvata, mutta vaikuttaisi siltä, että isien osuus Meidän Perhe-lehtien palstoilla on kasvanut. Lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää, vieläkö puhutaan kiireen kulttuurista ja perheonnesta, vai joko slow life – tyyli on edennyt niin pitkälle, ettei kiireestä edes tarvitse puhua.

Kasvatusohjeiden selvittäminen kiinnostaisi myös. Vieläkö avainsanoja ovat yksilöllisyys, lapsen tunteiden huomioiminen ja lapsen kanssa neuvottelemisen tärkeys. Ja vieläkö annetaan luovia ja hauskoja ohjeita kasvatuksellisiin tilanteisiin vai oliko se muotioikku, josta tehdään paluuta lyhyeen ja ytimekkääseen ”ei-sanaan” ja vaatimukseen vanhempien tiu-

kemmasta auktoriteetista. Se jää nähtäväksi. Jatkotutkimusmahdollisuuksia on lukemattomasti, jos vain mielenkiintoa kasvatuksen ilmiöitä kohtaan riittää.

Meidän Perhe-lehti pyrki ajoittain valitsemaan ”kohauttavia” teemoja saadakseen aikaan keskustelua. Esimerkiksi yhdessä uusimmista numeroista (2010) perhe kertoi syöttävänsä lapselleen mieluummin eläinrasvoja kuin kasvirasvoja, koska heidän selvityksensä perusteella kyseinen ruokavalio on ihmiselle terveellisempää kuin kasvirasvoihin perustuva. Seuraavassa numerossa perhe sai paljon kritiikkiä käytänteestään. Rasvakysymys kun vaikuttaa olevan taas pinnalla yleisessä keskustelussa. Niin se oli muuten myös vuonna 1923, lehdessä nimeltä Kotiliesi. Tuolloin emäntiä neuvottiin käyttämään margariinia, koska voi on niin kallista, ettei siihen kannata tuhjata perheen varoja.

Kysymykset oikeasta ja väärästä kasvatuksesta vellovat paitsi lehtien palstoilla, myös vanhempien omissa mielissä. Jokainen vanhempi pyrkii varmasti useimmiten olemaan hyvä vanhempi ja tekemään kasvatuksellisesti ”oikeita” ratkaisuja. Kasvatus on aihealueena sellainen, joka herättää kiinnostusta ja moraalisia kannanottoja. Meistä jokainen tuntuu tietävän, miten naapurin tulisi lapsensa kasvattaa. Omien kanssa saatetaankin sitten olla ihan neuvottomia ja toimia jopa itse asettamiemme kasvatustavoitteiden vastaisesti. Sanonta kuuluukin: ”Ennen minulla ei ollut lapsia, vaan oli kymmenen periaatetta. Nyt minulla on kymmenen lasta, eikä yhtään periaatetta.” Tällaisia terveisiä perheestä tällä kertaa.

LÄHTEET

Kotiliesi – lehdet:

- Kotiliesi 1/1922. Harmaja, Saima. Miksi erikoista kotitalouspolitiikkaa tarvitaan? S. 3-7.
 Kotiliesi 1/1922. Haapanen – Tallgren, Tyyne. Mitä lapset lukevat. S.15 – 16.
 Kotiliesi 1/1922. Helsingin kirje, s. 22.
 Kotiliesi 2/1923. Hannula, Mandi. Kotitalousasiat eduskunnassa. S. 33 -37.
 Kotiliesi 2/1923. Muoti-aiheinen artikkeli. S. 56 – 57.
 Kotiliesi 2/1923 Helsingin kirje, s.15 - 16.
 Kotiliesi 2/1923. Keksintöjä kotiaskareiden helpottamiseksi. S. 60 – 61
 Kotiliesi 3/1923. Hannula, Mandi. Mitä valtio on tehnyt pienten lastenhoidon hyväksi. S. 66 – 67.
 Kotiliesi 3/1923 Kysymyksiä ja vastauksia. S. 131.
 Kotiliesi 3/1923. Leikola, Toini. Lastenlinna. S. 72 – 75
 Kotiliesi 3/1923 Kysymyksiä ja vastauksia. S. 131.
 Kotiliesi 4/1923. Eräistä kasvatustieteellisesti tärkeistä vaistoista. S. 98 – 100
 Kotiliesi 4/1923. Olsoni-Quist, Anna. Rasvakysymys keittiössä. S. 102 – 104.
 Kotiliesi 4/1923. Sähkö kotitaloudessa. S. 111 - 115
 Kotiliesi 4/1923. Olsoni-Quist, Anna. Kahden viikon päivällissuunnitelma. S.118 – 119.
 Kotiliesi 5/1923. Harmaja, Laura. Perheenemännän työ ja hänen työnsä verottaminen. S. 130 – 132.
 Kotiliesi 5/1923. Miten olisi nykyaikaista vähemmän kokenutta emäntää neuvottava, mitä hänen on tärkeintä muistaa (Kotilieden kiertokysely) S. 159 – 160.
 Kotiliesi 5/1923. Ruotsalainen, Armas. Sananen lasten alusliiveistä. S. 161 -162.
 Kotiliesi 6/1923. Hannula, Mandi. Eräs kotiemme elinkysymys eduskunnassa. S.164 – 167.
 Kotiliesi 6/1923. Helsingin kirje. S. 185 – 186.
 Kotiliesi 9/1923. Tottelemisesta vähäsen. S. 270.

Meidän Perhe – lehdet:

- Meidän Perhe 1/2004. Näin meidän perhe shoppailee. S. 12 -15.
 Meidän Perhe 1/2004. Meidän Perheen guru: Seija Sihvola rohkaisee rakastamaan reilusti – lisää perheonnea. S. 24 - 26.
 Meidän Perhe 1/2004. Rakas päiväkirja... Koti-isä puhuu vain täyttä asiaa. S. 30 – 31.
 Meidän Perhe 1/2004. Seksipommi tikittää sängyssäsi (parisuhde) S. 32 – 33.
 Meidän Perhe 1/2004. Nipistä työpäivästä lisäaikaa lapselle. S. 40 – 44.
 Meidän Perhe 1/2004. Meidän perheen elämäntapa: Meri ympärillä ja sydämässä. S. 46 - 50.
 Meidän Perhe 1/2004. Ihanasti rempallaan. S. 52 – 59.
 Meidän Perhe 1/2004. Sytytä sankari – saako syntymäpäiväsankari olla tyranni? S. 63 -66.
 Meidän Perhe 1/2004. Pikkukokkisoturit keittiössä. S. 72 – 74.
 Meidän Perhe 1/2004. Ilo liikkuu: Merenneidon tyrmäys pistää vipinää punttiin. S. 93.
 Meidän Perhe 1/2004. Kuka meidän perheessä päättää? – Kurinpitoa. S. 94 – 97.
 Meidän Perhe 1/2004. Lähes painokelvottomien sitaattien kokelma. S. 98 – 100.
 Meidän Perhe 1/2004. Kasvun kynnykset 2-3-v.: En syö. S. 103.
 Meidän Perhe 1/2004. Kasvun kynnykset 3-4-v. Nyt taisit narrata. S.105.
 Meidän Perhe 1/2004. Kasvun kynnykset 6-9-v. Taas märkä patja. S.106 – 107.
 Meidän Perhe 1/2004. Kasvun kynnykset 10 – 12-v. Kadonnut: ilonaiheet. S.109.

- Meidän Perhe 2/2004. Näin meidän perhe siivoaa. S. 14 – 18.
- Meidän Perhe 2/2004. Käytös kymppi. S. 26 – 27.
- Meidän Perhe 2/2004. Meidän Perheen guru: Isä saa loistaa, kun äiti lähtee sauvakävelylle. (Jouko Huttunen) S. 30 – 31.
- Meidän Perhe 2/2004. Isovanhemmat – voimavara, taakka vai yleiskone. S. 33 – 36.
- Meidän Perhe 2/2004, Meidän Perheen strategia: Perheen rennempi leposyke. S. 38 – 40.,
- Meidän Perhe 2/2004. Meidän perheen elämäntapa: Äiti raivaa tilaa tähtihetkille – urana äitiys. S. 42 – 46, 110.
- Meidän Perhe 2/2004. Fiilistele fillarilla. S. 56 – 59.
- Meidän Perhe 2/2004. Ilo liikkuu: Sporttiperhe ei ruostu. S. 61 -65.
- Meidän Perhe 2/2004. Kasvatus: Lapsen reviiri laajenee. S. 90 – 92.
- Meidän Perhe 2/2004. Kasvun kynnykset 2-3-v.: Iik! Shampoota silmissä. S. 95.
- Meidän Perhe 3/2004. Näin meidän perhe kokkaa. S. 16 – 19.
- Meidän Perhe 3/2004. Hellitä hetkeksi – tervetuloa stressihuipulle. S. 34 – 38.
- Meidän Perhe 3/2004. 12 kikkaa pitkälle automatkalle. S. 64 – 67.
- Meidän Perhe 3/2004. Perhepelien parhaat. S. 76 – 79.
- Meidän Perhe 3/2004. Perheen roolipelissä jokainen sisarus saa erilaiset vanhemmat. S. 86 – 89.
- Meidän Perhe 3/2004. Kasvun kynnykset 6 – 9 v.: Unikaveri tulossa yökyliään. S. 92.
- Meidän Perhe 3/2004. Kasvun kynnykset 10 – 12 v.: Tavataan taas. S. 93.
- Meidän Perhe 3/2004. Kehitys: Kukkia ja mehiläisiä. S. 94 – 95.
- Meidän Perhe 4/2004. Maailmanpyörä. Pukeudu perheeseen. S. 11.
- Meidän Perhe 4/2004. Näin meidän perhe rakentaa. S. 12 – 15.
- Meidän Perhe 4/2004. Rakas päiväkirja... Huh, mikä viikko. S. 18 – 19.
- Meidän Perhe 4/2004. Kehitys: Ystävä kuin ajatus. S. 24 – 26.
- Meidän Perhe 4/2004. Kuukauden idea: Koko viikko henkarilla. S. 27.
- Meidän Perhe 4/2004. Meidän Perheen guru: Psykologi Hanna Svennevig vakuuttaa, että keho rauhoittuu paremmin pajaamalla kuin puhumalla. S. 30 – 31.
- Meidän Perhe 4/2004. Uusperhe – reviirisotaa vai yhteistyötä. S. 32 – 35.
- Meidän Perhe 4/2004. Meidän perheen elämäntapa. Kotini on työleiri. S. 36 – 39, 96.
- Meidän Perhe 4/2004. Ruususen unelmia / Ötökkäjahtiin (tytön ja pojan huoneen sisustusideoita) S. 56 – 59.
- Meidän Perhe 4/2004. Kasvun kynnykset 2-3-v. Hei hei äiti! S. 77.
- Meidän Perhe 4/2004. Kasvun kynnykset 4 – 5-v. ”Voi paska!” S. 78 – 79.
- Meidän Perhe 4/2004. Kasvun kynnykset 6 -9-v. Alkasi jo koulu. S. 80 – 81.
- Meidän Perhe 4/2004. Kasvun kynnykset 10 – 12-v. Kuka? Mitä? Häh? S. 82.
- Meidän Perhe 4/2004. Käsin tehty. S. 84.
- Meidän Perhe 4/2004. Terve perhe: Satsaa lapsesi ryhtiin. S. 66.
- Meidän Perhe 4/2004. Kasvatus: Minne jäi mun koti? S. 90 - 91.
- Meidän Perhe 4/2004. Huutoja ja kuiskauksia Afrikasta: Äidin sana on laki. S. 92.
- Meidän Perhe 5/2004. Näin meidän perhe pukeutuu. S. 9-12.
- Meidän Perhe 5/2004. Maailmanpyörä. S.13.
- Meidän Perhe 5/2004. Kirjailijan profiili: Isokorvainen varas. S. 15 -16.
- Meidän Perhe 5/2004. Karpela, Tanja: Lasten mieltä tulee suojella. S. 20.
- Meidän Perhe 5/2004. Kasvatus: Akvaariolapsesta katuosaajaksi. S. 22 – 25.
- Meidän Perhe 5/2004. Lentävän perheen pukuleikki. S. 28 – 32.
- Meidän Perhe 5/2004. Kehitys: Numeroilla on naamarit. S. 42 – 47.
- Meidän Perhe 5/2004. Meidän perheen kauneus: Ammattilaiset asialla. S. 54 – 57.
- Meidän Perhe 5/2004. Äiti kannessa: Työmaana kodin henki ja elämä (Helena Karihtala). S. 58 – 61.

- Meidän Perhe 5/2004. Arjen makumuistot. S. 63 – 67.
- Meidän Perhe 5/2004. La vita e bella: Avainlapsia ja mammanpoikia. S. 75.
- Meidän Perhe 5/2004. Meidän perhe harrastaa: Metsään menee! S. 76 – 78.
- Meidän Perhe 5/2004. Kriisi lapsen näkökulmasta. S. 83 – 85.
- Meidän Perhe 5/2004. Kasvun kynnykset 2-3 -v. Unta nuppiin. S. 86.
- Meidän Perhe 5/2004. Kasvun kynnykset 4-6-v. Prinsessa ja pieni macho. S. 87.
- Meidän Perhe 5/2004. Kasvun kynnykset 6-9-v. Nopein, rohkein, paras! S. 88 – 89.
- Meidän Perhe 5/2004. Kasvun kynnykset 10 -12-v. uutisista, hyvää iltaa. S. 90.
- Meidän Perhe 5/2004. Terve perhe: Pahoista tavoista eroon. S. 93.
- Meidän Perhe 5/2004. Tukiasema. S.94.
- Meidän Perhe 6/2004. Näin meidän perhe nukkuu. S. 12 – 15.
- Meidän Perhe 6/2004. Unisia unelmia. S.25 -26.
- Meidän Perhe 6/2004. Meidän perheenstretagia: Kauniita unia. S. 28 – 31.
- Meidän Perhe 6/2004. Meidän Perheen guru: Luottakaa itseenne vanhemmat (Helena Ewalds). S. 32 -33.
- Meidän Perhe 6/2004. Jos puoliso pettää, sinä päätät, millä ehdoilla jatketaan (parisuhde). S. 34 – 39.
- Meidän Perhe 6/2004. Äiti kannessa: Kirsi Piha – Tunsin olevani hemmoteltu hölmö. S. 40 – 43.
- Meidän Perhe 6/2004. Perhe kriisissä: Laulun arvoinen Arttu. S. 44 – 48, 100 – 101.
- Meidän Perhe 6/2004. Tervetuloa kuningas talvi! S. 51 – 59.
- Meidän Perhe 6/2004. Thaimaa – riemua tropiikissa. S. 60 – 63.
- Meidän Perhe 6/2004. Kotikokkausta ammattilaisten ottein. S. 70 – 74.
- Meidän Perhe 6/2004. Kasvatus: Tunnista lapsesi temperamentti – ja hyväksy se. S. 84 – 88.
- Meidän Perhe 6/2004. Kasvun kynnykset 2-3-v. Nyt potalle! S. 89.
- Meidän Perhe 6/2004. Kasvun kynnykset 4-5-v. Opeta lapsi jakamaan. S. 91.
- Meidän Perhe 6/2004. Kasvun kynnykset 10 – 12-v. Taistele kotitöistä. S. 94 -95.
- Meidän Perhe 6/2004. Terveys: arkiruokaa ja ruokarauhaa pullealle lapselle. S. 96 – 98.
- Meidän Perhe 6/2004. Terve perhe. Aamuin illoin. S. 107.

KIRJALLISUUS

- Alanen, L. 1994. Perhelapsuus ja lasten perheys – ”perhe” lasten näkökulmasta. Teoksessa Antikainen, J., Haataja, M-L., Korhonen, M. (toim.) Näkökulmia perheeseen. Stakes. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 136. S. 15 – 37.
- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Tampere. Tammer - Paino.
- Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. 3. Uudistettu painos. Jyväskylä. Vastapaino.
- Aukia, M. 2009. Lapset olkoot ihmisiksi – Suomen talonpoikaiskotien hiljainen kasvatus. Kansatieteellinen tutkimus. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto.
- Bardy, M.1996. Lapsuus ja aikuisuus – kohtauspaikkana Émile. Tutkimuksia 70. Helsinki: Stakes.
- Barrera, M., Mammone D’Agostino, N., Schneiderman, G., Tallett, S., Spencer, L.,

- Jovcevska, V. 2007. Patterns of parental bereavement following the loss of a child and related factors. *Omega: Journal of Death and Living*. Vol. 55 (2). S. 145 – 167.
- Berk, L. 2005. Why parenting matters? Teoksessa Sharna Olfman (toim.) *Childhood lost. How American culture is failing our kids*. S. 19 – 53. Printed in United States of America. Westport. Praeger Publishers.
- Elinkeinoelämän keskusliiton julkaisu.. Naiset tasavertaisesti miesten kanssa työelämässä. Osoitteessa: http://www.ek.fi/www/fi/tyoelama/naiset_ja_miehet/index.php (luettu 29.10.2010.)
- Elinkeinoelämän Keskusliiton julkaisu. Naiset tasavertaisesti miesten kanssa työelämässä: Työn ja perheen yhteensovittaminen onnistuu Suomessa. Osoitteessa: http://www.ek.fi/www/fi/tyoelama/naiset_ja_miehet/tyo_ja_perhe.php. (Luettu 15.12.2010.)
- Elo, S. & Kyngäs, H. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*. Vol.62 (1). S. 107 – 115.
- Foucault, M. 1998. Seksuaalisuuden historia. Tiedontahto. Nautintojen käyttö. Huoli itsestä. Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.
- Forsberg, H. 2003. Johdanto: Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. *Perhe murroksessa*. S. 7-15. Helsinki: Yliopistokustannus University Press. Yliopistopaino.
- Fulcher, J. & Scott, J. 1999. *Sociology*. Oxford: Oxford University Press.
- Hewlett, S. A. & West, C. 2005. The war against parents. Teoksessa Sharna Olfman (toim.) *Childhood lost. How American culture is failing our kids*. S. 57 – 87. Printed in United States of America. Westport: Praeger Publishers.
- Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1993. *Johdatus kasvatustieteeseen*. Juva: Wsoy.
- Hochschild, A. 1989. *The second shift*. The Avon Books.
- Hokkanen, T. 2002. ”Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää”. Vanhempien ja lasten väliset suhteet. Teoksessa Rönkä Anna ja Kinnunen Ulla. *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. S.119 - 140. Keuruu: Otavan kirjapaino. PS-Kustannus.
- Huttunen, J. 1994. Isyys ja miehisuus: isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa Virkki (toim.) *Ydinperheistä yksilöllistyviin perheisiin*. S.46 - 66. Juva: Wsoy.
- Häggman, K. 1996. Johdatus perhehistoriaan. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 11. Hakapaino Oy.
- Ijäs, K. 1984. *Perhe, ihmissuhteen kypsyyskoe*. Jyväskylä: Gummerus Oy.

- Ikonen, R. 2000. ”Mitä se on se kasvatus?” *Kasvatus* 31. S.118 - 129.
- Jallinoja, R. 1985. *Johdatus perhesosiologiaan*. Porvoo: Wsoy.
- Jallinoja, R. 2000. *Perheen aika*. Keuruu: Otava.
- Jallinoja, R. 2006. *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jallinoja, R. 2009. *Perhe yhdessä vapaa-aikana*. Teoksessa Liikkanen Mirja (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. S. 49 - 77. Helsinki: Helsinki University Press.
- Jenkins, J. & Lyons, K. 2006. *Non-resident father's leisure with their children*. *Leisure Studies* 25 (2), 219 – 232.
- Jokinen, K. ja Saaristo, K. 2002. *Suomalainen yhteiskunta*. Juva: Wsoy.
- Jussila, J. *Äitiyden vapaa-aika*. 2006. *Vapaa-ajan ja virkistyspalvelujen maisteriohjelman pro gradu*. Maantieteen laitos. Joensuun yliopisto
- Järventie, I. 2005. *Millaisia lapsia tällaisina aikoina?* *Psykologia* 40 (4). S. 415 – 422.
- Karjalainen, A. ja Siljander, P. (toim.). 1997. *Pedagogisen tietoisuuden paradoksi*. Teoksessa Siljander, P. *Kasvatus ja sosiaalisuus*. S.66 – 76. Tampere: Tammer – Paino.
- Karlson, R. 1996. *Kansikuva uusiksi – kuusikymmentä vuotta elämää ja ihmisiä* *Yhtyneissä Kuvalehdissä*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. *Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta*. Teoksessa Rönkä Anna ja Kinnunen Ulla. *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. S. 99 – 118. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Kivikuru, U. 1996. *Vieraita lehtiä. Aikakauslehti ajan ja paikan risteyksessä*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Koivisto, S. 2003. *Kansakunnan perusta, Kotilieden avio- ja perheihanteet vuosina 1923 – 1934*. *Journalistiikan pro gradu*. Jyväskylän yliopisto.
- Kuivakangas, J. 2002. *Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? Lähtökohtia lasten pahoinvoinnin tarkasteluun*. Teoksessa Rönkä Anna ja Kinnunen Ulla. *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. S.30 – 50. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Leinonen, J. 2004. *Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana*. *Psykologia* 39(3). S. 176 – 195.
- Lehtimäki, H. & Suoranta, J. (toim.) 2006. *Kasvattajan brändikirja*. Finn Lectura.

- Levikintarkastus Oy.
Osoitteessa <http://www.levikintarkastus.fi/levikitietokanta/index.php>
(luettu 18.1.2011.)
- Marin, M. 1994. Perhe ja moraali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa Virkki, J. (toim.). Ydinperheistä yksilöllistyviin perheisiin. S. 10 – 23. Juva: Wsoy.
- Mayring, P. 2000. Qualitative Content Analysis. Forum Qualitative Social Research (Sozialforschung). Vol.1(2). Art.20. S. 1-10. Luettavissa osoitteessa:
<http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article.view/1089/2386> (luettu 18.1.2011.)
- Milkie, M. A., Raley, S. B., Bianchi, S. M. (2009) Taking on the second shift: Time allocations and time pressures of U.S. parents of preschoolers. Social Forces 88 (2). December. P. 487 – 518. The University of North Carolina Press.
- Mäkelä, P. 2006. Lapsen kehollisuuden esittäminen aikakauslehtien mainoskuviissa. Kasvatustieteen pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
- Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. Perhe murroksessa. S.16-38. Helsinki: Oy Yliopistokustannus University Press.
- Paajanen, P. 2005. Eri teitä vanhemmuuteen – kaksi- ja kolmekymppisinä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta. Perhebarometri 2005. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E21/2005. Vammalan Kirjapaino.
- Pulkkinen, L. 1994. Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa Virkki, J. (toim.). Ydinperheistä yksilöllistyviin perheisiin. Juva: Wsoy.
- Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Rönkä Anna ja Kinnunen Ulla. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. S.14 - 29. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Pulkkinen, T. 1998. Postmoderni politiikan filosofia. Helsinki: Gaudeamus.
- Quirke, Linda. 2006. "Keeping young minds sharp": Children's cognitive stimulation and the rise of parenting magazines 1959 – 2003. Canadian Review of Social Anthropology 43 (4). S. 387 – 406.
- Roos, J.P. & Rotkirch, A. 1998. Vanhemmat ja lapset. Sukupolvien sosiologiaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Rönkä, A., Viheräkoski, J., Litsilä, R. ja Poikkeus, A-M. 2002. Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa Rönkä, Anna ja Kinnunen, Ulla. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. S.51–70. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Rönkä, A. & Sallinen, M. 2008. Murrosikäisen perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä.

- Teoksessa Sevón E. ja Notko, M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. S. 43 – 67. Tampere: Tammer – Paino.
- Saarenmaa, L. Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelevhdistä 1961 – 1975. Akateeminen väitöskirja. Tampere. Tampereen yliopisto.
- Sevón, E. & Notko, M. (toim.). 2008. Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Tammer-Paino.
- Siljander, P. 2000. Kasvatus kadoksissa? Teoksessa Siljander, P. (toim.) Kasvatus ja sivistys. S.15 – 44. Helsinki: Yliopistopaino.
- Siljander, P. 2005. Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen. 2. painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Siltala, J. 2004. Työelämän huonontumisen lyhyt historia – Muutokset hyvinvointivaltion ajasta globaaliin hyperkilpailuun. Helsinki: Otava.
- Tilastokeskuksen julkaisuja osoitteessa: <http://www.tilastokeskus.fi/index.html> (luettu 29.10.2010.)
- Tilastokeskuksen julkaisuja (perheet) osoitteessa: <http://tilastokeskus.fi/til/perh/index.html> (luettu 29.1.2010)
- Tilastokeskuksen tiedote 11.11.2005.
http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2005/tiedote_061_2005-11-11.html
(Luettu 17.9.2010.)
- Tolkki – Nikkonen, M. 1990. Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Mikä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen. Helsinki: Painokaari Oy.
- Tähtinen, J. 1992. Miten kasvattaa pikkulapsia – kasvatustieteiden ja –suuntausten lähtökohtien muutoksia Suomessa 1850 –1989 suomenkielisten kasvatustieteiden ja hoito-oppaiden sekä aikakauslehdistön ilmaisemana. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A:157.
- Tähtinen, Juhani. 1993. Askel menneisyyteen – näkökulmia kasvatuksen historialliseen tutkimukseen. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu A:14. Turku: Painosalama Oy.
- Töyry, M. Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta. Viestinnän julkaisu. Helsingin yliopisto. Viestinnän laitos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vuori, J. 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa Forsber, H.& Nätkin, R. Perhe murroksessa. S. 39 - 63. Helsinki: Oy Yliopistokustannus University Press. Yliopistopaino.
- Värri, V-M. 1997. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään. Dialogisen vanhemmuuden

filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.